

AKSARAY'IN HAFIZASI

KÜLTÜR, SANAT, EDEBİYAT, TARİH DERGİSİ

Cilt: 5 / Sayı: 34 / MAYIS 2025

TEKRAR MÜLÂKÎ OLURUZ BEZM-İ EZELDE, EVVEL GİDEN AHBABA SELAM OLSUN ERENLER

BİR GÖNÜL
ADAMI
NEZİH UZEL

ŞABAN
KUMCU

TÜRK TARİHİNDE
ADALET VE
MERHAMET

PROF.DR.
MUHAMMET
SARI

DÜĞÜN YAHUT
CENAZE

FATMA
TUTAK

SEÇİMLERİMİZ
VE BİZ

SERPİL AHU
SAĞDIÇ

YAYIN KURULU

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

ŞABAN KUMCU

YAYIN KURULU

ŞABAN KUMCU- BAŞ EDITÖR
RASİM GÜL – YAYIN DANIŞMANI
ELİF HASRET KUMCU – YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
SERPİL AHU SAĞDIÇ- SOSYAL MEDYA EDITÖRÜ
OĞUZHAN DEMİRAY – İLETİŞİM VE HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRÜ

ADRES VE E-POSTA

www.aksarayinhafizasi.com
aksarayinhafizasi@gmail.com
YAYIN TÜRÜ – YEREL E-DERGİ

İÇİNDEKİLER

Akşaray'ın Hafızası 34. Sayı

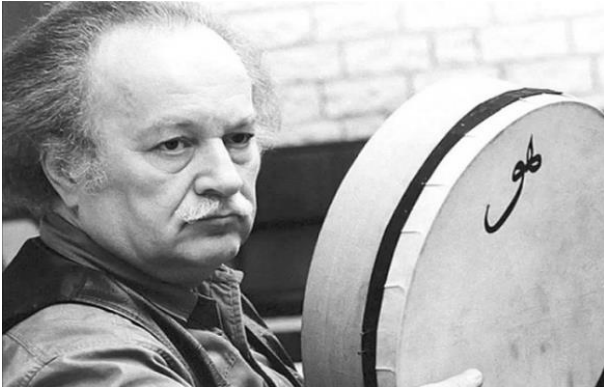
- 1) *Bir Gönül Adamı Nezih Uzel*
Şaban Kumcu
- 2) *Türk Gençliği Zihnen Ve Ruhen İstismar Edilmemelidir*
Rasim Gül
- 2) *Newroz'dan Hıdırellez'e*
Ayten Çelebi
- 4) *Susayıp Sermayesini İçen Su Tacirleri*
Cengiz Aydoğdu
- 5) *Düğün Yahut Cenaze*
Fatma Tutak
- 6) *Türk Tarihinde Adalet Ve Merhamet*
Prof. Dr. Muhammed Sarı
- 7) *Yunus Emre Kim Değildir*
Fahri Sarrafoğlu
- 8) *Seçimlerimiz Ve Biz*
Serpil Ahu Sağdıç
- 9) *Geç Osmanlı Akşaray'ında Sağlık*
Dr. Mustafa Fırat Gül
- 10) *İslam Fıkıhı'nda Güncellenmesi Gereken Çok Önemli Bir Konu Vergi Ve Zekat*
H. Ali Erdoğan
- 11) *Ashab-ı Kehf Akşaray'da Uyanıyor*
Ahmet Kuşsan
- 12) *Derviş Ahmet'in Duası*
Şemsettin Keser
- 13) *Şiddet Ve Ölüm Coğrafyasının Genetiği Üzerine*
Mehmet Yaşar Soyalan
- 14) *İki Din Bir Değer Aziz Mamas (Şammas Baba)*
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Ulu
- 15) *Tanpınar'a Göre Bugünkü Hece Şairleri*
Şaban Kumcu

BİR GÖNÜL ADAMI NEZİH UZEL

ŞABAN
KUMCU

Medeniyetimizin kültür ve sanat iklimini doyasıya solumuş bir isim. **Bir mutasavvıf aydın, yazar, çevirmen, kudümzen, bendirzen, hanende, ayinhan, musiki hocası, koro şefi ve organizatörlüğünün** yanında daha birçok yeteneğe sahip olan **mütevazı bir insan, bir Mevlevî, bir derviş...**

“Eflatun’a göre ülkeler “erdem”le ayakta durur. “Cite Model” kavramında her şeyin üzerinde yer alan “erdem” vardır. Farabi’de buna “el medinet ül fazıla” erdemli insanlar şehri der. İstanbul altı asır boyunca kuşkusuz erdemli insanlar şehriydi. O şehrin insanları, edebiyat, şiir, musiki bilirlerdi. Tarih ve kamu bilincine sahip kişilerdi. İnsanoğlunun bugüne kadar üretilip biriktirdiği tüm erdemleri kucaklar, bunlarla heyecanlanır ve öylesine yaşarlardı. Böyle değerli şahsiyetler dünyamızdan çekip gittiler. Ancak ben onların hasretine dayanamadım. Onları hep aradım. Aradığım onların yüksek halleriydi. Bir çölde kızgın güneşin altında düşe kalka yürür olduk. Ne önümüz ne arkamız ne ufkumuz ne hedefimiz ne pusulamız ne çarkımız belli. Bıraktığımız izleri, rüzgâr, kısa zamanda siliyor...”

İşte 75 Yıl ...

“İnsan vardır gelsin diye beklenir, insan vardır gitsin diye beklenir. Gelişi beklenen, yolu gözlenen insanlardan olmalı. Huzur veren, girdiği ortama şenlik getiren,

güven sağlayan, problem çözen insan olmalı. 1938 yılında Bursa-Mudanya’da tren kumpanyasının doktoru Mehmet Muhlis Uzel’in üçüncü çocuğu olarak doğdum. 1938-1946 Alman savaşı yılları ilk çocukluk çağımdır. Savaşın içinde doğmuştum. Bu dönemin sonunu kalın kara perdelerle örtülü evlerde, üzerine mavi kağıtlar sarılmış cılız ışıklı ampullerle hatırlarım. Ekmek karneyle veriliyordu. Şeker yoktu. Savaş bittikten sonra İstanbul’a taşındık. Babam emekli olmuştu. Üsküdar’da bakırcı Mıgırdıç’tan, yirmi iki bin liraya bir ev satın alarak yerleştik.

Üsküdar’da evin üzeri terastı. Yukarıdan tüm İstanbul manzarası görünüyordu. Sonradan Özbekler Dergâhı olduğunu öğrendiğim bir grup selvi ağacının bulunduğu bir yere bazen gözüm takılır, o sırada nedense içimde bir sıcaklık duyardım. “Orada bir şeyler olduğunu” hissediyordum. Çok geçmeden o yerin yolunu buldum. Beş yıl sonra orada Hafız Nafiz Efendi’yi, Şeyh Necmeddin Özbekkanga’yı, Hafız Cevdet Soydanses’i, Arusi şeyhi Aziz Çınar’ı, Celveti-Bektaşî şeyhi Yusuf Fahir Ataer’i, Kadiri Şeyhi Misbah Erkmenkul’u, Rûfai şeyhi Muhittin Ensari’yi, Küçük Hüseyin Efendi halifelerinden hocam Cahit Gözkan ve Hulusi Gökmenli’yi tanıdım.

Neyzenbaşı Halil Can Bey’i , neyzenler; Kütahyalı Ahmet Yakuboğlu, Niyazi Sayın, Ulvi Erguner, Andaç Abraş, Hayri Tümer’i tanıdım. Sonra her şey birbirine eklendi. İstanbul’un tüm sanat, tarikat ve tasavvuf cephesini tanıdım. Prof. Süheyl Ünver, hattatlar Necmeddin Hoca, Halil Özyazıcı, Hamit Aytaç, Bekir Pekten gibi kişilerle dostluk kurdum. Mevlevîler erkanından Sadettin Heper, Şakir Çetiner, Osman Dede, Ahmet Bican Kasapoğlu, Selman Tüzün, Gavsî ve Resuhi Baykara’lar, Enver Turunç, Çelebi Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna torunu Celaleddin Çelebi’yi tanıdım.

Müzik dünyasında, Münir Nureddin Selçuk, Rıza Rit, Recep Birgit, Kemal Gürses, Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses'i tanıdım. 1961'de başladığım profesyonel gazetecilik hayatımda , beni mesleğe alan, köşe yazarı üstadım Ref'i Cevad Ulunay'ı, tiyatro yazarı Haldun Dormen'i, tarihçiler Reşat Ekrem Koçu ve Feridun Fazıl Tülbentçi'yi tanıdım. Yurt dışında Mesnevi mütercimi Madam Eva ede Vitray Meyerovich, Michel Random, Reymond Cartier, Mme, Carrere d'Encausse, Roger Garaudy isimli yazarlarla tanıştım. Kitaplarını Türkçe'ye tercüme ettim.

Elli yılda seksen bin resim çektim. Türk-İslam kültürüyle ilgili telif tercüme yirmi yedi kitabım yayımlandı. Elli yıl gazetecilik yaptım. 1966'da Ankara'da Parlamento Dış İşleri Bakanlığı ve Meclis muhabiriydim. Bir gazete iki derginin yazı işleri müdürü oldum. TRT İstanbul Radyosu, Türk Sanat Müziği kadrosunda otuz dört yıl çalıştım. Yurt içinde ve yurt dışında yirmi iki albümüm yayınlandı. Neyzen Kudsi Erguner'le birlikte dünyanın en prestijli salonlarında altmışa yakın konser düzenledik.

İstanbul'da Galata Mevlevihanesi'nde kurduğumuz, "*İstanbul Sema Grubu*" yirmi yıldan fazla faaliyet gösterdi. Otuza yakın semazen yetiştirdi. Kütahya, Üsküdar ve Kahire Mevlevihanelerini hizmete açtı. 75. Yılımı kutlayan tüm dostlarıma sonsuz şükranlarımı ve minnet duygularımı sunarım, sağ olsunlar. Esenlik ve mutluluklarını isterim. *Biz gideriz yerimize başka insanlar gelir. Yeryüzünde Allah'ın kulları hiç eksik olmazlar. "İla yevm ül ahira"* yaşar giderler. *Hep buluşurlar hep buluşurlar. Hep buluşuruz. Hep buluşuruz Gelip gitsek de hep buluşuruz. Kalın sağlıklıyla..."*

Bir "*gönül adamı*" olan **Nezih Uzel Bey**, en mütevazı kelimeleri seçerek, kendini, işte böyle anlatmıştır. Tıp doktoru bir babanın oğlu olması, Galatasaray Lisesi'ni bitirmesi, Fransızca yanında birkaç yabancı dil daha bilmesi, okumaya, araştırmaya, gezmeye ve incelemeye merakı onun hayatını şekillendirmiştir. Daha ortaokul ve lise çağlarında şiire, edebiyata, özellikle *tasavvuf edebiyatına* olan ilgisi ve sevgisi hocaları tarafından keşfedilmiş, bu muhabbet onu daha lise yıllarında, irfan, ilim ve marifet aşkıyla, Hz. Mevlana'nın izinde Konya yollarına düşürmüştür.

Edebiyatta ve sanatta iz bırakan yazarlarımızı anlatırken; onların yazılarından, eserlerinden örnekler verip, yaşadıklarını, hissettiklerini, düşündüklerini, sanata ve edebiyata dair manifestolarını, kendi dillerinden, kendi kalemlerinden okuyucuya aktarmak, sanatçılarımızın daha iyi anlaşılmasına vesile olacaktır. Bir düşünce adamını, şairi, edebiyatçıyı, ilim, irfan sahibi bir değeri, bir müzisyeni bir mutasavvıfı kendisinden daha iyi kim anlatabilir? Bize düşen, bu önemli şahsiyetlerin yazılarını, eserlerini, hayata dair verdikleri mesajları olduğu gibi vermek, onların hakkıyla tanınmasını sağlamaktır.

Nezih Uzel Bey'le seksenli yıllarda, konserler vermek için Paris'e geldiğinde tanışmıştım. Onun sohbeti, muhabbeti, esprileri, keskin zekâsı ve derviş tabiatı, etrafındaki herkesi etkiliyordu. Edebiyata, tarihe ve tasavvufa dair sohbetleri çok verimli ve bereketliydi. Zaman zaman Üsküdar'da evine de misafir oldum. Artan, eksilmeyen, cömert sofrasında sevenleriyle birlikte ağırlandık. Birlikte içilen demli çaylar eşliğinde ilahiler söyledik. Tatlı dilli, güler yüzlüydü. Hoş sohbetiyle, insana verdiği değerle, tarihimize dair tahlilleriyle ve samimi inancıyla, hafızamızda ve ruhumuzda derin izler bırakmıştır. Mekânı cennet olsun.

"Ex Oriente Lux (Işık doğudan Yükselir) Nezih Uzel" isimli internet sitesinde, **Nezih Bey**, 2003 yılından, 2012 yılına kadar olan yazılarını bir araya toplamış, sınıflandırmış, konu başlıklarına göre ayırıp, okuyucuların beğenisine sunmuş. Talebeleri ve sevenleri de bu

siteye sahip çıkmışlar. Uzun gazetecilik hayatında çeşitli dergi ve gazetelerde araştırma, inceleme ve köşe yazıları yazmış olan *Nezih Uzel'in* çok daha geniş bir yazı arşivi olduğunu biliyoruz. Dergimizde aralıklarla onun yazılarından örnekler sunacağız. “*Ex Oriente Lux*” sitesinde yazdığı, dönemine ışık tutan, derslerle dolu iki hatıra yazısını okuyucularımızla paylaşmak istiyorum.

Herkes Konya'ya Gitti.

“1956 yılının başında *Galatasaray Lisesi'nde* son sınıftaydım. Rahmetli tarih hocamız, değerli insan *Halit Sarıkaya* bir gün derste bana; “*herkes Konya'ya gitti sen daha buralarda ne duruyorsun* dedi? “Benim Türk müziğine merakım o sırada okulda duyulmuştu. Gençler dersanelerde, koridorlarda İngilizce “*you are always in my hard*” şarkısını söylüyorlardı. Bazıları İspanyolca, “*ya viyen el negro zumbon*” u, bazıları da o sırada pek meşhur olan, “*Yves Montand'in* şarkılarını söylüyorlardı. Bende *Münir Nurettin Selçuk'un* peşine düşmüştüm. *Halit Sarıkaya* Konya'yı ihtifali bana bu ortamda hatırlatmıştı. Aklım fikrim karıştı. Acaba diyordum böyle bir şey olabilir mi? Derhal Müdür *Macit Saner'in* yanına gittim.

-İzin istiyorum...*Konya'ya Mevlana'ya gideceğim...*

”-Edebiyat hocan razı olursa gönderirim” dedi.

Hiç inanmıyordum ama edebiyat hocamız Zahir Güvemli, bu konulara fazla ilgi duymasına rağmen, önüne bir kâğıt çekti ve okul müdürüne hitaben şunları yazdı:

-*Nezih Uzel, tasavvufa meraklıdır. Yunus Emre ve Mevlana'yı okur...Konya'ya gitmesi gerekir.*

Sonunda izin alındı ve ben bir akşamüstü *Haydarpaşa Garı'ndan* Konya'ya hareket eden posta trenine bindim. Yoğun karla kaplı ovalarda bütün gece yol alan kara tren, güneşin ilk ışıklarıyla Konya ovasına girmişti. Aydınlığın kızıl okları, karanlığın bağrını

delerken, eski baharlı kara tren dumanlarını saçarak, Akşehir ve Ilgın arasını geçmeye çalışıyordu. Yirmi iki saattir yollardaydık. O çağda henüz motorlu “Fiat” trenleri servise konmamıştı.

Konya'ya posta treniyle gidiliyordu. Meram ve Toros expresleri de vardı ama, param yetişmemiş olacak ki posta katarına binmişim. Konya Garı'nda trenden inen yolcuları korkunç bir Orta Anadolu soğuğu karşılıyordu. Buharla ısıtılan vagonların sağlıksız sıcağından birden Konya'nın kuru soğuğuna çıkanlar şaşkınlılar. Dirilip canlanmışlardı. Uzaktan bakan bir üniformalı yanıma yaklaştı. Hayret! Bu şehirde beni tanıyan yoktu, bu kimdi? Adam gülererek:

-Hoş geldiniz, dedi...

Ben belediye görevlisiyim, Konya'da tanıdığınız yoksa sizi bir otele götüreceğim...

Konya'da Cumhuriyet döneminde “*Mevlâna İhtifali*” adı altında **Hz. Mevlana'nın** vefat yıldönümü olan 17 aralık tarihinde, her yıl semalı, musikili Mevlâna anma toplantıları yapma geleneği başlayalı henüz üç yıl olmuştu. Ülkede fazla kimsenin bu işten haberi yoktu. Gelen gidenin azlığından Konya Belediyesi misafirlerini tren garında karşılıyordu. Çavuş önde ben arkada yola çıktık. Garın önünde iki atlı paytonlar bekliyordu. Onlardan birine bindik ve şehre doğru yol aldık.

Her taraf buz tutmuştu. Soğuk insanın yüzünden giriyor, ciğerlerine kadar işliyordu. Sokaklarda dolaşan tek tük insanlar aceleyle evlerine, iş yerlerine veya bir yerlere sığınmaya çalışıyorlardı. Ben soğuğu İstanbul'da da görmüştüm ama bu başkaydı. Konya'ya ilk defa iki ay önce gelmişim. O zaman hava güzeldi. Çamur yığınlarını, buz kalıplarını zorlukla aşan payton bir yerlere geldi. *Alaaddin Oteli*. Çavuş, geldik dedi. Arabadan indik, çantalar, bavullar takış tokuş, koca bir salona girdik. Ortada yüksek bir soba gürül gürül yanıyordu, etrafında insanlar.

-Hoş geldiniz, kimsiniz dediler?

-İstanbul'dan, dedim.

Herkes yüzüme baktı kaldı, gerçekten bu havada, tek başına bu kadar yolu aşıp buralara gelebilen 17 yaşında bir çocuk, insanların ilgisini çekiyordu. Ben de “neden

garipsiyorlar” diye insanlara hayret ediyordum. Aradan yarım asır geçti, ben hala o yıl, beni Konya’da görüp de hayret edenleri merak eder dururum. Onlara göre ben, Güney Kutbu’nu keşfeden *Amudsen* gibiydim. O akşam, yarı üşüyüp, yarı ısınarak *Alaaddin Oteli*’nde kaldık.

Gece yatağa girdiğimde gözüm takıldı, duvardaki bir yarıktan sokak görünüyordu. Orada birkaç gün kaldım. Ertesi günü sanırım salıydı, sıkıca giyinip sokağa fırladım. İstanbul’dan yola çıkarken, Konya’nın soğuktan yana şöhretini bilen ve bana izin vermekte epey zorlanan rahmetli anam, kalın yün kazaklar, yün çoraplar, atkı, kaşkol, takke evde ne bulduysa çantalarımaya sıkıştırmış beni yola öyle çıkarmıştı.

Şehri tanıımıyordum, gidip otellerde İstanbul’dan gelen heyetleri ve özellikle *“Neyzen Ulvi Erguner’i”* arayacaktım. *Rahmetli Ulvi Erguner* o yıllarda yüzbaşı veya binbaşı rütbesiyle İstanbul’da Harbiye binasında görevliydi. Oturduğu odada birkaç masa daha vardı. O masalardan biri de o sıralarda askerlik görevini yapmakta olan ağabeyim *Sabih Uzel’e* aitti. Ben ağabeyimi sık sık ziyarete giderken *Ulvi Erguner’i* tanımıştım. *Erguner, Niyazi Sayın ve Selami Bertuğ*, o zaman ülkenin en çok tanınan üç neyzeniydi. *Bertuğ*, içlerinden en yaşlı olanıydı. *Ulvi Erguner*, yeni zamanlarda ney sazının unutulduğu yerden çıkararak Türkiye’ye tanıtan, *Dede Süleyman Erguner’in* büyük oğluydu. Harbiyede okumuş, levazım subayı olarak orduya katılmıştı. Tanbur çalan bir de kardeşi vardı. O sırada tek parti iktidarının yasaklı devirlerinden çıkan ülke, ney’i bu aileden öğrendi. Dinledi, sevdi. Yeniden gündeme koydu.

Madam Dumesnil’in Hediyleri

Madam Dumesnil bir *Amerikalıydı*. Önceden *Avrupalıymış*, sonradan *Amerikalı* olmuş. Yarım yüzyıl önce *Avrupa’yı Hitler* ordularından kurtarmak için denizin ötesinden gelen askerlerden biriyle evlenmiş. Savaş sonrasında *“Texas’a* yerleşmişler. Kocası zenginmiş, *Meksika Körfezi’nde* petrol kuyuları var derlerdi. Ölüncü kuyular madama kalmış. Ben *Madam Dumesnil’i* 1976 yılında *Konya’da* tanıdım.

Mevlâna anma törenlerine gelmişti. O yıllarda çevrede fazla İngilizce konuşan

olmadığı için beni tanıştırdılar. İlginç bir kadındı. Mükemmel bir Avrupalıydı. Derin kültürü vardı. Adeta bir *Latin-Anglo-Sakson* karışımıydı. Latinlerin ağırlığıyla yeni dünya insanının yüzeysel hatlarını taşıyordu. Biraz yadırgamıştım. Ancak Latin dünyasının değerlerine bağlılığı beni yürekten yakalamıştı.

Madam Dumesnil, Konya’dan çok etkilenmişti. O da birkaç yıl önce buralara gelerek bu işlere saldıran, *Sorbonne* mezunu *Bergson’un* öğrencisi *Madam Ninon Talon Karlweiss* gibi *Mevlâna* dostuydu. *Hazretin* adı anılırken renkten renge giriyor, gözleri alıyor, sesi titriyor, sanki *Pir’i* karşısında görüyor ve önünde diz çöküyordu. Bu yaşlı ecnebi hanımlara *Mevlâna* denince bir şeyler oluyor. *Hz. Pir’e* bir başka yönden bakıyorlar. Rabbim niyetlerini kabul etsin.

Mevlevilerin 1978 Amerika seyahati dolu dolu ve faydalı geçiyordu. Bir misyon üstlenmiş ve onu yerine getirmeye koyulmuştuk. Gündüz programlar yapılıyor, geceleri sabahlara kadar peşimizden ayrılmayan *Amerikan İnayet Han Süfileriyle*, sohbetler ediyor, bazen de esma sürüyorduk. Bir sabah yöneticilerimiz bir haber uçurdular. *Madam Dumesnil*, yapılan işlerden fevkalade memnun kalmış ve her türlü masraflarını karşıladığı heyetin saygıdeğer üyelerine ayrıca birer hediye almaya karar vermiş. Hediyelerin alınacağı bildirilen günde, sabah otobüse dolduk, yola çıktık. Bir süre sonra koca bir giyim mağazasının önünde durduk. İnin aşağı dediler. Hepimiz indik.

Mağazanın giriş kapısının önünde organizasyondan bir yetkilinin şunları söylediği duyuldu. *Madam Dumesnil*, kişi başı yirmi dolarlık alışveriş yapmanızı rica ediyor. Alacağınız hediye yirmi doları geçerse cebinizden ödeyeceksiniz. Buyurun içeriye yarım saatiniz var. Birer ikişer mağazaya girdik. Efendiler reyonlar arasında dağıldılar.

Burası Texas stili giyim ve kullanım eşyaları satan devasa bir yerdi. Kovboy şapkaları, yelekler, kemerler, meşin pantolonlar, damalı oduncu gömlekleri, koşum takımları, at eşyası, çeşitli marka viski şişeleri, tencere, tava, uyku tulumu, tabanca, bıçak, silah ve mühimmat... Çeşidin bolluğu inanılır gibi değil.

Ancak hakkımız bunların içinden sadece yirmi dolarlık mal, isteyene kemer, isteyene gömlek, isteyene şapka, kim ne isterse alsın, 20 doları madamdan gerisi cepten.

Herkes bir şeyler aldı takındı, kimisi paraya kıyıp poşetlere gömüldü. Bende bir şapka, iki de gömlek aldım. Kırk beş dolar tuttu, üstünü ödedim. *Mevleviler birer kovboy olup mağazadan çıktı.* Tekrar kaldığımız ikişer katlı Texas villalarına döndük. Otobüste gelirken herkes, aldığını yanındakine gösteriyordu. Neşeli birgün geçirmiştik. Gece sema oldu. Sonra eve sohbete sıra gelince, yolda aklıma takılan bir hesabı Madam Dumesnil'e sordum.

Madam dedim; “”bizi Amerika’ya getirmek için kişi başına iki bin dolar harcadınız ama bugün bize yirmişer dolarlık hediye aldınız. Anladığım kadarıyla siz bu iki bin doları yaptığımız işe verdiniz. Bize ise yirmi dolar uygun gördünüz. Yirmi doları düşersek bizim işimiz için biçilen değer bin dokuz yüz seksen dolarlık bir işi, yirmi dolarlık bir ademoğluna neden yaptırıyorsunuz?

Madam Dumesnil güldü. Yıllarca aklımdan çıkmayan şu cümleyi söyledi. “*Burası Amerika. Burada parayı insana değil, yaptığı işe verirler...*” Bu cümle Amerika’nın dünyaya bakış açısının özüydü. Bugün de bu bakış, Anglo-Sakson dünyasının silahıyla parasıyla, vahşi tutumlarıyla, iki yüz elli yıldır egemen olduğu yeryüzünün her bölgesinde tüm şaşasıyla (gösterişli yıkımlarıyla, zulümleriyle) devam ediyor. *Amerika Birleşik Devletleri’nin çağa vurduğu damga budur.*

Veda Gazeli

*Ömrün şu biten neşvesi tam olsun erenler
Son meclisi cam üstüne cam olsun erenler*

*Şükranla veda ettiğimiz cam-ı fenaya
Son pendimiz ahlafa devam olsun erenler*

*Dünyada bu iksir ile mes’ud olan ervah
Ukbada da sermest-i müdam olsun erenler*

*Caizse harabat-ı ilahide de her şeb
Yaran yine rindan-ı kiram olsun erenler*

*Tekrar mülaki oluruz bezm-i ezelde
Evvel giden ahbaba selam olsun erenler.*

Yahya Kemal Beyatlı

Kaynakça; Mustafa Uzun Nezih Uzel,
Modern bir Derviş, bir derviş-i asfer-riş,
Dergâh Dergisi, Ekim 2017, Divan Makam,
Hatırla Mazi-i Mesudu.

TÜRK GENÇLİĞİ ZİHNEN VE RUHEN İSTİSMAR EDİLMEMELİDİR

RASİM
GÜL

Türk gençliği, tarihimizdeki başarılarımızın yanında başarısız, acı tarafları öğretilmediği için yeterli dersleri alamadı. Tarihine objektif bakamadı. Bilim ve gerçek tarih, öğretilmediğinden hayaller ve umutsuzluklarla yetiştiriler. Gençliğe devlet ve millete nasıl hizmet edeceği iyi öğretilmediği için, kendi çıkarını veya birilerinin çıkarını düşünmeye başladı.

Günümüz itibarıyla, ülkemizde eğitim sistemi çocuk ve gençliğe daha çok önem vermeli, aileler de bu konuda eğitilmelidir. Bütün nesil, kreşlere, ana okullarına ve özel okullara teslim ediliyor. Bunların çocukları yetiştirmesi ve milli ideal aşılması mümkün değildir. Çünkü bu kurumların önceliği, eğitim, öğretim ve ideal kuşaklar yetiştirmek değil, para kazanmaktır.

Türk gençliğinin, zihnen ve ruhen ne olduğu ve ne olması gerektiğine, müşterek bir karar alınıp uygulanmalıdır. Cumhuriyetin kuruluşunun üzerinden yüz yıldan fazla zaman geçmesine rağmen eğitimde milli hedeflere ulaşamadı. Oysa her milletin bir hedefi vardır.

Türk Gençliğinin, çıkmazdan kurtulması için önce kendine, devletine ve hükümetine kayıtsız şartsız güvenmesi gerekir. Bunun içinde çeşitli çareler sayılıp dökülmektedir. Ama tatbik bir türlü gerçekleşmiyor. Okullarımızda Türk dili, Türk kültürü, Türk Tarihi iyi öğretilmelidir.

Eğitim ve öğretimin milli olması...

Gelişmiş ve millet olmuş toplumlarda, eğitim ve öğretim bilim ve milli kültür üzerine inşa edilmektedir. Eğitim bu temel ilkelerin etrafında şekillenmelidir. Mutlaka “milli” olmalıdır. Toplamların gelişmesinde kritik rol oynayan eğitim, bireylerin “düşünme” yeteneklerini geliştirmeleri, sosyal beceriler kazanmaları ve hayat boyu öğrenme alışkanlıkları edinmeleri açısından büyük önem

taşır. Her öğrencinin potansiyelini en üst düzeye çıkarmaya yönelik stratejiler geliştirilmelidir.

Eğitimde teknolojinin önemi artmaktadır. Gelecekte daha fazla teknolojiye entegre olacak bireylerin potansiyelini en üst düzeye çıkarmak eğitimin başlıca hedefi olmalıdır. Eğitimde bir diğer husus, eşitlik ve erişebilirlik ve fırsat eşitliğidir.

Milletimizin fertleri arasında sağlam bir bağ, ortak bir ruh meydana getirmek, inancına, kültürüne ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bir gençlik yetiştirmekle mümkündür. Okullarımızda okutulan derslerde öğrencilerimize; “milli terbiye” beraberinde geleneklerimizden getirdiğimiz “saygı, sevgi ve görgü kuralları” mutlaka öğretilmelidir.

Hayrola, muvaffak ola, muzaffer ola.

NEWROZ'DAN HİDİRELLEZ'E

AYTEN ÇELEBİ

İklimlerin, ruhumuzda estirdiği rüzgâr, halimize denk düşerse, doğayla bütünleşmek eşsiz bir barış yaratır içimizde. Kendi mevsimimizle, dağların, ovaların, yaylaların arasında dolaşan, her yerden ve her şeyden çok, gözümüzdeki ışığa yansıyan esrik bir havadır bu. Herkesin şahsi rengini kattığı ve güle, güneşe gülümseyerek zarf attığı özel hava...

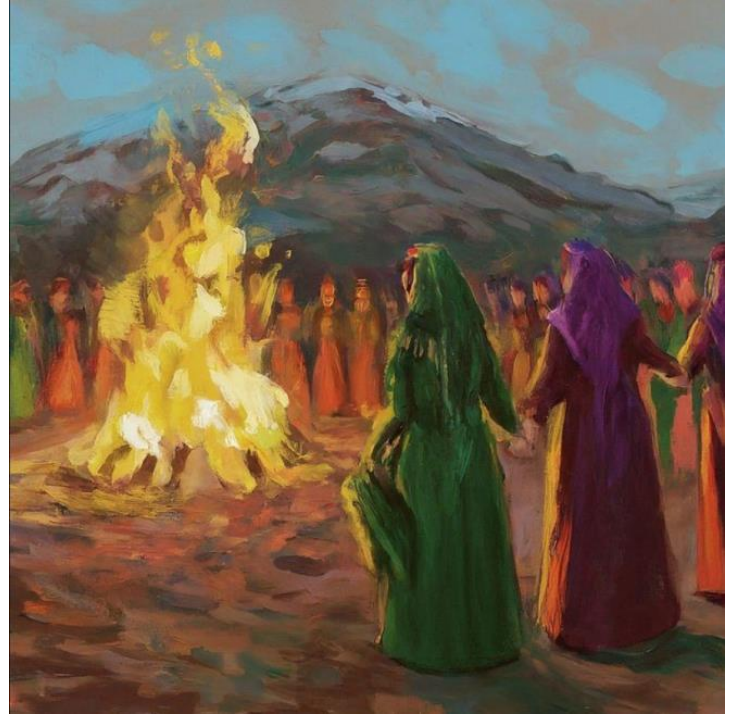
Yaşam koşulları, bir omuza, taşıyabileceğinden fazla yük getirirse, kişiyle iklim arasında başlayan uyumsuzluk, yine gözlerde belirir ilk önce. O zaman, yağmurla karın yağmasını istemez, baharın nefes açan kokusunu hissedemez olabilirsiniz. Yaprakların sarıdan yeşile ağın tüm güzelliklerini de. Mevsimlerin, biri birine asla üstün tutulamayacak makamları var, ama umut, yaşadıkça hiç bitmeyen şey olma özelliğiyle, en çok da bahara yakışıyor nedense.

İnsanlık, daha ne doğayla ne de kendi kendisiyle baş edemediği, o ilk devirlerde, değişik bölgelerde, değişik isimlerle yüklemiş bir güne, benzer şeyleri.

İster Aya Yorgi olsun ister Nevruz ya da Newroz ister Hıdırellez. Tüm dünyada da kutlansa güzel olan hiçbir şeyle çelişmeyecek günler. Evrensel dokunmaları var çünkü, anlayıp, irdeleyene ve bu şenlikler, temel bir ihtiyaca vurgu yapıyor gibime

Ruhun özgürlüğüne ve yenilenmeye.

Her insana hizmet edecek bu iki şey, hangi toplumdaki çıkmış olursa olsun, illa ki bir kültüre mal edilerek, tekelleştirilerek, mahsurlu ya da uygun sayılabilir mi? Buna, ne adına gerek var? Çok geniş bir coğrafyada, benzer şekillerde telaffuz edilen ve çeşitli dozlarda kutlanan günlerin, kaynağına ne kadar inebiliriz ki? Ya da diyelim ilk söyleme kadar ulaştık ve altından

Zeus çıktı, o zaman kimdir bunun ilk sahibi? Kim?

Kültürleri, sınırlarımız gibi keskin/ kesin çizgilerle ayırmak kolay değil, şart da değil. Aslolan insani olması, mutlu kılması...Harflerin ve sözcüklerin kendi dilimizde bulunup bulunmadığı da değil önemli olan, içerik elbette. Hele bu uğurda, kenarı çocukları kesecek kadar kılıç sallamak, öze karşı gelip, kendi kucağıma hançer batırmakla eşitir.

Bir toplum, bayramının kökenini, yeni başlayan bahara ve zalime karşı gelmeye dayandırıyor ve bu noktadan hareketle kutluyor olabilir, kutlasın ne var? İnsana, ırk, dil, din penceresinden bakmayanlar, halkına şefkatinden ve demokratlığından şüphesi olmayanlar, bundan asla rahatsız olmazlar. Kaldı ki; aidiyet

duygusu birey kadar, toplumun da ruhunda var olan bir şeydir.

O ruhtur ki ne özünden vazgeçebilir ne de özünü kaybetmeyecek kadar değişimden. Mutluluk, biraz da kişinin ve toplumun, kendi kendisiyle ve düzenle azalan çelişkisinde yatar. Kendini ifade de baskı ve engelle karşılaşan halklar ne kadar mutsuz kalırsa, bu durumu yaratanlara da yansır bir gün, aynı şey. Sorunu çözecek olanlar ise, mutsuz olanlar değil, kılanlardır ne yazık.

Umudu, coşkuyu ve dilekleri ortak bir paydada, paylaşarak çoğaltmak varken, kırıp, kısıtlayıp, azaltmanın ne anlamı olabilir?

Yaşamak barışa ve özgürlüğe değmez mi?

Sonra, sistemde esemeyen bahar rüzgârı, gittikçe ısınıp, yabancılaşıyor, gövdemizde sam yeline dönmez mi?

Hıdırellez yaklaşıyor.

Ben onu annemle bir hatırlarım, kuzuyla koyunun koklaştığı bu mevsimde. Kıralların en güvenli kucağıyla yani.Yumurtaları allayıp pulladığımız bir yana, doğmamla da ilgisi vardır ayrıca. Hele bir de kardeş yanıma kabartır ki

içimde, aşılmaz dalga gibi hey!

Ülkemin, bütün incelikleri ve güzellikleri hak eden yüreği büyük insanları ey!

Türk Halkı, Kürt Halkı...

Dileğimi şimdiden yazıp bağladım bir gül dalına...

Geçmişin dersleriyle ve unutulmuş ezberlerle ulaştığımız yarınlarda...

Birlikte ağlayıp, birlikte gülmek adına...

Dallar bir, toprak bir diye diye...

Sevgi ve saygılarımla...

SUSAYIP SERMAYESİNİ İÇEN SU TACİRLERİ

CENGİZ
AYDOĞDU

Bir millet kültür ve zihniyet planında bizim kadar parçalanırsa bunun hayata yansımaması düşünülebilir mi? Elbette düşünülemez. Kültür ve zihniyet hastalıkları hayatla birlikte büyür. Hayattan beslenir. Ve hayata sirayet eder. Hayatı da parçalar. Nitekim bizde de öyle oldu. Ve biz parçalanmış hayatımızla kendimize lazım olan yeni bir zihni yapı inşa edemedik.

Daryush Shayegan buna "*Yaralı Bilinç*" diyordu. Bizim yaramız belki vardı ama bilincimiz varlığı konusundaki şüpheler hâlâ devam ediyor. (Gerçi bu günlerde şuur -bilinç- konusundaki şüpheleri dahi bir şuur sayacak haldeyiz ya.)

Hatta doğru dürüst kıymetini bildiğimiz, halinden haberdar olduğumuz bir "*yara*"nın varlığı bile şüphe götürür; yarasının farkında olmak da bir şahsiyet ibrazıdır çünkü. Bizimkisi olsa olsa perişan bilinç olabilir.

Nitekim yetmişli yılların gençleri de paylarına düşeni yaşadılar ve millet nezdinde bir kıymet ifade edecek biçimde "*saf tutma*"yı beceremediler. Önceleri sadece "*sağcı*" veya "*solcu*" iken zamanla (ki bu zaman 12 Mart sonrasına tekabül eder) bu ikili tasnif kimseyi tatmin etme- meye başladı; en başta da oyun kurucularını. Hemen alt genci "*Devrimci Komünist*" adı altında birleşip, hiçbir etnik çılgınlığa kapılmadan birlikte "*aldanıyorlardı*". Herkes en fazla, Adanalı, Siirtli, Samsunlu veya Edirneliydi.

Bir Büyük Boşlukta Bozuldu Büyü

Ancak karikatürize ederek bakabildiğimiz ve nostaljik tatlar aldığımız bu hazin tabloya rağmen o nesil, bugün hiçbir kalbin kaldıramayacağı kadar büyük kırım ve kırgınlıklar yaşadı. Birbirlerini en ağır testlere

tabi tutup, cesaret ve yürek imtihanlarından geçirdiler (Keşke gönüllerini de imtihana dâhil edebilselerdi.)

Herkes kendini imtihan sorularının heyecanına kaptırmışken, o "*hakikat anı*" geldi. Kapsayıcı cehaleti ve müsamahasız adaletiyle üzerlerine örtülen 12 Eylül şalı herkesi ve her şeyi sarıp sarmalayiverdi.

Olan oldu; büyük bir boşluğa düşüldü ve büyü bozuldu. Gördüler ki hepsi birer hayâl uğraşıyor. Gidenler, aslında bir hayâlin şehidi olarak gitmişler. Kendilerini yokladılar ve hayretle fark ettiler ki, büyük kavgalara rağmen "*elde*" edildiği zannedilen ve uğruna ölümler göze alınan kimliklerin üzerindeki yazılar silinmiş, hepsi boş ve sim- siyah kağıtlara dönüşmüş.

Önceki âdiyetlerinin millet ekseriyeti nezdinde bir değeri olmadığını artık biliyorlardı. Şimdi, herkesi yeni bir kimlik arayışı bekliyordu: haddizatında bir şahsiyet, hatta belki bir "*varlık*" arayışı. Çünkü gerçek hayatta var olup olmadıkları konusunda dahi müşkülleri vardı. Önce "*herkesin yaşadığı 'hayat'*" ta mevcudiyetlerini ispatlamaları gerekiyordu.

Başlarına "*ne*" geldiğini anlamaya çalışarak işe koyuldular. Bu neslin "*yalnızları*" yani maceranın asıl kahramanları gerçeği kavramakta gecikmedi: Başlarına gelen guruplara ayrılarak yeni kimlikler, yeni hüviyet cüzdanları "*şuur*" hiç temin edildi lakin temellük edilemedi. Bir kimliği temellük etmek dahi bir şuur meselesiydi ve o kimsede yoktu.

Artık akıncı, ülkücü, dev-solcu, dev-yolcu, kurtuluşçu ya da acilciydiler. İGD, Dev-Genç, DDK, MTTB, ÜGD, Ülkü Ocakları gibi kimlik fabrikaları vardı ve doğrusu iyi çalışıp seri imalat yapıyorlardı.

Herkesin (teferruatlandırılmış) kimliği gün geçtikçe berraklaşıyor ve daha çok benimseniyordu. O yıllarda "mozaik edebiyatı" henüz dillere düşmemişti. Kimse bir- birinin "etkin menşei"ni dikkate almıyordu.

Gerçi zaman zaman "Haklara Özgürlük", "Kürdara azadi" diyenler çıkıyordu, ancak fazla ciddiye alınmıyordu. "ideoloji"nin kapsayıcılığı, meseleyi gözlerden (şimdilik) uzak tutuyordu. Birileri henüz etnik mânâda "asimilasyon"a uğradığını keşfetmemiş yahut keşfettirilmemişti (Anlaşılan vakti gelmemişti.)

Herkes "ocak" veya "derneğinde" etnik problemi aklına getirmeden, aynı nüfus idaresine bağlı olduklarını düşünerek, samimiyetle "vatan kurtarma" yolunda "kesb-i kemâl-i hüner" eyliyordu.

Mesela Ülkü Ocakları, mübarek Osmanlı Devleti gibiydi; Kürt, Türk, Laz, Çerkez, Alevi, Sünni... Yani etnik mozaığın her parçası ülkücü namı altında birleşiyor ve aynı samimiyetle "telef" oluyorlardı. Diğer kimlik üretim merkezlerinde de durum farklı değildi: Türk veya Kürt.

Burada Türk solunun etnik meseledeki tavrını zikretmeden geçmek olmaz. Su tavrın hesabı bugün dahi görülmüş değil. Sevimli solcularımıza göre mesela herhangi bir kültürel çeşitliliğin ırkçılık yapması in-san hakkı sayılmıştır ve hatta desteklenmiştir. Ama Türk kültürünün zenginliğinden bahsetmek veya bizatihi o kültürel çeşitliliğin bizim kültürel zenginliğimiz olduğunu söylemek ırkçılık hatta şovenlik sayılmıştır.

Her neyse, bu, 12 Eylül'de gelen değildi; başlarına gelen şey, 12 Eylül'den önce gelmişti. Bu tespit, o nesli o gün bugündür yepyeni yalnızlıklara itti. Artık birbirlerinin yalnızlığına sığınarak yaşıyorlar.

Yahya Kemal'in dediği gibi:

Gidenler gitti. Kalanlarla muzdarip kaldık.

Vatanda hor görülen bir cemaatiz artık..

DÜĞÜN YAHUT CENAZE

FATMA
TUTAK

Ölümler, sebepleriyle beraber gömülür.
Geriye yalnızca salt ölüm gerçekliği kalır.

Nesime Teyze, biricik hayat arkadaşı emekli Başçavuş Hayrettin Amca'nın ölüm haberini aldığı anda hastane koridorlarının karanlığa bürünüp üstüne yıkıldığını sandı. "Kalp krizi" dedi doktor acı haber vermeyi alışkanlık haline getirmiş bir kayıtsızlıkla. "Hastaneye geldiğinde nabız düşük, bilinç kapalıydı. Hemen müdahale ettik fakat kurtaramadık; başınız sağ olsun." Doktorun sözlerini kulağında bir uğultuyla dinledi. Demek böyle oluyordu. Ölüm bu kadar yakın, koca bir ömrün noktalanışı böylesi birkaç kelimeye sığacak kadar basitti.

Oysa ne güzel başlamıştı evlilikleri. Çocuk denecek yaşta olsalar da, şimdiki gibi kurulu bir düzenin içinde bulmasalar da kendilerini; evliliğe ve aile hayatına dair bariz fikirler henüz oturmuş değilse de kafalarında... Kocasını, hayat arkadaşı Hayrettin Bey, uzun evliliklerinin sırrını soranlara hep aynı manidar cümleyi kurardı "Saygıyı her şeyin bir adım önünde tuttuk." Bu sözü tekrarlarlarken parıldayan gözleriyle Nesime'sine bakar gülümserdi.

Koskoca kırk beş yıl; dile kolay! Bir nefes kadar, bir göz açıp kapayana dek, bir çırpıda ve çabucak geçmiş gibi geliyordu şimdi. Kavga, gürültüyle; her anı acı ve ıstırap içinde geçse bu kadar kolay bir çırpıda geçti diyemezdi zahir. Eş, dost, hısımlar, akrabadan duymuş tahtalara vurmuştu. Elde nice huysuz kocalar vardı maazallah! Hayrettin Bey, kendisini evlendikleri günden bu yana el üstünde tutmuş, kıymetini bilmişti neme lazım! Her şeyden önce evine, karısına sadıktı. Gençliğinde bile bir kez olsun dışarı meyletmemiş, tüm kazancını evine getirip ailesiyle paylaşmıştı.

Tanrım, neydi bu felaket? Ölüm hep akıldaki bir mefhumdu da bu kadar beklenmedik zamanda, böylesine aniden; böylesine... Of

Tanrım, of! Çıldırıyor mu ne? Nasıl akıl alır; nasıl kabullenilir tüm bu duydukları bütün bu yaşananlar! Ah! Hayrettin Bey bunu da mı yapacaktın?

Sonrasında neler olduğunu hayal meyal hatırlıyor. İçinden gelen karşı konulmaz kuvvetle yavrusunu yitirmiş bir anne kuş gibi çırpınısını, etraftan koşup kollarından kavrayışlarını, sedyeye yatırılışını, koşarak gelen bir hemşirenin sakinleşmesini telkin ederken sağ kolunu dizleri arasına sıkıştırıp sabit tutmaya çalışarak damar yolu açışını ve vakit kaybetmeden bir şırınga dolusu sakinleştiriciyi zerk edişini...

Gözlerini zar zor araladığında, etrafında hâlâ dönen sarı, benzi soluk duvarlar; başucunda yalnızca bayramlarda uğrayan tek oğlu -Âdet yerini bulsun nevinden gerçekleştirilen, alışılmış törenler hızla atlandıktan sonra güneye kalkan uçağa yetişme telaşıyla geçen bir uğrayıştır bu. Handiyse varlıklarının nedenini sorgulatır onlara- ve nabzını kontrol eden bir hemşire bekliyordu.

"Uyandı; kendine geliyor."

-Anneciğim nasıl oldun? Korkuttun bizi, şimdi daha iyisin ya?

Tüm bu yaşadıklarının bir rüya olup olmadığını sorduran ve hastanede bulunmuş nedeninin kendisi olduğu yanılmasına sevk eden bir sanı, oğlunun yüzünü yakından inceleyince uçup gitti. Zira evladının yanaklarına süzülen ve orada kuruyup kalan dahası gözlerini kan çanağına çeviren ağlamaklı görüntü yaşadıkları olayın gerçekliğini tokat gibi çarpıyordu yüzüne.

Onları kendisiyle daha fazla meşgul etmekten imtina ederek toparlandı ve kalkmaya

yeltendi. Ancak daha ilk denemesinde acayip bir baş dönmesi sonucu kendini yatağa dar attı. Hemşire “Sabırlı olun teyzeciğim en azından serum bitene kadar kımıldamadan beklemelisiniz” deyince söz dinleyen uslu bir çocuk gibi bacaklarını uzatıp beyaz örtüyü üzerine çekti.

Hemşire yanlarından çıkıp ana oğul baş başa kalınca kısa bir süre söze nereden başlayacaklarını bilemeyerek gözlerini birbirlerinden kaçırdılar. Böyle durumlarda ne söylenebilirdi ki? Hemşire gittikten sonra yanı başındaki sandalyeye eğreti oturan ve elini kolunu nereye koyacağını bilemeyen oğlunun şaşkın, biçare halini gören kadın söze başlamak zorunda hissetti.

-Sana kim haber verdi?

“Muzaffer Amca”

-Hım... O an gözünün önünde aksayan sağ bacağı, kırılmış saçları ve kısacık boyuyla apartman komşusu Muzaffer Bey canlandı. Başka kim olacaktı ki diye geçirdi içinden. Hayrettin Bey, emekli olduktan sonra zamanının büyük kısmını en iyi ahabı Muzaffer Bey’le geçirir olmuştu. Çarşı pazara, kahvehaneye, emekliler evine birlikte gider, akşam olunca kol kola apartmana geri dönerlerdi.

“Ne olur ne olmaz diye kendisine telefon numaramı bırakmıştım” diye devam etti oğlu.

Bir süre sessizce yere, duvarlara, yataklara, yatakların başucunda duran çekmeceli komodinlerin üzerinde biriken öteberiye baktılar. Kadın bir kolunu başının üzerine koymuş diğer tarafa bakarken yanağına süzülen, oradan da yastığa damlayan sıcacık gözyaşlarına teslim olmuştu. Annesinin, karşısında çaresizce ağladığını gören oğul, daha fazla dizginleyemediği gözyaşlarını serbest bıraktı. Dakikalarca süren hıçkırıklarla, sarsıla sarsıla, doyayaşıya ağladı.

“Her gün uğradığı kiraathaneden yenice kalkmış, köşe başındaki bakkala uğrayıp iki ekmek almış, karşı kaldırıma geçmek üzereyken oracıkta...” Kadın bildiğini belli eden bir baş işaretiyle yüzünü elleri arasına gömerek ağlamayı sürdürdü. Bu, tarifi mümkün olmayan

bir acıydı. Çok sıcak bir içeceğin; ne bileyim belki sıcak çayın yemek borusundan hızla geçip mideye ulaşırken geçtiği yerleri dağlayışı gibi artan bir tazyike sahipti. Şimdi karnının içinde ne varsa midesi, bağırsakları onulmaz bir derde duçar olmuş gibi acıyor, sızlıyor, yanıyordu.

Emre, o gün işten eve dönerken kafası pek çok şeyle doluydu. Bunlardan biri, iş arkadaşı Yiğit’le üzerinde tartıştıkları ve işin içinden çıkamayınca kaynağından öğrenmeye karar verdikleri konuydu. Mevlâna felsefesi ve Şeb-i Arus. Hafta sonu soluğu sahaflarda almış; konuyla ilgili sağlam bir kaynak aramaya koyulmuştu. Nihayet buldu da... İş yerinde arkadaşlarının çoğu ona “*Mevlâna Torunu*” diye sesleniyordu. Yiğit de bunlardan biriydi.

Bu hitaptan hoşlanmakla beraber yalnızca Konya’da doğmuş olmakla böyle bir ad hak edilmiş oluyor mu merak ediyordu. Öte yandan Mevlâna deyince zihinlerde yalnız Konya’daki Yeşil Türbe’nin belirmesi yeterli miydi? Bu sorular üzerine konuşmalar ilerlemiş ve konu Şeb-i Arus meselesine kadar gelmişti. Aldığı kitapta konuyla ilgili önemli bulduğu birkaç satırın altını çizmiş ve arkadaşı Yiğit’e göstermişti. Mevlânâ, ölümünü düğün gecesi “*Şeb-i Arûs*”; “*Sevgiliye kavuşma*” günü olarak kabullenmişti.

"Herkes ayrılıktan bahsetti, bense vuslattan"

Hayatı boyunca aşkıyla hemhal olduğu yegâne varlık Yüce Yaratıcıydı. Aşkının tezahürü ise yaratılana karşı son derece şefkatli, merhametli oluşunda kendini gösteriyordu. En önemlisi de onu dünya çapında kabul görmüş bir düşünür yapan şey Hz. Mevlana’nın ayırım yapmaksızın tüm insanlığı kucaklamasıydı. Dolayısıyla kaynağından alarak yansıttığı ışık tüm âlem-i beşerî dolaşıyor, sonra da bir ayna gibi kendisine dönüyordu. Bu durumda hayatı aydınlıklar içinde geçmiş birinin ölümü düğün bilmesi pek tabii idi. Niye bilmesin ki? İşi, gücü, yemesi, içmesi, gecesi, gündüzü, aşk olanın aşktan gelip aşka; maşukuna gidenin ölümü düğün gecesi, vuslat bilmesinden daha tabii ne olabilir ki?

“İnanılmaz bir düşünce” dedi Yiğit arkasına yaslanıp ellerini ensesinde birleştirirken. “Müthiş bir felsefe dostum; ‘Ölüm ve düğün’ bu iş giderek daha da ilginç bir hal alıyor. Konuyu derinleştirmeliyiz”

Babası Hayrettin Bey’in, zaman zaman kitaplığındaki birkaç değişik kaynaktan mesnevi tercümelerini karıştırdığını anımsadı Emre. Onlardan birini eline alıp gözlüğünü de burnunun üzerine yerleştirdi mi saatlerce koltuğa gömülüp kalırdı. Aslen Konyalı olmamasına rağmen işi icabı gittiği bu şehirden bir türlü kopamamış, sonunda yıllar yılı kiracı olarak oturdukları daireyi satın alıp oraya yerleşmişlerdi. Kendisine soranlara; “Bu şehirde manevi bir huzur var azizim” derdi. “Siz Konyalılar bunu anlayamazsınız.” Amma yaptın Hayrettin Amca diyenlerin gönlünü; **“Ol mahiler ki derya içredir deryayı bilmezler”** dizesiyle alırdı.

Eve yaklaşmıştı. Kendini karısını bütün maharetini sergileyerek donattığı sofranın başında hayal etti. Çocuklar, ödevlerini bitirip bilgisayarda oyun oynama sırasının kimde olduğunu tartışıyor olmalıydılar. Tam o sırada çaldı telefon. Fakat sanki farklı bir çalıştı bu; - telefon sesinin çalış nedenine göre mutlu, sakın, heyecanlı, telaşlı ya da üzgün bazen de acı dolu bir tınıya büründüğünü düşünürdü hep- birden içi hop etti. Telefonun ekranındaki ismi görünce hislerinde yanılmadığını düşündü. Muzaffer Amcaydı arayan üstelik numarasını bıraktığından beri bu ilk arayıştıydı.

“Emre, evladım baban fenalaştı hastaneye kaldırdılar. Gelsen iyi olur.”

Serum bitince ana oğul, odadan ayrılıp koridora çıktılar. Oğlu onu boş sandalyelerden birine oturtup babasının akıbetini soracağı bir yetkili aramaya koyuldu. Kadın ardı sıra yapayalnız kolu kanadı kırık bakakaldı. Evlatlar büyüüp yuvadan uçtuklarında; hele de başka bir şehirde yaşamaya başlayınca ana, baba, evlat ilişkisi eski sıcaklığını kaybediyordu. Mesafeler açıldıkça açılrsa da, oluşan bu uçurum yıllar yılı derinleşse de evlattı işte en nihayet. Duyunca koşup gelmiş, ellerinden tutmuştu. Annesinin

ihtiyar, pörsümüş ve yer yer kahverengi lekelerle kaplı; babasının cansız, soğuk ellerinden...

Bir kızı olsun istemişti hep; bunun için epey uğraştı da. Doktorlara gitti, koca karı ilaçlarına başvurdu, tekkelere adaklar adadı; ahretliği Nuriye’nin Bozkır’a bağlı Erdoğan Köyünde yaşayan yaşlı teyzesine belini bile çekti. Ta büyük ninelerinden kuşaktan kuşağa, elden ele geçmiş; ünü civardaki köylere ve hatta kentlere yayılmış bir ocaktı evleri. Bir de Hatunsaray yolu üzerindeki Şeyh Hasan Türbesine defalarca gitmiş türbe etrafındaki fakir fukaraya sadakalar dağıtmış; hayır dualarını almıştı. Fakat ne hikmetse bir türlü olmadı.

Konya’nın güzide ziyaretgâhlarından Tavus Baba Türbesi yol uğrağı haline gelmişti handiyse. Muradı, dileği olanların sıkça başvurduğu türbeye duası kabul olanlar bir kilo tuz bağışlardı. Nesime Hanım her ziyaretinde çantasından kiloluk tuzunu eksik etmezdi. Gerçi bir iki haber programında tuzların etrafa saçıldığını ve bundan dolayı türbe etrafında kirliliğe neden olduğunu seyretilmişti. Fakat o, tuzları rastgele saçmaz ya bir ihtiyaç sahibine verir ya da türbenin alçak duvarlarından birinin üzerine paketi açmadan bırakırdı.

Hele ziyaret sonrası insanın dualarla manevi bir mekândan çıkışını takiben içinde beliren o ulvi rahatlama ve göğsündeki genişleme duygusu... Ardından Meram’ın havadar tepelerinden aşağı uzanan daracık yollarından geçerken yeşillikler içindeki güzelim bahçeli, ferah evleri seyretmek. Hayrettin Bey’le kol kola yokuş aşağı inmek ve çay bahçelerinden birine oturup geleceğe dair umutlu hayaller kurarak bir bardak dumanı üstünde sıcak tavşankanı çayı yudumlamak. Güzel günlerdi...

Oğlunun koluna dokunmasıyla daldığı hayal âleminde ışık hızıyla geri gelen Nesime Teyze, hülyalı bakışlarını bir süre oğlunun yüzünde gezdirdi. “Anne, babamı morga indirmişler. Yarından önce veremeyeceklerini söylediler. Burada yapacak bir işimiz kalmadı. Haydi, yavaş yavaş eve geçelim!” Nesime Teyze, oğlunun yardımıyla ayağa kalkarken can

havliyle koluna sarıldı. “Olmaz! Babanı görmeden şuradan şuraya gitmem.”

Zemin katın bir altına, eksi bire indiler. Sağa sola açılan, yılan gibi kıvrılan, daracık koridorda hava yukarı kata göre daha serindi. Duvarların rengi burada soluk sarıdan mat griye çevrilmişti. Mavi önlüklü görevli onları, kapısında malzeme deposu yazan odanın bitişiğindeki odaya yönlendirdi. Kapının üzerinde büyük harflerle morg yazıyordu. Kırık beyaz renkteki yaylı kapıya kol yerine uzun, metal, soğuk bir silindir enlemesine yerleştirilmişti. Görevli öne geçip kapıyı açtı. İçeride bu kez kısa bir koridor karşıladı onları. Hemen sağ tarafta camekânla ayrılmış bölmeye geçtiler. Karşılarındaki duvar boydan boya metal kapaklı kare dolaplarla kaplıydı.

Dolapların gri metal görüntüsü ortamı daha da soğuklaştırıyordu. Başında bonesi, üzerinde doktorların ameliyat sırasında giydiklerine benzer yeşil, arkadan bağlı önlüğüyle iri yarı bir görevli donuklaşmış, kayıtsız gözleriyle gelenlere bakıp “Son on iki saat mi” diye sordu. Oğlu ilk gelişinde eline tutuşturulan evrakları görevliye uzattı. Kâğıdı inceleyen adam ikinci sıradaki gözlerden birine yöneldi. Kapağı açıp içerde yatan cenazenin ayak başparmağına tutturulmuş etikete göz gezdirdikten sonra hemen yanındakine geçti. Seri hareketlerle eski bir dosyayı arayan depo görevlisi kayıtsızlığıyla yapıyordu işini. İnsan zamanla her şeye alışıyor demektir. Üçüncü denemesinde aradığını buldu ve sürgülü sedyeyi çekti.

Nesime teyze hayat arkadaşının beyaz örtülere sarılmış sessiz, hareketsiz, aciz yatışını görünce olduğu yerde sendeledi. Bu yatış teslim olmuş, emaneti sahibine iade etmiş, emredilene uymuşların yatışıydı. Yüzündeki garip ifade(sizlik) hem söyleyecek çok sözü kalmışların hem de sözü tükenmişlerin ifadesiydi. Gözlerini bir daha bu âleme dönüp bakmayacak şekilde kapatmıştı. Oğlu kolundan yakalayıp kendine doğru çekmeseydi yeniden bayılması işten değildi. Sedyeden tuttuğu elini kocasının soğuk yüzünde, çenesinde gezdirdi. “Yol arkadaşım beni bırakıp nerelere gittin” derken öylece katılıp kaldı. Titreyen çenesi ve

boğazına tıkanan nefesi daha fazla söz söylemesine müsaade etmedi.

O an göz pınarlarından, buz gibi yanaklarına sızan ılık gözyaşları, yaşama dair bir belirti gibi geldi. Oğlunun onu kendine çeken kolu, kaskatı yatan ölü bedeninin karşısında bir sıcaklık ve aidiyet hissi veriyordu. Her şeye rağmen evlat sahibi olmanın, aile olmanın önemi böyle zamanlarda daha derinden anlaşıyordu.

Başı oğlunun omzunda, elinde kocasının üzerinden çıkan elbiselerin ve emanetlerin bulunduğu mavi çöp torbasıyla evin yolunu tuttular. Apartmanın önünde onları Hayrettin Bey’in emekliler evinden arkadaşları karşıladı. Bir ‘başın sağ olsun’ dalgasının arasından geçip apartmana girdi Nesime Hanım. Dairenin kapısına gelince titreyen elleriyle çantasından anahtarlarını buldu ve zar zor kilidi açtı. İçeri girer girmez Hayrettin Bey’in portmantoda yaz kış asılı duran şemsiyesi ve fötr şapkası çarptı gözüne. Kimsesiz ve sahipsiz kaldıklarını sezmiş gibi mahzun bakıyorlardı yüzüne; içinde bastırıldığı taze acı cız edip yeniden kapladı tüm benliğini.

Nasıl olacaktı? Yokluğuna hele de kırk seneyi aşkın bir zamandır oturdukları bu evde nasıl dayanacak, nasıl alışacaktı? Halılar, duvarlar, koltuklar, eşyalar hep o kokuyordu. Dokunduğu her yerde izine rastlayacaktı. Bacaklarında derman kesilince diz üstü halının üzerine çöktü. Daha dün karşılıklı oturup kahve içtikleri berjerlerden birine attı kendini. İçini kaplayan zehir, coşkun çağlayanlar gibi boşaldı gözlerinden. Hazır bir başınayken sesini kontrol etmeksizin haykırarak ağladı.

Hastaneden getirdiği kıyafetleri el alışkanlığıyla kirli sepetine boşalttı. Ceplerinden çıkan öte beriyi şeffaf bir poşete ayrıca koymuşlardı. Ayakkabılarını da... Nesime Teyze, dalgın gözlerle bir müddet iskarpinlere baktı. Daha geçen ay Hayrettin Bey maaşını alınca zorla koluna girmiş ve sezon sonu indirimi yapan bir mağazadan birlikte almışlardı.

Çok geçmeden evin içi kalabalıklaştı. İnsanlar vefat haberini hem de bu kadar çabuk nereden duymuştu? Kara haber tez yayılır dedikleri buydu herhalde. Ortalıkta ağlama, inleme seslerinin yanı sıra birbirlerini uzun

süredir görmeyenlerin hal hatır soruşları duyuluyordu. Mutfakta bir tabak çanak sesidir gidiyordu. Akrabadan ve komşulardan birkaç kadın koca bir tencereyi ocağa koymuş helva kavuruyordu.

Nesime Teyze salonda tam kapının karşısına gelecek şekilde duran üçlü koltuğa oturmuş dizlerini döverek ağlıyordu. Hemen sağ tarafında erkek kardeşinin hanımı bir yandan sessizce gözyaşı döküyor bir yandan da kolonya ile görümcesinin bileklerini ovuyordu. Sol tarafında ise Muzaffer Bey'in karısı, kırk yıllık komşusunu beylik sözlerle teskin etmeye çalışıyordu.

“Ölüm Allah'ın emri kardeşim ne yaparsın herkesin başında”, “Kendine mukayyet ol komşum, maazallah hastalanırsan kim bakacak?” diyordu.

Önüne bir ikram gelip de Nesime Teyze el işaretleriyle geri çevirince “Ölenle ölmüyor Nesimeciğim, yemelisin ki kuvvetten düşmeyesin” diyerek yerine getirilmesi gereken bir görevi ifa etmişlerin gönül rahatlığıyla koltuğa yerleşiyordu. O sırada koltuğun gevşemiş süngeri aşağı doğru çöktüğünden kısa bacakları daha da havada kalıyordu. Bu durumda yukarı kayan eteğinden rahatsız olan kadın, açılan diz kapaklarını kapatsın diye eteğini çektiştiriyor, böylece yeniden aşağı doğru kaymış oluyordu.

Cenaze ertesi gün öğle namazını müteakip kaldırılacaktı. Nesime Teyze oğluna, eşinin vasiyeti üzerine kentin en görkemli ve en meşhur kabristanlarından biri olan Üçler Mezarlığından bir mezar yeri ayarlamasını tembihlemişti.

Hamiyet Hanım, günlerdir süren düğün hazırlıklarının yorgunluğuyla kahvaltıdan kalan çayı ısıtıp mutfak sandalyesine çöktü. Düğün yemeğini pişirecek aşçılar neredeyse gelir arka bahçede hazırlıklara başladılar. Anlaşılan bugün de yapacak çok iş vardı. Kocasını, son günlerde yaygınlaşan hazır yemek fikrine sıcak bakmamış; yemeğin, gözü önünde pişirilmesini tercih etmişti. “Bahçe müsait” diyordu. “Bakır

kazanların içinde, odun ateşinde pişmiş yemeğin tadı bir başka olur hanım.”

O öyle deyince Hamiyet Hanım sesini çıkarmamış, razı olmuştu. Olmuştu olmasına ama insanın hele de bir başına böyle telaşlara kalkışması ne kadar da yorucu oluyordu. Hoş hem kendisi hem de eşi tarafından eş, dost, hısımlar, akraba eksik değildi çok şükür; yardım teklif edenler de olmuştu Allah için. Ancak çoğunun bakması ve okula göndermesi gereken küçük çocukları vardı. Hamiyet Hanım, onlara düğün günü gelmelerini, asıl o gün yardıma ihtiyacı olacağını uygun bir dille anlattı. İlk göz ağrısı Mehmet'inin mürüvvetini görecekti nihayet. Oğlunu sağ salım büyütmüş, okutup adam etmiş, bu yaşlara getirmişti ya; olsun varsın bunlar tatlı yorgunluklardı.

İkinci katta oturan komşuları Hayrettin Amca'nın zamansız ölümünü dün akşam saatlerinde haber almışlardı. Zamansız ölüm mü olur dedi kendi düşüncesine kendisi de şaşarak; Allah'ın işine karışır gibi tövbe tövbe... Vadesi yetmişti işte besbelli. Fakat böyle düşünmesinin sebebi adamcağızın ölümünün düğün zamanına denk gelmiş olmasıydı. Haberi alınca düğün günü için ayarlanan davul zurna işini ve kına gecesi için tutulan salonu iptal etmeleri gerekmişti.

Apartman komşusunun bu yaşlı gününde göbek atıp oynayacak, gümbür gümbür davul dövdürecek değillerdi elbet. Allahtan kız evi bu mazereti geçerli saymış, kına gecesini evde ve daha küçük bir topluluk arasında gerçekleştirmeyi kabul etmişti. İnsan istemez miydi biricik oğlunun bu güzel gününde şöyle davullu, zurnalı, halaylı bir kutlama olsun; isterdi elbet ama elden ne gelir?

İnsanoğlu ne garip bir varlıktı. Haberi alır almaz karı koca Nesime Hanımlara inmiş taziyelerini bildirmişlerdi. Kadıncağzı nasıl da yıkılmış, perişan olmuştu. Şimdi kendisi oturmuş bunları düşünüyordu. Oysa ölüm en büyük nasihat değil miydi insan için?

Karşıkı odadan kızının seslenmesiyle daldığı düşüncelerden sıyrıldı. “Anne, babam seni aramış, ulaşamayınca beni çaldırıp duruyor. Lütfen telefonuna bakar mısın?”

Hey gidi dünya hey! Eskiden olsa annenin, babanın karşısında böyle söz söylenebilir miydi hiç? Söyleyen olsa söyletirler miydi bir kere? Sağa sola baktı; oturma odasında, televizyon ünitesinin üzerinde şarja bıraktığı telefonun ekranındaki yazıyı aceleyle okudu; üç cevapsız arama: Cevdet...

İlk çalışta açılan telefonda kocasının öfkeli sesi yükseldi. Neredesin be kadın! Yanında taşımayacaksın cep telefonuna ne lüzum var? Apar topar aşağıya inince aşçılarla konuşan kocasını gördü. Az önce işittiği azar sebebiyle kırılgan, gözlerini yerden kaldırmadan yanına gidip verilecek talimatları bekleyen bir emir eri gibi hazır bekledi.

İşçiler, üzerinde yemek fabrikasının markasını taşıyan çadırları kurmaya başlamıştı. Kendisinin bulaşıkçı kadınlara uygun bir yer göstermesi gerekiyordu. Elinde hortumla bahçedeki çeşmeye doğru giderken, kucağında zorlanarak taşıdığı alet çantasıyla gönülsüzce ilerleyen küçük oğlunu gördü. Oğlu, öfkeli bakışlarını uzakta işçilere talimatlar yağdıran babasına çevirerek kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Kadın, bu mırıltıları duymamanın daha iyi olacağına karar verip çocuğu görmezden geldi.

Rahmetli de sağlığında karısını böyle kırar mıydı acaba? Diye geçirdi aklından. Yok, canım olsa Nesime Hanım'dan duyardı elbet. Kadın, Hayrettin Bey'den hep saygıyla ve sevgiyle bahseder, iyi huylarını, kibarlığını öve öve bitiremezdi.

Şanslı işte şans! Neylersin...

Ertesi gün Hamiyet Hanım'ın oğlu erkenden damatlıklarını giyinmiş, en yakın arkadaşı ve kız kardeşiyle beraber gelin hanımı kuaföre götürmek üzere evden çıkmıştı. Onlar çıkarken Hamiyet Hanım oğluna, komşularının bu acılı gününde korna çalmamalarını, bu konuda arkadaşlarını da uyarmasını tembih etmişti. Oğlu bilmem kaç keredir duyduğu bu tembih karşısında gözlerini devirip "Tamam anne, anladık!" demişti.

Lacivert damatlık ilk göz ağrısı Mehmet'ine ne de güzel yakışmıştı? Bembeyaz gömleği, koyu kırmızı hatta bordoya çalan

kravatı, gümüş yaldızlı kravat iğnesi, koluna taktığı damatlık saati ve pas parlak rugan ayakkabılarıyla ne kadar da yakışıklı olmuştu? Oturdıkları dördüncü katın yola bakan penceresinden, süslenmiş arabaya baktı. Ardından oğlunun ve kızının arabaya binişlerini, engel olamadığı bir gururla izledi. Ne büyük mutluluktu! Çektiği onca zorluk hep bu günler için değil miydi? Kırmızı beyaz güllerle ve aynı renk kalın kurdelelerle süslenmiş gelin arabasını köşeyi dönünceye kadar hayranlık dolu gözlerle takip etti.

Başını sokağın diğer tarafına çevirince gördükleri karşısında bu kez tüyleri diken diken oldu. Şimdi yeşil beyaz renkli, kamyonet tipi bir cenaze aracı, gelin arabasından boşalan yere park etmek üzereydi...

Nesime Teyze, görümcesinin kolunda ağır ağır indi merdivenlerden. Hayat arkadaşı, kırk beş yıllık can yoldaşı Hayrettin Bey'i dünya gözüyle son kez görüp veda edecekti. Tıpkı evinin önünden son kez cenaze arabasıyla geçirilen Hayrettin Bey gibi...

Kadınlar aracın yanına yaklaşıncı kenarda bekleyen görevli, kamyonetin kasasındaki tabutun kapağını yana doğru itti. Nesime Hanım, tabutun içinde yatan ve takma dişleri çıkarılınca yüzü daha bir küçülmüş gibi görünen kocasına son kez acıyla baktı. Birkaç saniye süren sessizliği Nesime Teyze'nin koluna giren görümcesinin ağlamaklı tiz sesi böldü. "Vah ağabeyciğim vah! Biricik kardeşini bırakıp nerelere gittin?" Bu sözler Nesime Teyze'yi öylesine etkiledi ki o saniye bir feryat koparıp dizlerini dövmeye başladı. Oğlu annesini ve halasını toparlamak için yanlarına gelip ellerini omuzlarına koyarak onları apartmanın kapısı önüne park ettiği arabaya yönlendirdi. Görevli açık olan tabutun kapağını yeniden kapattı. Önde cenaze aracı, arkasında onu takip eden birkaç akraba ve komşudan oluşan konvoy sessiz sedasız köşeyi dönüp gözden kayboldu.

Cenaze boyunca Yiğit, mesai arkadaşını bu acılı gününde bir an olsun yalnız bırakmadı. Emre'nin karısı haberi alır almaz çocuklarla beraber ilk otobüse binip gelmişti. Çocuklar, dikkatli bakışlarla babalarının yüzünde bu büyük

acının yansımaları görmeye çalışıyorlardı. Cenaze, önce caminin önündeki musalla taşının üzerine kondu. Öğle namazının kılınmasından sonra cenaze namazı için çağrı yapıldı. Namazın ardından helallik alındı ve tabut omuzlar üzerinde mezarlığın içlerine doğru ilerledi. Cevdet Bey'in namazda en ön safta yer tutması ve tabuta ilk omuz verenlerden biri oluşu Emre'nin gözünden kaçmadı. Komşuluk, böyle günlerde belli oluyordu demek; gerçek dostluk da öyle hakeza. Duyguların böyle yoğun yaşandığı anlarda, acının tavan yaptığı cenaze günlerinde ve mutluluğun doruğa çıktığı düğünlerde...

Defin işi tamamlandı. İki arkadaş sıra servilerin nöbet tuttuğu dar yolun kenarına yeni dikildiği belli, cılız bir söğüt ağacının yanında durup taziyeleri kabule başladılar. Bir ara başını kaldırıp etrafı kolaçan eden Yiğit, omzuyla arkadaşına dokunup karşı tarafı işaret etti. Emre arkadaşının gösterdiği yere bakınca Mevlâna Camii ve Yeşil Türbe'yi gördü. Doğru ya! Üçler Mezarlığı, Mevlâna Meydanı diye tarif edilen yerde, Yeşil Türbe'nin tam karşısında yer alıyordu.

Düğün yemeği için misafirler yavaş yavaş bahçede toplanmaya başlamıştı. Cevdet Bey cenaze sonrası kazanların kapağını dualarla açmak için yanında bir hoca efendiyle geldi. "Kapak açılmıyor" diyen aşçı yamaklarına verilen bahşişin ardından toplu dualarla yemek servisine başlandı. Komşusunu son yolculuğunda yalnız bırakmayan Cevdet Bey, hoca efendinin karnını bir güzel doyurduktan sonra karısına seslendi. "Haydi, hanım Hayrettin Beylere gidiyoruz; hoca efendi komşumuzun arkasından dua okusun sevaptır."

Nesime teyze, komşularını solgun bir yüzle karşıladı. Cevdet Bey, taziyelerini bir kez daha yinedikten sonra özür diler gibi açıklamaya koyuldu. "Kusura bakmayınız efendim önceden ayarlanmış olmasa inanılmaz hiç düşünmeden ertelerdik. Fakat malum ne düğün bekler ne cenaze."

Nesime teyze, komşusunun mahcubiyetinden memnun; "Bilmez miyim oğlum, eksik olmanız böyle olacağını kim bilebilirdi?"

diyerek günlerdir ağlamaktan kızarmış gözlerini yerdeki halıya çevirdi. Hoca efendi yoğurt çorbası, etli pilav, kuzu etiyle pişirilmiş bamya çorbası ve tereyağlı irmik helvası ile tıka basa doldurduğu midesini rahatlatmak için ceketinin düğmesini açıp oturduğu koltukta öne doğru kayarak duasına başladı. Dua sonrası gelenlere ve orada bulunanlara gül suyu ikram edildi. Cevdet Bey kalkacakları sıra cenaze evinde bulunan herkesi servisine henüz başlanan yemeğe davet etti.

Emre, arka bahçeye açılan balkondan düğün yemeğini seyreliyordu. Cenaze işleri, taziyeleri kabul, gelen konuklarla ilgilenmek derken uzun süre ayakta kalmaktan yorulan bacaklarını biraz dinlendirmek için kapının yanındaki eski, arkalıksız, hasır iskemleye oturdu. Ne garipti; aynı apartmanda aynı gün hem düğün hem cenaze olması. Birilerinin en acı günü birileri için en mutlu gün olabiliyordu. Sanki insanların yaşaması planlanan acılar ve mutluluklar bir sıraya konmuştu ve sırası gelen yaşanıyor; hem de sorgusuz sualsiz. Eskilerin demesiyle "Başa gelen çekiliyordu."

Cenaze evinde tek tük kimse; yakın akrabalar, bir iki ahab, mahalleden ve emekliler evinden birkaç tanıdık kalmıştı. Düğün yemeğine en son işte bu kalanlar iştirak etti. Emre balkondan dalgın gözlerle onları izliyordu. Az önce düğün için toplanmış konukların yerini şimdi cenazeye gelenler almıştı. Emre mezarlıkta arkadaşı Yiğit'e, "Bu sanki babamın cenazesi değil düğünü" demişti. "Baksana yıllardır görmediğim akrabaların hepsi burada." Yiğit arkadaşının koluna girip kulağına fısıldar gibi; "Düğün ya da cenaze ikisi de birer vakıa ve bizim bakış açımıza ve algımıza göre şekilleniyorlar. Yani onlara o anlamları yükleyen biziz" demişti. Doğru ya! Algi meselesi... Hz. Mevlana'da belki böyle düşünerek ölüm gününü yas değil düğün günü olarak kabul etmiş, sevenlerini de bu algi etrafında toplamak istemişti. Apartmanın üst katında düğün, alt katında cenaze. Yeşil Türbe'de düğün; karşıki mezarlıkta cenaze...

Cenaze evinden çıkan komşular üst kata, düğün evine yollandı; zira gelin alayı az önce gelmiş gelinle damat kol kola apartmanın kapısı önünde yapılan dualar eşliğinde üst kata

çıkmişti. Nesime Teyze üçlü koltukta uyuyakalmıştı. Emre, annesinin üzerini örterken beyazı siyahından çok, dalgalı, kısa saçlarını bir baba şefkatiyle okşadı. ‘Canım ya’ dedi ‘koşturmaktan yoruldu tabii kaç gündür.’

Emre ve Yiğit boşalan odada karşılıklı koltuklara oturmuş günün muhasebesini yapıyordu.

“Ne garip” dedi Yiğit, “Mevlâna Meydanı’nı ve Yeşil Türbe’yi görmeyi uzun zamandır istiyordum. Bunun böyle talihsiz bir durum vesilesiyle olmasını istemezdim elbette.” “Hayat çok garip” dedi Emre. Başımıza gelen olayları kendi planımız zannediyor ve aslında ne kadar yanılıyorruz?” “Babam geçen haftaki telefon görüşmemizde Mehmet’in düğününü haber vermiş, ‘vaktin müsait olursa gel’ demişti. Cevdet Amca düğüne beni de davet etmiş.

Babacığım: ‘Ne zamandır şöyle ağız tadıyla bir Konya pilavı yememiştik; bu vesileyle yüzünü de görmüş oluruz’ diyordu. “Düğün için değil de cenaze için gelmeye mecbur olacağım hiç aklıma gelmezdi” diyerek sözlerini sürdürdü Emre.

O sırada bakışları arkadaşının oturduğu koltuğun hemen arkasındaki kitaplığa kaydı. Duvarı boydan boya kaplayan açık renk, ahşap kitaplıkta sıralı kitapların hemen önünde üst üste koyulmuş üç kitap dikkatini çekti. Zira evdeki herkes kitaplıktan aldığı kitabı işi bitince muhakkak yerine koyardı. Kitapların üstünde siyah süet kaplı bir gözlük kılıfı vardı. İçindeki, Hayrettin Bey’i yakın gözlüğüydü. Emre ilk kitabı eline alıp kısık sesle kapağında yazan ismi okudu. “*Aşk Name*”

Kitabın sayfalarını rastgele çevirirken ayraç konulmuş yer kendiliğinden açıldı. Emre, arkadaşının da duyabileceği bir sesle okumaya başladı.

**“Bu gece dosta kavuştuğum için mutluyum.
Bu gece**

**Ayrılık kaygısından kurtulduk. Dostla
kucaklaştık,**

**Sarmaş dolaş olduk. Bu uğurlu, bu mesut
anlarda**

**Gönlüme sesleniyor, diyorum ki:
Allah bana acısa da**

**Sabahın anahtarı kaybolursa, kapısı
açılmasa ne olur?”**

Aynı kitabın köşesinden katlanmış başka bir sayfasında ise:

**“Sana kavuşan, seni bulan kişi tam bir
rahat elde eder; mutluluğa erer. Seni
bulamayan kişiye de bulamamak zahmeti
yeter.”**

Emre, elindekini bırakmadan bu kez ikinci kitabı aldı. Bu bir mesnevi tercümesiydi. Onun da belli yerleri yapışkan, renkli kâğıtlarla işaretlenmişti. Sarı renkli kâğıtla belirlenmiş sayfayı açtı. Üzeri kurşun kalemle çizilmiş birkaç beyti okudu.

**“Mademki istediğin o “yok” ile ünsiyet
etmede, yok oluştan ve yokluktan bu çekinip
kaçınma neden?”**

**Sahip olduğun her şeyden gönlünü
koparmışsın, gönül oltasını yokluk denizine
atmışsın.**

**Öyleyse oltana yüz binlerce av veren bu
murat denizinden kaçmak neden?**

**Niçin rızkın adını ölüm taktın? Asıl sana
ölümü rızık gibi gösteren büyüye bak sen.”**

Yiğit, arkadaşının yanına gelmişti. Emre, okumayı bitirince elindeki kitapları koltuğun baş kısmına bırakıp üçüncü kitaba yöneldi. Elleri titriyordu. Gözyaşları, yüzünde birkaç gündür alıştığı yoldan burnuna ve çenesine akıyordu. Kitabı Yiğit aldı. İsmi “*Mevleviler Yolu*” olan bu üçüncü kitabın içinde de kıvrılmış bir sayfa hemen dikkati çekiyordu. Yiğit boğazını temizleyerek okudu.

“Hak, can, cümle âlem de ten gibidir.

Bu, kâinattaki güneş gibi aydınlıktır.”

TÜRK TARİHİNDE ADALET VE MERHAMET

PROF. DR.
MUHAMMED
SARI

Milli Şairimiz **Mehmet Akif'in**, “Çanakkale Şehitlerine” adlı şiirinde: “Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-i asil” serzenişinin üzerinden tam 110 sene geçmiştir. Şu an 21. yüzyılın ilk çeyreği bitmek üzeredir fakat aynı sözü bugün söylediğimizde dahi, şiirin anlamının ne kadar yerli yerine oturduğunu görürüz. 21. yüzyıl, yeryüzünde adalet ve merhamete en fazla ihtiyaç duyduğumuz bir asırdır.

Konuyu incelemeye başlamadan önce, *adalet ve merhamet* kelimelerinin *etimolojisine* biraz daha yakından bakmak istiyorum. **Adalet**, kanunlarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanmasıdır. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, eşyayı yerli yerine koyma ve ölçülü olma şeklinde özetlenebilir.

İslâmî kaynaklarda **merhamet** kavramı ise; genellikle *rahmet* kelimesiyle ifade edilir. Ancak Türkçe’de merhamet hem Allah’a hem insanlara, rahmet ise özellikle Allah’a nispet edilerek kullanılır. Kaynaklarda Allah’ın rahman ve rahîm isimleri açıklanırken, kainattaki bütün yaratılmışlar gibi insanlardaki merhamet duygusunun da Allah’ın insanlığa lütfu olduğuna işaret edilir. **Yunus Emre** bir şiirinde, inanan bir insandaki merhamet ve hoşgörü duygusunu şöyle ifade eder.

*Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaratılanı hoş gördük
Yaratandan ötürü.*

Farklı dil, din, ırk, mezhep ve inanca sahip insanların ve grupların sayısının arttığı günümüzde, birlikte yaşamaya, uzlaşmaya,

hoşgörüye, adalet ve merhamet kavramlarına dair tartışmalar, konunun bir kez daha sorgulanır olmasına sebep olmuştur. Ancak, bu meselenin halledilmesi için yapılan açıklamalar ve çözüm önerileri, batılı kaynaklar referans alınarak yapılmaktadır. Tekliflerin ve değerlendirmelerin, tarihi hakikatlerden, toplumun adet, gelenek ve inançlarından uzaklaşarak yapıldığı görülmektedir. Ne var ki artık halkımız, modern bilimin ve ileri teknolojinin gereklerini hakkıyla yerine getirmeye başlamıştır. Batının modern bilim ve teknoloji üzerinden kurduğu medeniyetin, **merhamet ve adaleti** ihmal ettiği ve birçok zulme kapı araladığı bir gerçektir. Sözümlü ettiğimiz bilim çağında, insanlığın *adaleti merhametle harmanlayıp* inşa edeceği yeni dünya düzenine her şeyden çok ihtiyacı vardır.

Modern dönemin değerlerini, geleneğe bir başkaldırı olarak nitelenebiliriz. Sonuç itibarıyla, ürettiği normlar, yeni arayışlara zemin hazırlamıştır. Böylece modern paradigma kendi içinde pek çok soruna kaynaklık etmiş ve bunlara geçerli çözüm önerileri sunamamıştır. *Bugünün dünyasında ötekiler üzerinden oluşan eşitsizlik, adaletsizlik ve sömürü düzeni hala mevcuttur.* Geçmişle karşılaştırıldığında bu hukuksuzlukların daha görünür hale geldiğine hep birlikte şahit olmaktadır.

Günümüz dünyasında bireylerin, grupların ve toplumların hayatında ortaya çıkan hak ihlalleri, tarihte birçok örneği olan birlikte yaşama modellerini ve huzur veren uygulamaları aklımıza getirmektedir. İslam tarihindeki *Medine Vesikası’na* yapılan vurgu, bu arayışın bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. İnsanlığın ilk haklar ve hürriyetler bildirisi demek olan *Veda Hutbesi’nde*; Hz. Peygamber, “*Biliniz ki bu (Zilhicce) ayınızda, bu (Mekke) şehrinizde bu*

(Arefe) gününüz nasıl mukaddes ise kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da aynı şekilde mukaddestir, dokunulmazdır” ”şeklindeki emirleri, *Fransız İnsan Hakları Beyannamesi*’nden 1157 sene önce söylenmiştir.

İlk İslam Devleti Medine-i Münevvere’de kurulmuş, Allah’ın Resulü, on yıllık süreçte devletin temel kurum ve kurallarını şekillendirmiştir. İslam yönetim anlayışında, adaletin, en uzak yerlere kadar ulaştırılması emredilmiştir. Hz. Ömer, bilinen en iyi örneklerden sadece biridir: O; “*Fırat ve Dicle nehirleri kenarında bir oğlak kaybolursa, korkarım ki Allah, onu Ömer’den sorar*” sözleriyle bundan 1450 yıl önce adaletin tesisinde ne derece hassas davranılması gerektiğini uygulamalarıyla göstermiştir.

İslam’ın adalet anlayışı, sadece Müslümanlara hasredilmemiş gayri Müslimleri de her yönüyle içine alan geniş bir temelde şekillenmiştir. Nitekim *asr-ı saadetten* sonraki te’lif edilen fıkıh kitaplarında da İslâm ülkesinin sınırları içinde yaşayan gayr-i müslim azınlıkların hukukî statüleri ve güvenlikleri geniş olarak işlenmiş ve hükümler halinde sistematize edilmiştir. Hatta bu konuda daha ileri bir adım atılmış, bir İslâm ülkesine geçici ikamet için gelen eman verilmiş gayr-i müslim yabancıların hukuku bile aynı statüde ele alınarak işlenmiştir.

Hz. Ömer (R.A.) döneminde fethedilen Kudüs ve çevresi, daha o yıllardan itibaren Yahudilerin ve Hristiyanların kutsal ziyaretlerini rahatlıkla ve güven içinde yaptıkları *darüs-selam* haline getirilmiştir. Bölgede Osmanlı hâkimiyetinin sona erdiği 1917 yılına kadar bu ortam devam etmiştir. Son elli yıl içinde bölgenin ne çeşit dinî ve etnik kargaşalara maruz kaldığı, herkesin malumudur.

İslami ahlakı kendisine düstur edinmiş olan Selçuklular ve Osmanlılar döneminde Anadolu’nun ve Balkanların İslamlaşmasını sağlayan fetihlerin, başka ulusların tarihinde görülen istila hareketlerinden farklı oluşumunu tescil eden özelliklerin başında, İslâm fütuhatının kalıcı oluşu gelmektedir. Bu kalıcılığın temeliyse, İslâm dininin fethedilen ülkelerin gayr-i müslim yerli halkına sağladığı

adalet ve güvenlik ortamı merhametin tesis ettiği memalik-i mahruse yani korunmuş memleketlerde barış ve sükunun hâkim kılınması olmuştur. Bu dönemde Anadolu’ya gelen Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre gibi mutasavvıfların temsil ettiği tasavvuf anlayışı da Hristiyanların İslâm’a yönelmelerini temin etmiştir.

Bilindiği gibi, Balkanlar, 14. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti’nin topraklarına katılmaya başlamıştı. Farklı soy, din ve mezhepler ile yönetim tarzlarına sahip bu kadar çetin bir coğrafyaya hükmetmek Osmanlılar için çok kolay değildi. Hiç şüphesiz bunu başarmanın yegâne yolu, Osmanlı Devleti’nin adaleti esas alan yönetim tarzıydı. Hem dinî bakımdan hem de çeşitli angaryalardan bunalan Balkan halkları, tedrici Osmanlı fetihleri ile gönüllü bir vaziyette Osmanlı tebaası haline gelmişlerdir.

Nitekim Bursa fetholunduğu zaman Sultan Orhan Bey’in uygulamalarını bize bildiren zamanın müverrihlerinden Aşıkpaşade’nin “Hisardaki halka dahi emn ü aman ettiler, kimesnenin bir çöpünü bile aldırmadılar” sözleri, kuruluş yıllarından beri Osmanlı Devleti’nin adaleti esas aldığı en mühim göstergelerindendir. Benzer biçimde Fatih’in İstanbul’un fethinden birkaç gün sonra Galata’da ikamet eden Cenevizlilere bir ahitname vermiştir. Fatih’in Kudüs ruhbanlarına verdiği 1458 tarihli fermanı ve Bosna’nın fethinden sonra Hristiyanların dinî hayatlarını serbestçe yaşamalarını garanti altına alan 4 Nisan 1478 tarihli ahitname, Türk’ün hoşgörüsünün en sarıh (açık) misalleridir.

Batı dünyasında hayvan hakları kavramı 19. asrın son çeyreğinde gündeme gelmiş, BM Hayvan Hakları Bildirisi 1978’de kabul edilmiştir. Aynı esaslar ve hatta daha ileri bazı kaideler Osmanlı kanunnamelerinde yerini almıştı. Mesela II.Bayezid devrinde hazırlanan 1502 tarihli İstanbul Belediye Kanunnamesi’nde hayvanlarla ilgili şu hüküm vardır:

“Ayağı yaramaz bargir (beygir) ı işletmeyeler. At, katır ve eşek ayağın gözeteler ve semerin göreler. Ağır yük vurmayalar. Zira dilsiz mahluktur. Herhangi birinde eksik

bulunursa sahibine tamam ettirile. Etmeyenin gereği gibi hakkından geline. Fil cümle bu zikrolunanlardan gayri her ne kim Allah-u Teâlâ yaratmıştır, hepsinin hukukunu muhtesip görüp, gözetse gerektir. Şer-i hükmü vardır.”

Osmanlı'nın bütün yaratılmışlara göstermiş olduğu bu merhamet ve adalet sadece zamanın en büyük gücü olmasından kaynaklanmıyordu. Osmanlının duraklama ve gerileme hatta yıkılış döneminde bile nerede bir yardım talep eden olursa ona kucak açmada hiçbir zaman tereddüt göstermediği tarihi kayıtlarda mevcuttur. Mesela, Avusturya Habsburg hanedanının baskısına direnen ve mücadeleyi kaybedince 1699'da Osmanlı Devleti'ne sığınan Macar milliyetçilerinin lideri İmre Thököly, yine Avusturya'ya karşı bağımsızlık mücadelesinde başarısızlığa uğrayan ve 1718'de Osmanlı Devleti'ne iltica ederek maiyetiyle Tekirdağ'da ikameti sağlanan Erdel Beyi Macar asıllı Rakoczi Ferenc, 1709'da 2000 kişi ile iltica eden İsveç kralı Demirbaş Şarl, 1841'de Polonya'dan kaçarak İstanbul'da Polonezköy'ü kuran prens Adam Czartoryski ve Polonyalı maiyeti ile Osmanlı adalet ve merhametine sığındılar.

Önemle ifade edelim ki, bize öğretilenlerin ve başta Müslüman ecdadımıza barbar diyen Batılı ve peşin fikirli birtakım kişilerin anlattıklarının tersine, Osmanlı Devleti'nde ve onun varisi Türkiye Cumhuriyeti'nde insana, onun hak ve hürriyetine, adalet ve merhamet ilkesine bağlı kalınarak, çağdaşı olan diğer devletlerle mukayese edilemeyecek derecede tavizsiz uygulandığını ispat eden belgeler tahmin edilenin çok üstündedir.

Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki gayri Müslimlere ait mabetler, mektepler ve mülkler, binlerce sayfayı bulan eski mahkeme kararları yani Şeriye sicilleri ve sayıları 120 milyonu bulan Osmanlı arşivindeki belgeler, bu hakikatin canlı şahididirler. Bazı iddiaların tersine 1839 tarihli Tanzimat Fermanı, 1856 tarihli Islahat Fermanı ve 1876 tarihli Kanun-i Esasi, insana ait hak ve hürriyetleri ilk defa kabul etmemiş, eskiden beri var olan bu hak ve hürriyetleri sadece yazılı hale getirmiştir.

Sonuç olarak, bugün Osmanlı'nın yıkılışına sebep olan Batılı güçler ve destekçileri Osmanlı'nın uyguladığı adalet ve merhametin yerine zulüm ve vahşet tohumları ekerek, dünyada ve bilhassa İslam aleminde kan ve gözyaşının müsebbipleri olmuşlardır.

Kaynakça:

- Âdem, Hikmet, “İslamda Yönetim Ve Adalet Anlayışı”, *Yeni Fikir Dergisi*, 2017, Sayı: 17, ss. 72-92.
- Akgündüz, Ahmet, *Belgeler Gerçekleri Konuşuyor I,II, III, IV, V*, Osav Yayınları, İstanbul 1997.
- Akyiğit, Handan, “Ahmed Yesevi'nin Düşünce Sisteminde Hoşgörü ve Kültürel Çoğulculuk”, *ERDEM*, Aralık 2020; Sayı: 79; ss. 1-20.
- Aslan, Ömer, “Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açidan Analitik Bir Yaklaşım”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 2001, Cilt.5, Sayı.2, ss. 357-380.
- Budak, Mustafa, “Balkanlarda Osmanlı Hoşgörüsü mü, Osmanlı Adaleti mi?”, *Avrasya Etüdleri*, 50/2016-2, ss. 259-277.
- Ceylan, Yılmaz, “Medine Vesikası: “Öteki”ne Tahammül mü Hoşgörü mü?”, *Ekev Akademi Dergisi*, Kış 2021, Yıl: 25, Sayı: 85, ss. 483-498.
- Eldem, Edhem, “Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Adalet, Eşitlik, Hukuk Ve Siyaset Üzerine”, *Toplumsal Tarih*, Aralık 2017, Sayı: 288, ss. 24-37.
- Garaudy, Roger, *Amerikan Efsanesi ABD'nin Dünyayı Yönetme Felsefesi*, Çeviren: Cemal Aydın, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.
- Sağlam, Mehmet, “Geleneksel Türk Hoşgörüsü”, *ERDEM*, 1996, Cilt: 8, Sayı: 23, ss. 359-364.
- Türkmen, İlhan, “Selçukluların Gayr-i Türk Unsurlara Uyguladığı Hoşgörü ve Adalet Politikası”, *Tarihte Türkler ve Ermeniler (Birlikte Yaşama Kültürü)*, (Ed: Mehmet Metin Hülagü vd.), TTK. Yay., C.3, Ankara 2014, ss.129-147.
- Yılmaz, Mehmet Nuri, “İslâm Türk Kültüründe Ve Anadolu'da Dinî Müsamaha” *ERDEM*, 1996, C: VIII, Sayı: 22, ss. 19-29.

YUNUS EMRE KİM DEĞİLDİR?

FAHRİ
SARRAFOĞLU

Yunus Emre'yi yeryüzünde en çok seveni olan evrenselleşmiş ve hakikat yolcularından biridir. Sadece İslam âleminde değil, Hristiyan dünyasında adı bilinen ve sevgi ile kucaklanan biridir. Bugün ülkemizde değişik il ve ilçelerde mezarı olduğu kabul görmekte ve herkes Yunus Emre bizdendir, demektedir. Aslında Yunus Emre herkeştir.

O bir ümmi değildir

Yunus Emre hakkında yazılan kaynaklara baktığımız zaman O'nun bilinenin aksine ümmi yani okuma yazması olmayan biri değil, tam tersi hem medrese eğitimi hem de tekke eğitimi alarak kendisini dini eğitimde yetiştiren bir âlim olduğunu söyleyebiliriz. *Yunus Emre'nin* kendi yazdığı şiirlerine baktığımız zaman O'nun *Kur'an'ı* iyi tefsir edecek kadar iyi bilen, *Kur'an'ı* hayatında uygulamış, yaşama biçimi haline getirmiş bir insan ve fetva veren yani müftü olduğunu da söyleyebiliriz. İşte buna bir örnek :

*Hem batınem hem zahirem hem evvelem hem ahirem
Bu cümlesini yaratıp, tertip eden Yezdan benem
Yoktur anda tercüman, andaki iş bana ayan
Bin bir adı vardır Yunus, ol sahib-i Kur'an benem*

O bir şair değildir

Yunus Emre sadece dini ilahiler söyleyen, aşk şiirleri yazan ya da tasavvuf söylemi ile ifade edersek sekr –vecd halinde sözler söyleyen bir şair değildir. *Cevamül Kelim* yani sözün özünü en kısa ve en anlamlı şekilde söyleyen Türkçeyi çok iyi bilen ve konuşan dil bilimci diyebiliriz. Yani dilin yaptırım gücünü en iyi bilenlerden biridir. Gittiği yerlerdeki yöresel dile de hâkim olan Yunus Emre bulunduğu beldenin konuşma yapısına da uyum sağlayarak akıcı şiirler yazan halk bilimcidir diyebiliriz. Yunus'un şiirlerinde ifadeler çok açık ve yalındır:

*Ömrüm beni sen aldattun
Ah nideyim ömrüm seni
Beni deprenimez kodun
Ah nideyim ömrüm seni*

*Benüm varum hep sen idün
Canum içinde can idün
Hem sen bana sultan idün
Ah nideyim ömrüm seni*

O bir seyyah değildi

Yunus Emre içindeki aşk ateşi ile dolaşan, elinde bir saz olan gezgin bir halk ozanı değildir. Gezdiği illeri, şehirleri şiirlerinde anlatan bir seyyah da değildir. O gezdiği illerde halkla iç içe girerek, ***halka yaşama sevinci veren bir sosyolog*** diyebiliriz. *Yunus Emre* hem sosyolog olmasının yanı sıra halkın dertlerine dinleyen onlara *Kur'an'ın* ışığında tavsiyeler de bulunan bir psikologdur.

Halka sadece öğüt, ya da emredici bilgiler değil, kişinin kendisinin kendi aklını kullanmayı öğütleyen halka tedavi uygulayan psikologdur. *Yûnus*, bazı şiirlerinde gerçekten de “ilden ile yürüyüp dost sorduğunu, *Urum'da*, *Şam'da* kendisi gibi bir garip bulamadığını, âşık olup gurbet ilinde mecnûn gibi gezdiğini; *Kayseri*, *Tebriz*, *Sivas*, *Maraş*, *Bağdat*, *Nahcivân*, *Şiraz* şehirlerini ve bütün Yukarı illeri (*Azerbaycan'ı*) dolaştıktan sonra *Rum'da*, yani Anadolu'da bir müddet kışlayıp baharda sılaya döndüğünü” söylemektedir.(2)

*Ben yürürüm ilden ile
Dost sorarım dilden dile
Gurbetde hâlim kim bile
Gel gör beni aşk neyledi*

*Gezdim Urum ile Şam'ı Yukarı illeri kamu
Çok istedim bulamadım söyle garip bencileyin*

O bir meczup değildi

Yunus Emre gittiği yerlerde keramet gösteren, ya da manasız sözler söyleyen, halkın kafasını karıştıran, şizofrenlik davranışlar sergileyen biri hiç değildir. Tam tersi akılcı konuşan, bilimi öne alan bir düşünür, bir hikmet adamıdır.

*İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır*

*Okumaktan murat ne
Kişi Hak'kı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru ekmektir*

Yunus Emre Kimdir?

Yunus Emre'nin yaşadığı dönem toplumsal olarak karışık bir dönemdir. Özellikle *Kafkasya'dan* başlayarak Anadolu içlerine kadar giren Moğol işgali yüzünden halk umutsuz ve moralsizdir. İşte **Yunus Emre** bu zor dönemde insanlara enerji vermeye çalışan halk adamı, hakikat yolcusudur. **Yunus Emre**, *Bâbâîler* isyanının patlak verdiği ve *Anadolu Selçuklu Devleti'nin Köseadağ Savaşı'nda Moğollara* mağlup olarak çöküş dönemine girdiği Anadolu tarihinin en karışık dönemlerinden birinde dünyaya gelmiştir.

Adnan Erzi tarafından *Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde* bulunan ve **Yunus Emre'nin** vefat tarihini 1320 olarak veren ve vefat tarihinde 82 yaşında olduğunu gösteren 7912 numaralı yazmaya göre doğum tarihi 1238 olarak kabul edilmektedir. **Yunus Emre** şiirlerinde adının "**Yunus**" olduğunu söyler. Şiirlerinde isminin önüne "*Âşık, Bîçâre, Koca, Tapduklu, Miskin, Derviş*" gibi sıfatlar da getirmektedir. *Aşık* manasına gelen "**Emre**" lakabıysa on bir şiirinde geçer.

Kısaca;

Yunus Emre, iyi bir gözlemci, halkı dinleyen, halkı yorumlayan ve halka akıl vermeden sadece sordukları zaman bilgi veren,

toplumu çok iyi analiz eden bir halk adamıdır. Gönül eridir. Hakikat yolcusudur. Gözlemleme ve yorumla yeteneğine sahip iyi bir sosyolog, iyi bir psikolog, aynı zamanda ekonomik terimleri de bilen halkı ekonomik hayatın içine de girmeye yönelten girişimci ve iktisatçıdır. Dünya malını sadece biriktirmek için değil, halkın hayrına sarfetmeyi tavsiye etmektedir.

*N'eylersin ey gafıl dünya malını?
Yiyeceğin hiç fikrine düşmez mi?
Yıl ömür sürsen bir gün ölürsün,
Öleceğin hiç fikrine düşmez mi?*

Yunus Emre aynı zamanda iyi bir doğa bilimcisidir

Yani tabiatı iyi bilen, çiçekleri tanıyan, dağları, ağaçları, kuşları tanıyan bir tabiat bilimcisi de diyebiliriz. Belki şaşırabiliriz, birçok bilim dalının özelliklerini bir insan nasıl bilebilir? Bugün modern dünyada bilinen bazı pozitif bilim dallarını **Yunus Emre** nasıl bilebilir? Bizde diyoruz ki bunun cevabı çok basit: **ilahi yasaları çok iyi okuyabilen biriydi Yunus Emre.**

Bugün *Sünnetullah* dediğimiz Allah'ın ilahi emir ve yasalarını bilen bunu her zaman öğrenme azminde olan hakikat yolcusuydu O. Yine **Yunus Emre**, "*Siz bildiklerinizle amel ederseniz Allah size bilmediklerinizi öğretir,*" hadis-i şerif ışığında devamlı öğrenen biriydi. Bakara Suresi 269. Ayette Allah : "*Kime hikmet verilirse, ona pek çok hayır verilmiş demektir.*" Kişi hakikat aramak isterse Allah hiç ummadığı şekilde, hiç ummadığı yerden destek vereceğini yine Kur'an'ı Kerim'de bildirmektedir.

"Ve onu hesaba katmadığı bir yönden rızıklandırır. Kim de Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter. Elbette Allah, kendi emrini yerine getirip gerçekleştirendir. Allah, her şey için bir ölçü kılmıştır."(Talak, 65/3)

Kaynak:

1 -

http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/eu_e mre/eu_emre.htm

2-

http://www.kardeskalemler.com/mayis2012/bir_gezgin_d ervis_yunus_emre.htm

SEÇİMLERİMİZ VE BİZ

SERPİL AHU
SAĞDIÇ

Son günlerde olan bitene bakınca fazlaca düşünmeye başladım. Her şey iyiden ve kötünden mi ibaret? İyi veya kötü olmak bizim seçimimiz mi? Ne zaman nerde ne yapacağımıza biz mi karar veririz? Yoksa biz zaten neyse o muyuz?

İnsanın içinde iyi de var, kötü de var. Yaşadıklarımız, travmalarımız, ailelerimiz, dostlarımız, etrafımızdaki tüm insanlar bizi biz yapan unsurlar. Asıl seçimlerimizi yapan irademiz. Ne yaşamış olursak olalım, etrafımızdakiler kim olursa olsun, irademiz ne derse ne yaparsa biz oyu aslında.

“İnsan yeryüzünde olan şeyleri görmezlikten ve bilmezlikten gelme hakkına sahip değildir ve bunu böyle olmasını gerektiren çok üstün ahlaki nedenler vardır.” demiş Dostoyevski. Etrafımızda olan biteni biliriz bilmeliyiz elbet. Ama olaylar karşısında vereceğimiz tepkileri içimizdeki iyiyle vermek bizim seçimimiz.

İnsanda bulunan MAOA geni saldırganlık geni olarak biliniyor. MAOA geninin uygunsuz işlevi, vücudun nörotransmitterlerinin parçalanmamasına neden olabilir. Adrenalin parçalanmazsa birikir ve dış uyaranlara karşı aşırı tepki ve aşırı hassasiyete neden olur. Dopamin metabolize edilmezse aşırı miktarda depolanır ve saldırgan davranışlara neden olabilir.

Yapılan araştırmalarda MAOA geninin tek başına saldırganlığa sebep olmadığı ortaya konmuştur. Yani hiçbir saldırgan davranış sadece kalıtsal değildir. İnsanın içindeki iyiye seçme sebebi yine insanın kendi iradesidir. Bir insanın yaşadığı travmalar insanın davranışlarını, ruh halini etkileyebilir. Ama olaylar karşısında vereceğimiz tepkiler yaşadığımız travmalardan bağımsız bizim seçimlerimizdir.

Doğruyu ve iyiye seçme şansı bizim elimizdedir. Kötüyü ve yanlış seçmek de bizim elimizde olduğu gibi. İnsan hatalarıyla var olur, hatalarından ders çıkarır ve yoluna devam eder. Hatalarından ders çıkarmazsa da yoluna devam edecektir. Ama yolun doğruluğu yanlışlığı seçimleriyle değişecektir.

“İnsanlar her türlü çatışma durumunda intikamı, saldırganlığı ve misillemeyi reddeden bir yöntem geliştirmelidir. Böyle bir yöntemin temeli sevgidir.” Martin Luther King Jr.

Sevgi her şeyin temelidir. Severek, sevmekten vazgeçmeyerek, her şartta sevmeyi tercih ederek dünyayı daha iyi bir yere dönüştürebiliriz. Belki bugün değil ama yarınlarda dünyayı değiştirecek etkiyi sağlayabilmek bugünün insanların elinde. Çocuklarımıza sevgiyi öğretmek, Martin Luther'in dediği gibi her çatışmada sevgiyi tercih etmek geleceğin huzurlu, mutlu olmasına vesile olmak bizim elimizde. Şartlarımız ne olursa olsun ne yaşarsak yaşayalım, dünyayı yaşanabilir kılma iradesi bizlerin elindedir.

Şiddete, savaşa, kötülüğe bahane bulmak, iyiliği ortaya koymaktan daha kolay belki. Kolayı seçmek yerine zor olanı yapmaya çalışmak erdemine sahip olanlarla dünya daha güzel bir yer olacaktır. Seçimlerimiz ve biz yaşamı yaşam yapanlarız.

İyiliğe, güzelliğe, doğruya ve sevgiye....

GEÇ OSMANLI AKSARAY'INDA SAĞLIK

Dr. MUSTAFA
FIRAT GÜL

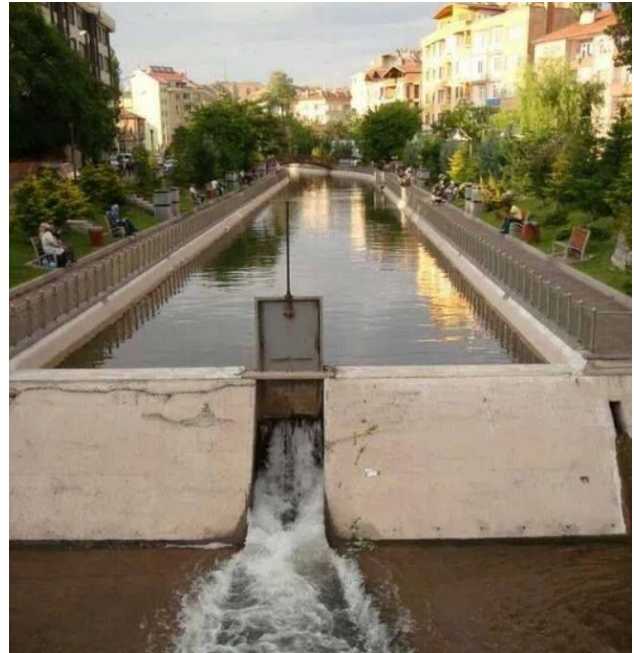
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi ve Aksaray'ın Osmanlı hakimiyetindeki dönemle alakalı yapılan araştırmalar incelendiğinde bir hastane kaydına neredeyse tesadüf edilememiştir. Yalnızca son dönemde, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra kurulan belediye teşkilatı bünyesinde tabiplikten bahsedilebilir.

Bedosaki Efendi, İstavri Bedos Efendi, Parsih Efendi ve Arif Efendi, salnamelerde isimleri bulunan doktorlardır. Babalık Gazetesi'ndeki bir haberden 1911 yılında Aksaray Belediye'sinde Abdullah Efendi'nin tabip olduğu öğrenilmektedir (Babalık, 21 Nisan 1327:3)¹.

21 Eylül 1887 tarihli ve Dahiliye Nezareti'nden Sıhhiye Nezareti ile Tıbbiye Nezareti'ne gönderilen yazıda Gelveri'de (Aksaray'ın Güzelyurt ilçesi) görülen dizanteri ve kara humma hastalıklarından dolayı 45 kişinin öldüğü, 150 kişinin ağır hasta olduğu ve bu konuda tedbir alınması gerektiği öğrenilmektedir (BOA, DH.MKT, 1449/88). 6 Ekim 1887 tarihli ve Dahiliye Nezareti'nden Konya Valiliği ile Tıbbiye Nezareti'ne gönderilen yazıda tıbbi müdahale ve tedbirler için bölgeye Mersin'den bir doktor gönderildiği kayıtlıdır (BOA, DH.MKT, 1453/29). Bu bilgiden hareketle Aksaray'da (Güzelyurt'ta) doktor sayısının yetersizliği anlaşıldığı gibi

günümüzdekine benzer şekilde ülkenin farklı yerlerindeki acil durumlara devletin müdahil olduğu da görülmektedir.

II. Meşrutiyet sonrasında Aksaray'ın bağlı olduğu Niğde Sancağında veba salgını yaşandığı kayıtlıyken Aksaray ve diğer yerlerde de salgını yaşanmış mıdır herhangi bir bilgi mevcut değildir (Konya Vilayet Gazetesi, 20 Aralık 1909:3).

Şehrin ortasından geçen Ulu Irmak çoğunlukla hayat kaynağıdır ama bazen de hayatın bitmesine sebep olabilmektedir. Bazen sel olup taşan ırmak can alırken bazen de bazı hastalıklara sebeptir. Ulu Irmak'ın bazı kısımları zaman içerisinde bataklığa dönüştüğünden

¹ Babalık, 21 Nisan 1327, s.3. "Tahvil" başlığı altındaki haber şöyledir: Aksaray Belediye tabibi Abdullah Efendi Koçhisar Belediye tababetine tahvil-i memuriyet etmiştir. Mumailiyh maaşını hazine-i maliyeden alacaktır.

özellikle sıtmanın kronikleşmesine sebep olmuştur denilebilir.

II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında Aksaray'da kaymakamlık yapan Yahya Sezai Bey bu hususu şöyle özetlemektedir: “...her katresi müthiş sıtma mikrobu taşır. Fakat şehrin içecek başka suyu olmadığından halk çaresiz, bu suyu içtikleri için, bilhassa yaz günleri sıtmasız tek insan bulunmaz ve hepsinin dalakları şiş, herkesin karınları şiş ve benizleri sapsarıdır. Bunu görünce, ilk sevincim ümitsizliğe ve kedere dönüştü” (Yahya Sezai, 2012:128).

1914 tarihli salnamedeki bilgiler özellikle köylerin havasının ve suyunun nasıl olduğunu anlamak bakımından önemlidir: *Köylerin bir kısmı dağınık arâzî üzerinde bulunup havaları güzel suları memba suyu ve ekseriyetle ahval-i sıhhiyeleri iyidir. Bir kısım köy ise ovada bulunup yazın yaylaya gitmek suretiyle tebdili mevki ederler. Kuyu suyu kullanırlar. Etrafın gereği bataklık ve sazlık bulunmasından dolayı bazılarının havası ağır ve ahalisi sıtmalıdır. Köy halkının umumiyetle hayat şartları sağlığı korumaya tamamen aykırıdır. Kaza dâhilinde verem ve frengi hastalıkları da mevcut olup az miktarda görülmektedir. Koruma aşı çalışmaları bir iki ay müstesna olmak üzere senenin her mevsiminde aşı memuru vasıtası ile icra edilir. Ve ahalisinin de rağbetleri vardır. Senede aşılanan çocuk miktarı bin'e yakındır* (KVS, 1914:343).

Her ne kadar günümüzde bilimin gelişmesiyle artık eskisi kadar öldürücülüğü kalmamış olsa da tifüs bir zamanların başa bela, bakteriyel hastalıklarından biridir. Aksaray'da görülen ve tedavisi için Aksaray'ın bağlı olduğu Niğde Livası'nın bütçesinden pay istenen tifüs

hakkında maalesef ayrıntılı bilgiye sahip olunamamıştır.

Aksaray'da görülen tifüsün tedavisi için yapılan harcamaların nereden karşılanacağı 1. Dünya Savaşı'nın yaşandığı bir dönemde elbette problem olmuştur diye düşünülebilir. Çünkü yokluğun içinde bir de savaşın başlamasıyla devlette para kalmadığını hesap etmek zor olmasa gerektir!

Niğde Mutasarrıflığı'ndan Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 13 Mart 1916 tarihli ve mutasarrıf Nazım imzalı yazıdan Aksaray Kazası'nda görülen lekeli humma [tifüs] hastalığıyla mücadele esnasında harcanan paranın, 1915 yılı Niğde Livası bütçesinden karşılanmasının uygun olacağını düşünüldüğü görülmektedir (BOA, DH.UMVM, 37/37-1). Yaklaşık bir hafta sonra (22 Mart 1916 tarihli) Dâhiliye Nezareti'nden Niğde Mutasarrıflığı'na yazı gönderilerek bahsedilen paranın bütçeden ne şekilde harcanağı sorulmuştur (BOA, DH.UMVM, 37/37-3)². Martta başlayan bu

² [Dâhiliye Nezareti'nden],

Niğde Mutasarrıflığı'na,

Fi 9/1/[1]332 [22 Mart 1916],

29 Şubat [1]331 [13 Mart 1916] tarihli [ve] 279-22 numaralı tahrirat-ı behiyelerinde Aksaray Kazası'na lekeli humma [tifüs] masarısı olarak sarf edilen bin iki yüz kuruş için livanın [1]331 [1915] senesi müvazene-i hususiyesinde bir guna tahsisatı bulunmadığı cihetle meblağ-ı mezburun masarısı gayr-i melhuza tertibinden bi't-tenzil bütçenin on yedinci sıhhiye faslında lekeli humma [tifüs] masarısı namıyla yeniden üçüncü maddeye nakli lüzumu encümen kararıyla izbar edilmekte ise de hususi bütçeden tahsisatı olmayan hususat için Muhasebe-i Hususiye Müdiriyeti'nce havalename verilmesi veya merkez-i livadan havalename istihsal olunmaksızın Aksaray Kazası Muhasebe-i Hususiye Memurluğu'na sarfiyatda bulunulması gibi yolsuzluklara ne suretle meydan verildiği anlaşılmamış ve idare-i hususiye talimatnamesinin ahkâmı hilafında sarfiyatda bulunanların ale'd-derecat mesuliyetleri cihetine gidilmesi muktezi görülmüşdür, bir de esasen masarısı gayr-i melhuza tertibi bütçenin hin-i tanziminde vukuu melhuz masarıfdan add olunamayarak fasl-ı mahsus açılmamış olan masarının temin-i tesviyesi maksadıyla vaz edilmiş ve lekeli humma [tifüs] gibi nagehani olarak livanın bazı muntıkalarını istila eden

yazışmayla alakalı ulaşılabilen en son belge 3 Nisan 1916 tarihli. Niğde Mutasarrıflığı'ndan Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda mevzubahis paranın Konya Vilayeti bütçesi yerine Niğde Livası bütçesinden karşılanmasının uygun olacağı izah edilmektedir (BOA, DH.UMVM, 37/37-2).

[Niğde Mutasarrıflığı'ndan],
Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne,
Devletlü efendim hazretleri,
Umur-ı Mahalliye-i Vilayet Müdiriyeti ifadesiyle 10 Mart sene [1]332 [23 Mart 1916] tarih ve dokuz numaralı tahrirat-ı aliyye-i nezaret-penahileri ariza-i cevabiyesidir,
Aksaray Kazası'nda zuhur eden lekeli humma [tifüs] hastalığı için Konya

Vilayeti'nden irsal olunan havalenameye mahsuben bin iki yüz kuruş sarf edilmiş ise de bi'l-ahere livanın müstakil olması hasebiyle mezkûr havale-name hükümden iskat edilerek meblağ-ı mezburun livanın adi bütçesinde muharrer masarif-i gayr-i melhuza tertibinden mahsub olunduğu Liva Muhasebe-i Hususiye Müdiriyeti ifadesiyle arz olunur, ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 29 Cemaziyelevvel sene [1]334 ve fi 21 Mart sene [1]332 [3 Nisan 1916]

[İmza] Niğde Mutasarrıfı Nazım

*Bu yazı daha önce yayınlanan makaleden iktibas edilmiştir.

emraz-ı sariye mücadelatı için idare-i hususiyece ihtiyar olunacak masarîfin tertib-i mezburdan bi'l-mahsub tesviyesi mümkün bulunmuş olduğundan livanın [1]331 [1915] senesi bütçesinde ayrıca madde küşadı ile ... icrasına mahal görülememiştir, ona göre iktizasının ifasıyla nezarete malumat itası babında. BOA, DH.UMVM, 37/37-3)

İSLÂM FIKHI'NDA GÜNCELLENMESİ GEREKEN ÇOK ÖNEMLİ BİR KONU VERGİ VE ZEKAT

H.ALİ
ERDOĞAN

Hemen hemen her dini konunun uluorta tartışıldığı günümüzde gündeme gelmeyen bir konu var ki o da zekât konusudur. Zekât ve vergi konusundaki fıkhi hükümlerin güncellenmesi için dini kaynaklara, "nass"lara göre şu sorulara cevap verilmesi gerekir: *İslam'da zekât vergi demek midir? Ödenen vergiler zekât yerine geçer mi? İslam'a göre devlet kaç çeşit vergi toplar? Tarihteki uygulamalar nasıldır? Müslümanlar için örnek olması gereken Resulullah (asrı saadet) ve halifeler döneminde Müslümanların zekât dışında mali bir sorumluluğu var mıydı? Zekât adındaki mecburi 'dini vergiyi kimler nasıl toplar? Dini bir vergi olan zekâtın devlet eliyle toplanmasının ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasının önünde bir engel var mıdır? Anayasadaki "laiklik" ilkesi buna bir engel midir? Engel ise "gönüllülük" şartı bir çözüm olabilir mi?*

Bugüne kadar zekât ve vergi konusunun gündeme gelemediğinin en büyük nedeni bazı kişilerin, derneklerin, cemaatlerin ve vakıfların zekâtı bir gelir kaynağı olarak görmeleridir. Bu kaynaktan mahrum olmak istemeyen çevreler haliyle bu konunun güncellemesine karşı çıkacaklardır. Bizim ise tarihe not düşmek ve dini konulardaki sorumluluğumuzu hafifletmek adına zekât ve vergi konusundaki fıkhi hükümleri güncellemeyi gündeme taşımamız gerekmektedir. Kişinin dini inancına sadakatının bir göstergesi olarak zekât dışındaki ödemelere 'sadaka' denir ve gönüllülük esasına dayanır. Mecburi değildir. İsteyen istediği kadar sadaka verebilir. Buna engel bir hüküm de yoktur. **Ancak Kur'an'ı Kerim'in onlarca ayetinde namaz/salatla birlikte emredilen zekât ise dinen mutlaka ödenmesi gereken zorunlu bir vergidir.** Dini bir vergi, zorunlu bir borç olan zekâtın devlet organizesi ile toplanması ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Ödenen zekâtın diğer vergilerden mahsup edilmesi bir alternatif olarak değerlendirilebilir. Devlet organizesi ile ifa edilen hizmetler denetlenebilir olduğundan insanlar gönül huzuru ile bu uygulamaya iştirak ederler. Bu uygulama vergi kaçağının

ve güvenlik ve benzeri hizmetlere karşılık aldığı vergilerin aynı zamanda dinin bir gereği olduğu zihinlere yerleşirse devletin işi de kolaylaşır.

Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak bugün bütçe imkanları nispetinde ihtiyaç sahiplerine yardımlar yapılmaktadır. Zekâtın resmi organize ile toplanması zekât mükellefi zengin Müslümanları ihtiyaç sahiplerini aramaktan kurtarıırken fakirleri de zekât aldığı kimselere karşı eziklik duymaktan kurtarmış olur. İslam'da dine uygun her konuda ülül-emre yani devlete itaat farzdır (Nisa/59). Yüce Kitabımız Kur'an'da herhangi bir oran verilmeden "mutlak" olarak emredilen zekâtın ihtiyaca göre oranını belirleme yetkisi devleti temsil eden ülül-emre bırakılmıştır. Bu oranların şartlara ve ihtiyaçlara göre değişmesinin önünde herhangi bir engel de yoktur. Günlük hayatta sanıldığı kadar karşılığı olmayan "kabir azabı, şefaati, şirk" gibi soyut konuları medya ortamında çok rahat bir şekilde tartışan "ulema" nedense zengin fakir herkesi ilgilendiren zekât konusunu gündemine almıyor. Halbuki bu konuda topluma ve devlete yol gösterilmesi gerekir. Bunun için biraz cesarete ve samimiyete ihtiyaç vardır. **Zekât konusundaki uygulamanın Kur'an ayetleri ve tarihi bilgiler ışığında güncellenmesi bir ihtiyaç haline gelmiştir.**

Bilindiği gibi gerek Asr-ı Saadet'te ve gerekse Dört Halife devrinde devlet, zekât dışında Müslüman halktan herhangi bir vergi almıyordu. Bazı çevrelerin işine gelmese de artık bu gerçeği konuşmanın zamanı gelmiştir. Dini her konuyu tartışmaktan çekinmeyen zevatın bu konuyu da gündemlerine alıp sadra şifa olacak ve topluma fayda sağlayacak somut öneriler sunması beklenmektedir. Dini konularda söz söyleyen ve yazı yazarların zekât konusunda da kendisini samimiyet testine tabi tutması zamanı bugün değilse ne zamandır?

Hodri Meydan!..

ASHÂB-I KEHF AKSARAY'DA UYANIYOR – 3 –*“İbrahim Hakkı Konvalı da söylüyor”***AHMET
KUŞSAN**

Daha önce de dile getirdiğimiz gibi, bugün Türkiye’de Ashâb-ı Kehf’e ait olduğu kabul edilen dört meşhur mağara bulunmaktadır.

Bu mağaralardan biri olan **Efes**, İslâmî rivayetlerle uyuşmadığı gerekçesiyle Müslümanlarca doğrudan reddedilir. **Tarsus** için iddialar, daha çok müfessirlerin yorumları ve Osmanlı dönemi arşiv belgelerine dayanmaktadır. **Lice** üzerine ise sonradan başlatılan ilmî çalışmalar mevcuttur ve bu çalışmaların ortaya koyduğu veriler giderek daha güçlü bir hâle gelmektedir. Ancak tüm bu seçenekler içinde en çok öne çıkan yer, Selçuklu dönemi kaynakları ve vakıf-imaret yapıları sayesinde kuşkusuz **Afşin**’dir.

Yine de **Afşin**’le ilgili bazı kafa karıştırıcı ayrıntılar da yok değildir. Şayet **Efsus**, **Afşin** ile aynı yer ise, bu durumda **Afşin**’in Roma döneminde bir vali barındırabilecek ya da bir imparatoru ağırlayabilecek ölçüde büyük bir şehir olması beklenir. Nitekim **Afşin** cephesi de bu iddiayı sürdürmektedir. Ancak aynı **Afşin**, başka bir iddiayı daha gündeme getirir: **Roma İmparatoru Mauricius**’un (d. 539 – ö. 602) doğduğu ve kaynaklarda “**Kapadokya**’nın küçük kenti” olarak geçen **Arabissos**’un da **Afşin** olduğuna inanılmaktadır.

Evet, **Afşin**’in Roma dönemindeki adının **Arabissos** olduğu yönünde güçlü bir inanç vardır. Ancak bu durumda şu soru belirir: **Afşin**, **Roma** döneminde gerçekten küçük bir **Kapadokya** yerleşimi midir, yoksa **Ashâb-ı Kehf**’in kaçtığı o büyük şehir midir?

Bu çelişkiyi gidermek için önce şunu açıklığa kavuşturalım: **Mauricius**’un doğduğu **Arabissos**, **Afşin** değildir. Bu şehir, **Nevşehir**’in **Gülşehir** (tarihte **Arabsun**) ilçesidir. Zaten **Gülşehir** de bu bilgiye sahip olup, bu mirasla ilgili festival hazırlıklarına başlamıştır.

Dolayısıyla **Afşin**’in “küçük kent” sıfatı ortadan kalktığında, **Ashâb-ı Kehf** iddiası daha da güç kazanır. Çünkü bu yanlış kanaat, **Afşin**’in mağara şehri olma ihtimalini gölgelemiştir.

Afşin’de hâkim görüşe göre, Roma döneminde **Afşin** (**Arabissos**), **Elbistan** (**Ablastha/Ablustin**)’ı da içine alan büyük bir şehirdi. Bu şehrin merkezi de **Afşin** (**Efsus**) olarak kabul edilmekteydi. Ancak burada da yeni bir belirsizlik ortaya çıkar: Bu büyük şehir için kullanılan isimler kafa karıştırıcıdır.

Hristiyanların **Efes**’i **Ashâb-ı Kehf** şehri olarak görmeleri, “**Efsus**” isminin Romalılar tarafından da kullanıldığını düşündürür. Fakat **Afşin**’de hâkim olan görüş, bu ismin Araplar tarafından **Arabissos**’tan türetilerek verildiğidir. Tıpkı Arapların **Dakyanus**’a “**Cabbar**”, **Akhenaton**’a “**Reyyan**” demeleri gibi...

Ne var ki tarihî kayıtlar, Romalıların da **Ashâb-ı Kehf** için “**Efsus**” adını kullandığını ortaya koyar. Bu durumda Romalılar, bu adı Araplardan almış olamaz. Demek ki **Afşin**’in **Arabissos** isminden önce **Efsus** olduğu kabul edilemez. Çünkü **Efsus**’un **Arabissos**’tan sonradan türediği iddiası zaten bunu reddeder.

Efsus’un Roma döneminde büyük ve saygın bir şehir olarak bilinmesi, **Ashâb-ı Kehf**’in buradan kaçtığı şehir olarak **Tarsus**’un da öne sürülmesine zemin hazırlamıştır. Zira **Tarsus**, tarih boyunca büyük ve ticaretle öne çıkan bir yerleşim yeridir.

Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi, **Tarsus**’a hiçbir dönemde **Efsus** denilmemiştir. “-Us, -os, -oz” gibi ekler, Yunanca yer adlarında yaygın olup, **Efsus**, **Tarsus**, **Arabissos**, **Mokissos** ve **Nazianzos** gibi örneklerde görülür. Ancak yalnızca bu ek benzerliğine bakarak şehirler arasında bağlantı kurulamaz.

Bunun benzeri bir karışıklık, Hz. **Danyal Peygamber**’in kabrinin yeri konusunda da yaşanmıştır. Kaynaklara göre, bu kabir Hz. **Ömer** döneminde “**Sus**” adlı bir şehirde

bulunmuştur. Anadolu'da bu "Sus'un Tarsus olduğu düşünülümüşse de aslında Hz. Ömer'in fethettiği yer, İran'ın *Huzistan* bölgesindeki Sus şehridir. Yani eki atarsanız, yer isimlerinin birbirine benzemediği ortaya çıkar. Kısacası, Tarsus'un eski adının Efsus olduğu yönündeki iddialar sadece varsayımdan ibarettir.

"Efsus → Ersus → Arsus → Tarsus" şeklindeki sıralama, tarihî gerçeklerle örtüşmez. Çünkü Roma öncesinde bile *Tarsus'un adı Tarzi/Tarsisi* olarak bilinmekteydi. Asıl türeme, *Tarzi'den Tarsus'a* doğrudur. *Tarsus'un Ashâb-ı Kehf* Mağarası'yla ün kazanması, büyük ölçüde Osmanlı döneminde olmuştur. Bu dönemde yaşamış birçok *ehl-i keşf* zat, mağaranın *Tarsus'ta* olduğunu söylemiştir.

Ancak şu soruyu sormak gerekir: *Ehl-i keşf* de yanılabilir mi? Elbette, yanılabilirler.

Mesela Osmanlı'dan önceki Selçuklu döneminde, yine *ehl-i keşf* olan zatlar, mağaranın Afşin'de olduğunu savunuyorlardı. Yani bu durumda ya Selçuklu'daki keşif ehli yanıldı ya da Osmanlı'daki...

Bu gerçeği en açık biçimde *Somuncu Baba* örneğinde gördük. *Aksaray'ı* bir kenara bırakalım, sadece *Gebze* ve *Darende* bile yeterlidir. Her iki şehirde de *takvâsı* ve *salahı* ile meşhur *ehl-i keşf* zatlar, *Somuncu Baba'nın* kabrinin kendi şehirlerinde bulunduğunu iddia etmekteydiler. *Gebzelilere* göre kabir *Gebze'de*, *Darendelilere* göre ise *Darende'deydi*. Ama bugün açıkça bilmekteyiz ki, bu iki iddia da yanlıştı. Çünkü *Somuncu Baba'nın kabri, asırlar boyunca söylendiği ve tekrarlandığı gibi Aksaray'dadır!*

Peki bu durumda *ehl-i keşf* neyi hissetmişti? Muhtemelen maneviyatı. Bugün siz de *Somuncu Baba'yı*, *Ashâb-ı Kehf'i* ya da kaybettiğiniz sevdiklerinizi yanı başınızda hissedebilirsiniz. Bu, onların ruhen sizinle oldukları anlamına gelir ama bedenen değil. *Tarsus'ta* da benzer bir durum yaşanmış olmalı.

Ayrıca şu da unutulmamalı: *Ehl-i keşf* zatların büyük kısmı, mağaranın yeri konusunda ne derlerse desinler, mutlaka şu cümleyi eklemişlerdir: "*Doğrusunu Allah bilir.*" *Afşin'i* savunan âlimler de aynı hassasiyetle bu sözü tekrar etmişlerdir. Hiçbir keşif ehli, "*Mağara kesinlikle buradadır*" dememiştir. Gerçekten de doğrusunu yalnız Allah bilir.

Tarsus'un Ashâb-ı Kehf Mağarası ile Osmanlı döneminde, *Afşin'in* ise Selçuklu döneminde ün kazandığını söyledik. Peki, *Selçuklu'dan* daha önce, Anadolu'da bu mağarayla meşhur başka bir yer daha var mıydı? Evet, vardı: *el-Kurra*.

Peki bu mağaranın yakınında, "*Efsus*" adını çağrıştıran büyük bir Roma şehri mevcut muydu?

Evet, o da vardı: *Cappadocia Secunda'nın başkenti olan Tyana*. Bugünkü adıyla *Tyana*, *Niğde-Bor-Kemerhisar* bölgesinde yer alır. Peki ya *Aksaray*? O nerededir bu tabloda? Mağaranın bulunduğu yer kısmındadır!

Arap kaynaklarında geçen *el-Kurra*, *Niğde'nin* kuzeybatısı olarak tarif edilmiştir. Bu da *Aksaray'ı* işaret etmektedir. Ünlü tarihçi **İbrahim Hakki Konyalı**, eski kaynaklarda *Aksaray* adının da mağaranın yeri olarak geçtiğini belirtmekte; mağaranın *Ihlara (Xliara)*, *Belisırma (Peristrema)*, *Selime (Salamis)* gibi bölgelerde olabileceğini ifade etmektedir. Hatta *Helvadere'deki Mokissos Antik Kenti'nin* hemen altındaki, halk arasında *Kara Han* diye bilinen yapının adının aslında *Ashâb-ı Kehf Hanı* olduğunu da söylemektedir.

Bilindiği üzere, *Tyana'nın* kuzeyinde, ilk dönem Hristiyanlarının saklandığı yeraltı şehirleri, mağara evleri ve kiliseler bulunmaktadır. İlk Hristiyanlar, Antakya'dan sonra en çok bu bölgede yaşamışlardır. Dolayısıyla *Tyana'dan* kaçan genç *İsevîlerin*, bu yer altı şehirlerine doğru yönelmiş olmaları oldukça mantıklıdır.

Selçuklu döneminde yalnızca *Afşin'in değil Tyana'daki Efsus'un da Ashâb-ı Kehf'in* kaçtığı şehirler arasında gösterildiğini, mağaranın da *Obruk'ta* bulunduğunun ileri sürüldüğünü görüyoruz. Peki bu *Obruk* neresidir?

Buradaki meşhedde yattığı söylenen sahabe kimdir? Türbede başka kim olabilir? Ve *Aksaray'da Ashâb-ı Kehf kültürüne* dair anlatılan o dikkat çekici kıssa nedir? Tüm bu soruların izini sürmeye devam edeceğim bir sonraki sayıda görüşmek üzere.

DERVİŞ AHMET'İN DUASI

TASAVVUF SOHBETLERİ

1935 yılında Konya'ya yağmur kıt yağar. Hemen her sene mayıs ayında "Hacet Namazı" denilen yağmur duasına çıkılır. Konya'nın kuzeyinde "Musalla" denilen bir meydanlık saha vardır. Orası yağmur duası için tahsis edilmiştir. O duayı **Hacı Veyis Efendi** yapmıştır. Ayakta dua ediyor, millet âmin diyordu. İnsanlar ceketlerini ters çevirip giymişler başlar açık tam bir tezellül halî. Eller göğe doğru kaldırılmış avuç içleri yere bakıyor. Bir perişanlık, bir ah ü vah..

Öte taraftan bir gündür koyunlardan, ineklerden ayrılmış yavru kuzular ve danalar, analarının yanına salınmamış, onların feryatları, melemeleri.. Hacı Veyis Efendi cemaate dönüp : "Ey muhterem cemaat, benim dua etmem isteniyor. Fakat bütün bu kıtlıklara benim günahım sebep oluyor gibi geliyor bana.. Bu felaketlere ben sebebim, benim günahlarım sebep; bu yaşa geldim, hala kul olamadım Allah'a" deyince Konyalı coşup kendinden geçer. Bir ağlama, ah ü zar, feryad ü figan ortalığı kaplar..

O gün duanın ilk günüdür. Dua sırasında müezzinler "Âmin âmin, Allahümme âmin ya Erhamerrahimin" derlerken, ilk gün Konya'nın en güzel okuyucularından Sivaslı Derviş Ahmet de âmin der. O gün hava bulutlanır.

Sivaslı Derviş Ahmet eve dönünce hanımına "Sıdika! Bugün Hacı Veyis hocam ağlar, kuzular meler, hayvancıklar bağırsır. Ya Rabbi bizim günahımız sebebiyle yağmuru kesme diye doya doya âmin dedim. Yarın da ağlayarak söyleyeceğim" der.

İkinci gün feryad ü figan ile dua edilirken Hacı Veyis Efendi'nin önüne bir cenaze gelir. O anda yağmur başlar. Hoca ağlar, koyunlar kuzular meleşir, yağmur yağar. Hoca cenazeye bakar ki birgün önce gür sesi ile âmin diyen Hafız Ahmet'in cenazesi... Hafızın tabutunu hocanın önüne yatırırlar ve hafızın naaşı ıslanır da ıslanır.

ŞEMSETTİN KESER

Cami Görünce Salavat Getirmek

Konya Hacı Veyis efendinin bir tavsiyesidir: "Oğlum, bir caminin yahut mescidin civarından geçerken, Resulullah Efendimize salavat getirin".

Bunu duyan bir İstanbullu İstanbul'da gezdiği yerlerde gördüğü her cami ve mescit için salavat getirir ve bu salavatlar binleri bulur. Tarihte hiç kimsenin hayatından bahsetmek ibadet olmazken, *Peygamber Efendimizin* hayatından bahsetmek, mübarek ismini anmak insana sevap kazandırır. Bilindiği gibi Hz. Cebraail'in efendimize buyurduğu üç nesneden birisi : "Bir mecliste senin ismi şerifin anıldığında, sana selat ve selam getirmemiş olan kimsenin burnu yere sürtülsün" hadisidir. Efendimiz buyurmuştur ki: "Bana bir defa salavat getirene, Allah Teala on defa salavat getirir yani onun günahlarını affeder, cennetteki mertebesini yükseltir"

Tekkeler ve Medreselerin Başına Gelenler

Tekkeler ve medreseler kapatılınca bir zat şöyle demiştir: "Allah Teala zulmetmez. Kul, başına gelecekleri hak eder. Cenab-ı Hak, bir nefis kendini değiştirmeden, onun halini değiştirmez. Ona ceza vermez. Çünkü Adil-i mutlaktır. Demek ki yapılan bu inkılaplara bu darbelere, bu millet müstahak olmuştur.. Dergahlar laubali oldu. Medreselerde bir tulum peynir, bir teneke yağa, talebe sınıf geçti. Çocuk babasının yanında köyde çalışır, ama rüşvet yiyen hoca çocuğu medreseye devam etmiş gösterir, sınıf geçirir. İşte bu gibi laubalilikler, lakaytlıklar başımıza bu cezaları getirdi. Çektiklerimiz amellerimizin neticesidir"

Hakikatten tekkeler de medreseler de ne yazık ki, bozulan milli ahlak ve zayıflayan devletle birlikte değişip asıl hizmet ve vazifelerini yapamaz olmuşlardır.

İmam Hatip okulları kurulurken **Hacı Veyis Zade Mustafa Efendi'nin** başkanlığındaki bir heyet Konya'nın zenginlerini ziyaret edip para toplamak isterler. Heyet meşhur tefsir sahibi *Vehbi Efendi'nin* oğlu *Fevzi Çelik'in* mağazasına gider. Meramlarını anlatırlar. *Fevzi Çelik'in* cevabı şu olur. "*Hocam bu dilencilikten ne zaman kurtulacaksınız?*" Hiçbir şey vermez. Heyet şaşkınlık içinde dışarı çıkar. Bu mağazanın bitişiğinde olan ilkine göre daha küçük bir mağazaya girip yardım istediklerinde mağaza sahibi hiç beklemedikleri bir miktarda yüklü bir yardım yapar.

Temiz Tutulacak Hususlar

Temiz tutulacak yerler: Göz, söz, öz.. Bir evliyaullah şöyle buyurmuştur:

GÖZÜNÜ temiz tut. "Oğlum, gözünü temiz tut, namahreme bakma, gözünü gūnahtan, hasetten, (kıskançlıktan) kötü bakmaktan koru...

SÖZÜNÜ temiz tut.. Günah sözler, çirkin sözler, kaba sözler söyleme..

ÖZÜNÜ temiz tut...Niyetin iyi olsun, ihlaslı, samimi ol. Hasetlik fesatlık yapma

İyiliğin Karşılığı

Hatay Dört Yol'da yaşayan *Hacı Bekir Uzun* amcamız anlattı. *Necip Sultanım*la 30 küsur yıllık ahablığı mevcuttu. *Kürt Ali* isimli İslahiyeli birinden bahsetti. *Kürt Ali* fakir bir kimseydi. Ancak kalp gözü açıktı. Barakamsı bir evde yaşırdı. Bahçemin bakım işçiliğini kendisine verirdim. *Necip Sultanım*la birlikte zekât verenlerden topladığım parayla *Kürt Ali'nin* işlerini satın alıp verirdim. Bu iş bir müddet devam etti. Ancak iyilik ettiğin kimseden çile çekmek bir kural gibiydi. Bu çileyi iki defa yaşadım. Birincisi, narenciye ağaçlarının sulama havuzlarını ona verdim. Hanımıyla birlikte çalışırlardı. Havuz başı 60 kuruşa anlaştık sonra 80 kuruşa çıkardı. Sonra 100 kuruş yaptı. On günlük işi iki ayda tamamladılar. Bir zaman sonra *Kürt Ali'nin* bizim vasıtamızla olan yardım işinin bittiğini *Necip Sultanım* söylemişti. Bu yardımlaşma bitince *Kürt Ali* benimle alakalı olarak "*Hacı beni bahçesinde çalıştırdı ancak paramı vermedi*" demiş.

Bir başka hadisede şöyle oldu. Baktım *Kürt Ali'nin* kış günü barakanın bacasından duman çıkmıyor. Anladım. Yakacak odunu yok. Ertesi gün elime para geçti. Bir şahısta yardım etti. Kenarda kalmış bir hızarda yakacak odun buldum bir arabaya yükleyerek evine gönderdim. Birkaç gün sonra birisi bana dedi ki: "Yahu Hacı Bekir, sen filanla beraber bir küp altın hazine çıkartmışsınız Yara yarıya paylaşmışsınız. Adam Jandarmaya şikâyet edeceğim" diyor.

Ben *Kürt Ali'nin* yanına gittim. Bu sözün hakikatini sordum. *Kürt Ali* dedi ki: Evet sen filanla beraber bir küp hazine çıkarttın ve aranızda paylaştınız. Hukukumuz olmasa seni Jandarmaya şikâyet edecektim.

Hacı Bekir Uzun

Kırklardan *Fırıncı Mehmet Ağa* hazretleri ile alakalı şu rüyasını anlattı. Genişçe meydanlık bir yerde diğer insanlarla beraber namaza durdum. Yerde seccade niyetin sergi yahut yorgan gibi şeyler mevcuttu. Önümde Seyyid Ali Baba hazretleri vardı. Secde edeceğim bir yer hafif engebeliydi. Selam verdim bana Ali Baba yahut *Fırıncı Mehmet Ağa*, "*Namazın olmadı*" dedi. Sonra bana İstanbul'da bir mürşide gidip ders almamı söyledi. Mürşidin ismi Zeynel Abidin imiş. Rûfai şeyhi imiş. Ben "*içimden İstanbul'a nasıl giderim. param yok, yol yordam bilmem gidemem*" dedim. Gitmedim. Yine bir zaman sonra insanlar cemaat olmuşlar, imamlıklarını *Fırıncı Mehmet Ağa* yapmaktaymış. Ben abdest alabilmek için acele ettim. Abdesti bitirip namaza yetişeyim diye gayret ettim ama namaza duramadan *Fırıncı Mehmet Ağa* selam verdi. Beni görünce "*Hacı senin olduğunu bilse idim bekler idim*" buyurdu.

Yine Hacı Bekir Amca nakletti.. *Fırıncı Mehmet Ağa'nın* cenazesine iştirak ettim. Seyyid Ali Baba hazretleri de vardı. *Necip Sultanım* vardı. Nakşi Şeyhi Ziya Efendi de vardı. Cenazeye iştirak için Konya'dan Deli Albay denilen zatta geldi. Cenaze mezara konulmadan Deli Albay eline yedi tane küçük taş aldı her birisine bir şeyler okudu ve sonra mezara attı. Bunu gören Ziya Efendi; bunlar bidat kabilinden laflar etti. Sonradan *Necip Sultanım*a bu kabre taş atma hadisesini sorduğumda bana; "*Hızır Aleyhisselam'ın adetidir*" buyurdu.

Alime İltifat

Konyalı Hacı Veyis Zade Mustafa Efendi hazretleri tüm Konya'nın yükünü çekmiş bir zattır. Bir şehir halkının bir alimi, bir din adamını bu kadar sevdiği çok nadir görülmüştür. Hazret haftada bir gün hapishanelere bir gün çingenelerin mahallesine vaaz etmeye giderdi. Kitabı, kibleyi, nikahı, talakı, guslü bilmeyen cahil kalmış, ihmal edilmiş o vatandaşlarımızın ayağına giderdi. O çingeneler de , hocanın cenazesinin arkasından *"hocamız bizleri kimlere bıraktın da gittin?"* diye ağlaşmışlardır. Denir ki Konya'da en kalabalık cenaze namazı Hz. Mevlana'dan sonra iki kişinin cenazesinde görülmüştür. Biri Hacı Veyis Efendi, diğeri oğlu Hacı Veyis Zade Mustafa Efendi'nin cenazesidir. Konyalı **"Hacı Veyis Zade"** külliyesini inşa ederek bu zatlara olan vefa borcunu ödemiştir.

Adana İmam Hatip Lisesi'nin Yapımı

Konyalı **Hacı Veyis Zade Mustafa Efendi** hazretleri ilk olarak Konya İmam Hatip Okulu'nu Konyalıların gayretiyle açınca, diğer şehirlerde bu okulun açılmasını arzular. Bununla alakalı bir hadiseyi Adana'da ticaretle meşgul olan Kayserili Mehmet Dedeoğlu isimli bir şahıs anlatmıştı. 1949 yılında uçakla hacdan dönerken **Hacı Veyis Zade Mustafa Efendi** ile görüşmüş. Hacı Veyis Zade ona, *"oğlum bugünkü din borcumuz talebe yetiştirmek, insan yetiştirmektir"* öğüdünü verdikten sonra, Dedeoğlu'na; *"Adana'da tayyareden iner inmez ilk işin İmam-Hatip'e para toplamak olmalı"* der.

Dedeoğlu, *-Hocam, siz Adana'yı bilmezsiniz. Çoğu avamdır, ruhsuzdur bu insanlar. Küfürlerine Allah'a sövmekle başlarlar"* deyip, para toplamaya çıkmaz. Bir ara İstanbul'a giderken, Konya'ya uğrayıp Hacı Veyis Zade'yi ziyaret eden Dedeoğlu'na Hacı Veyis Efendi *"Ne yaptın Dedeoğlu diye sorar?"* Dedeoğlu, *"olmadı şimdi İstanbul'a gidiyorum"* deyince; hazret, dönüşte bu işe başlayacaksın..! Der.

Dedeoğlu işin devamını şöyle anlatır. İstanbul'dan dönünce müftüyle ve bazı zatlarla konuştum. Onlar da ümitsiz ve neşesizlerdi. Fakat hocanın himmeti beni zorluyordu. *"Eğer Adana'ya döner dönmez bu işe başlamazsan Mustafa Dedeoğlu diye benim dostum yok"* sözü aklımdan çıkıyordu.

Arkadaşlarla liste yaptık. Yedi mahalleyi dolaşacağız. Benim listemin başında, o günün zenginlerinden *"Bey Amca"* diye tanınan muhalif biri vardı. Onun bu tarakta bezi yoktu. Ona gittim. *Bey Amca* ipe un sermeye başladı.

"Oğlum , hükümetin eli olmazsa , bunu yaşatmazlar. Yarın yaparsınız edersiniz elinizden alırlar kız lisesi yaparlar" dedi. Ne diyeceksin? Çaresiz: *Bey Amca* biz yapacağız, yapan sevabını kapar, yıkan günahını alır. Gönlünden ne koparsa" dedim. Kasayı açtı iki buçuk lira çıkardı verdi. Ben, *Bey Amca*; *"eğer siz bunu cennete girmek için veriyorsanız adamı bugün iki buçuk liraya sinemaya sokmazlar, cennetin sinema kadar değeri yok mu?"* dedim. Dedeoğlu anlatmaya devam etti: *Bey Amca'ya "bin lira verirsene giderim. Vermezsen sokağa çıkıp, Bey Amca bin liramı aldı vermiyor, diye bağırırım"* dedim. *"Ulan deli sahiden yapar mısın yaparsın!"* dedi. *Bey Amca* bin lirayı verdi.. Yıl 1949 bin lira büyük paraydı. Ondan sonra gittiğim yerlere, *"Bey Amca bin lira verdi"* diyorum. Önce inanmıyorlar. *"Vallahi verdi, işte para"* diye parayı gösteriyorum, onlar da *"Eee , bana da beş yüz yaz, iki yüz lira yaz, yüz lira yaz, elli lira yaz"* derken akşama kadar dolaştım. Akşam topladığım paraya baktım. *"Ya hu hocamın kerametiyle bu iş olacak"* dedim. *"O gayretle bina başlandı ve bitirildi."*

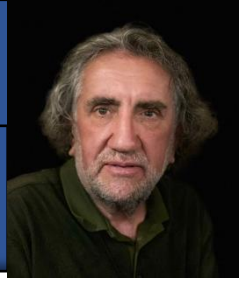
Efendimiz SAV 'in Dualarından Birisidir.

Allahümme'c'al-hayra a'malina ve ahireha ve hayra a'malina, havatimena ve hayra eyyamına yevmene'l-likā"

"Allah'ım, amellerimizin en hayırlısı, son amellerimiz olsun. Hüsnü hatimeyle sana kavuşalım. Sonumuz iyi olsun. Ömrümüzün en hayırlı zamanı da ömrümüzün sonu olsun. Gençliğimizde iyi insan olup da yaşlandıktan sonra manevi servetini kaybeden müflislerden olmayalım. Ve günlerimizin en hayırlısı sana kavuştuğumuz gün olsun"

ŞİDDET VE ÖLÜM COĞRAFYASININ GENETİĞİ ÜZERİNE

MEHMET YAŞAR
SOYALAN

Uzun bir zamandır, ilgili ilgisiz pek çok kişinin, bulunduğu konumun özelliğine göre El-Kaide ve İŞİD üzerinden bölge ve İslam üzerine siyasal ve mezhepsel okumlar/yorumlar yaptığına şahit oluyoruz. Üstelik bu yorumların önemli bir kısmının önyargılı ve itibarsızlaştırıcı, ötekileştirici bir dile hatta amaca matuf olduğunu söylemeliyiz. Görünen veya gösterilen fotoğrafın, küçük bir parçasına bakılarak/tutunularak bütünü hakkında kesin yargılarda bulunuluyor.

Bu yargılar genellikle gerçeğe işaret etmediği gibi okuyucuları da yönlendirerek gerçeklerden uzaklaştırıyor. Bu fotoğraf hakkında bir yargıda bulunabilmek için öncelikle hem fotoğrafı bir bütün olarak hem de fotoğrafın çekildiği coğrafyayı, bu coğrafyanın sosyolojini, tarihini hep birlikte masaya yatırmak gerekiyor.

Öncelikle kaos dönemlerinde çok sık rastladığımız ve gerçekte tam olarak ne olduklarını bilemediğimiz, deprem sonrası tsunami gibi bir anda ortaya çıkan, şiddet dilini ve silahı bir araç değil amaç olarak kullanan bu gizemli yapıların bir sebep değil sonuç olduğunu bilmemiz gerekir. Dolayısıyla görünen fotoğraf bu gizemli örgütlere/yapılara aitse konuşmaya bu fotoğrafı merkez alarak ve onun üzerinden başlamamalıyız. Öyle yaptığımızda tsunaminin depremi örttüğü gibi, bu fotoğrafın da onu ortaya çıkaran asıl sebepleri, asıl travmayı,

zulmü ve haksızlığı örtmesine aracılık etmiş oluruz.

Ancak birilerinin bölgedeki sorunları, sürekli olarak ve sadece varlığı, yokluğu veya ne olduğu tam olarak bilinmeyen bir fotoğraf üzerinden konuşması ve o fotoğrafı kendi jargonunca yeniden tanımlayıp isimlendirmesi sorunun görünenden da karmaşık ve karanlık olduğuna işaret ediyor. Bu okuma biçiminin ve bu okumayı yapanların da bölge için en az bu gizemli yapılar kadar tehlike arz ettiğini bir giriş cümlesi olarak peşinen söylemek durumundayız. Muradımız siyasi bir analiz yapmak olmasa da bu tespitimizin bölgemizde yaşananların arka planının görülebilmesi açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Bunun için bölgenin tarih ve sosyolojisine bir göz atmamız gerekiyor.

Suriye/Arzı-Şam ve Mezopotamya ovaları olarak adlandırılan bu bölgenin batısını Akdeniz, kuzeyini Toros ve devamı dağlar kuşatırken, güney ve doğusu ise çöllerle çevrilidir. Ancak bu çöl ve dağlar bölgeyi düşmanlarından koruyacak, ovaya inmelerine engel olacak bir sur işlevi görme yerine düşmanlarını gizleyen bir örtü görevi göre gelmiş, buralardan gelenlerin akınlarıyla bu ovalar çok zaman kan gölüne dönmüştür.

Bu bölge merkezi konumu, verimli toprakları, zengin yer altı kaynakları, yaşanılır iklimi, dünyanın her yanına kolayca

ulaşılabilirliği nedeniyle tarihin ilk çağlarından itibaren insanoğlunun gözünü diktiği ve önemsemediği bir bölge olagelmıştır. Bölge her millettten insana “vatan” olduğu için bugün bile rengârenk bir demografik yapıya, etnik ve dini çeşitliliğe sahiptir.

Ancak bu nitelikleri onun acılı tarihinin de sebebi olagelmıştır. Bu yüzden bu ovalar Romalılarından, Moğollara kadar pek çok güçlü toplumun içinde kaybolup gittiği kadim bir mezarlıktır da... Kısacası bu bölge, tacirleri, verimli ovaları ve tarım ve ticarete dayalı yerleşik hayatıyla, kendi kültürünü oluşturarak geleni içinde eriten dev bir kazan gibidir.

Ticaret ve tarım, yani yerleşik olma, düzenlilik ve istikrar ister. İstikrar ise toplumsal düzen ve refah demektir ve her zaman hassas dengeler üzerine kuruludur. Bu da ancak güçlü yöneticilerin eliyle sağlanır. Bu nedenle bu ovalarda düzeni bozacak davranış ve eğilimler kolayca taraftar bulmaz. Çabucak başkasına benzedikleri gibi başkalarını da çabucak kendilerine benzetirler. Bundan dolayı kralları da kendileri gibidir, değilse bile çok geçmeden kendileri gibi olurlar. Bunun içindir ki, başta Moğollar ve Romalılar olmak üzere pek çok işgalci güç, güçlü ordularına ve karmaşık devlet yapılarına rağmen bu topraklarda kaybolup gitmişlerdir.

Kendisi de çok geçmeden bu ovalarda kaybolup gidecek olan Asur kralı *Sanherib*, bu ovalara indiğinde şöyle der: ***Kentin alanlarını, boğazladığım insanların cesetleriyle doldurdum. Kenti ve evleri yaktım, yıktım. Temelinden çatısına kadar parçaladım. Tuğla***

ve kerpiçten tapınak kulelerini, tapınakları ve tanrıları yerle bir ettim. Buna rağmen benim yönetimime boyun eğmedi. Güçlü duvarlarla çevrili kentlerinden kırk sekizini ve sayısız köyünü kuşatıp ele geçirdim. Rampalar yapturdum, piyadelerle saldırdım. Onu kafese kapatılmış bir kuş gibi hapsettim.”

Buranın verimli ovaları her millettten insanın kanı ve kemiği ile yoğrulup, harmanlanarak farklı etnik ve dini yapıların ortak vatanı haline gelmiştir. Ancak bu ovaların güneyi ve doğusu her an kendisini ateşi ile kavuracak çöllerle, kuzeyi de üzerine devrilecekmiş gibi duran aşılmaz sıradağlarla çevirili olduğu içindir bu ovaların başı, imparatorlardan çok (Çünkü bölge halkı az çok bu egemenlerin dilinden anlıyor.), asıl çevresindeki çöl ve dağlardan gelen göçerlerle belaya girmiştir.

Çünkü onlar bu ovaları işgal için değil talan için kullanmışlar, yakıp yıkip tekrar çöllerine dönmüşlerdir. Bu yağma ve talana rağmen herkesin yeri yurdu az çok belli olduğu için ovalı ovasında, bedevi çölünde kendi hayat algılarına göre yaşamaya devam etmiştir.

Ancak başta modernleşme, teknolojinin gelişmesi, çöllerin ve dağların kolay ulaşılır yerler haline gelmesi ve bölgenin onlarca devletçiğe bölünerek oluşan yapay sınırların bölgeyi yarı açık cezaevine dönüştürmesi olmak üzere pek çok yeni sorun, göçerlerin/bedevilerin çöllerinde ve dağlarında yaşama imkânları ellerinden aldı. Onlar da çöllerinden çıkarak zaman zaman talan ettikleri bu toprakları vatan bellemek durumunda kaldılar. Ancak ne yerleşik

hayata geçebildiler ne tam olarak çöllerdeki hayat anlayışlarını sürdürebildiler, ne de ova sakinleri ile kaynaşabildiler. Sorunlar kuşaktan kuşağa aktararak devam ede geldi.

Göçerliğin/bedeviliğin alametifarikası somut/şekilci bir dil ve din algısına sahip olması, üretmeyip tüketmesi yanında, bir bölge/toprak aidiyetinin olmamasıdır. Ancak sürüsünü doyurabildiği sürece o topraklarla bir ünsiyet oluşturabilir. Onun toprakta gözü olmadığı için, sürülerinin, otladıkları otlakları çöle dönüştürmeden önce bu otlakları nasıl korurum, nasıl daha verimli hale getiririm diye düşünmez. Bir otlaktan diğer otlığa gezer durur.

Sürüleri elinden alınan ve çöllerinden sürülerek/çıkararak ovadaki şehir ve kasabalara yerleşen göçerler buralarda da kabile ve koloniler halinde yaşamaya başlamışlardır. Bu durum yeni bir çatışma alanı doğurmuştu. Önceden talanını yapıp çölüne veya dağına dönen bedevi, artık geri döneceği bir ovası ve dağı kalmadığından, bulunduğu yeri çöle dönüştürmeye, çöl hayatını, çöl düşünme biçimini buralara taşımak durumunda bırakılmıştı.

Bölgedeki sıkıntıların birinci ve ikinci nedeni/boyutu budur: İşgal ve kadim yaşam alanlarının/biçimlerinin ortadan kaldırılması... Yani küresel egemenlerin bölgeyi işgal ettikten sonra, daha kolay yönetebilmek için bölgeyi yapay sınırlarla pek çok devletçiğe ayırması sonrasında çölün ve ovanın genetiği bozulmuş, ovadakinin ovada, çöldekinin çölde yaşama imkânı kalmadığı için kaos egemen olmuş toplum birbirini yemeye başlamıştır.

Bölgedeki sıkıntının üçüncü nedeni teolojiktir: Bedevilik kültürünün dini bir algıya bürünerek kutsanmasıdır. Bu sorun özellikle Müslümanlar için kadim bir sorundur ve başlangıcı Resulullah'ın vefatından birkaç on yıl sonrasına kadar gider. Öyle ki, bu sorun çöl bedevilerinin koloniler halinde Suriye ve Mezopotamya'ya inmeleri ile başlar.

Sonrasında geleneksel şekilci/literal din algılarının buralarda yaygınlaşmasını sağlamalarıyla devam eder. Bu durum, Resulullah dönemi din algısında önemli değişikliklere neden olduğu gibi bölgenin şehir kültüründe önemli değişikliklere yol açarak bugüne kadar geldi. Bugün için sorun dini algı açısından daha da kronikleşmiş olarak ortadadır.

Bu açıdan bölgedeki sorunların en yakıcısı ve şimdilik en çözümsüz olanı da budur. Üstelik bu durum hem bölgedeki yerel aktörler tarafından hem de Müslüman coğrafyanın geneli açısından önemli bir sorun olarak görülmemektedir. Konu üzerine kafa yoranlar sorunu daha çok iktidar ve güvenlik ekseninde ele almakta, askeri yöntemlerle çözülebileceğini öngörmektedirler.

IŞİD, El Kaide ve benzeri örgüt ve yapıların modern bir haricilik olarak tezahür ettiğini, güvenlik konusu halledildiğinde bu sorunun da çözüleceğini sanmaktadırlar. Öncelikle söyleyelim ki bu iddia sahipleri büyük bir yanılgı içerisinde, askeri çözümler sorunu daha da kronikleştirmekten başka bir işe yaramayacaktır.

Çünkü sorun, dini, kültürel ve sosyolojiktir. Sanıldığı gibi bölgede etkin olan

bu yapılar, tarihin bir döneminde yaşanmış ve bitmiş Harici ve Selefi düşüncenin modern bir yansıması değildir. Bu yapıların adı geçen düşüncelerle bazı benzerlikleri olsa da asıl sorun, Sünni'si ile Şia'sı ile bölgenin din algısında mevcut olan genel bir problem ile ilgilidir. Bölgedeki din algısının zahir-batin zıtlığı ekseninde devam edip gelmesi bu radikalleşmenin asıl kaynağıdır. Yani sorun sadece bir “eli kanlı örgüt” meselesi değildir, bölgenin din algısı ve sosyolojisi ile doğrudan ilintilidir. Üstelik bu sorun 1400 yıllık bir meseledir.

Bu sorunun adını sözü uzatmadan hemen söyleyelim: somut, zahiri şekilci din algısıdır. Nedir bu şekilci zahiri din algısı? Şudur: kişinin her bağlamda ve her durumda Allah ve din ile ilişkisini somut ve şekli bir düzlemde ele almasıdır. Sözü (bu söz ister ayet olsun ister hadis) önüne, arkasına, bağlamına bakılmadan söylendiği ortamı, ilk muhataplarını hesaba katılmadan, mecaz mı, istiare mi, deyim mi, kinaye mi düşünülmeden sadece somut anlamının esas alarak anlaşılmasıdır. Bu bağlamda Allah, resul, ahiret tasavvuru da bu çerçevede oluşur.

(Şunu da hemen hatırlatalım ki, bazılarının iddia ettiği gibi bu sorunun ilacı mistik ve batini din algısı değildir. Böyle bir şey, aşırı bir uçtan diğer bir aşırı uca savrulma olayıdır. Bu anlayışın yaşattığı travmalar başka bir bahistir.)

Bu anlayışın başka bir tezahürü ise kolaycı olmasıdır. Hemen küçük-büyük bir eylemle/amelle cenneti kazanacağını sanmasıdır.

Özel, zor ve istisnai şartlar için söylenmiş bir sözün, dinin temel kuralı gibi algılanarak her durumda uygulanmaya çalışılmasıdır. Örneğin Kur'an'da, bilinçli olarak Kur'ani ilkeleri inkâr edenler ve bu inkârını inananlara zulmederek ortaya koyanlar için bir isim olarak ifade edilen “Kâfir” kelimesi, Müslüman olmayan tüm kesimler ve dini ilke ve kuralları kendileri gibi anlamayanlar için kullanılmakta ve “Müşrikleri/Kâfirleri gördüğünüz yerde öldürün” ayeti gereğince öldürülmektedir.

Bu zahiri algının ulaştığı boyutu göstermek açısından daha net bir örnek verelim: Bilindiği gibi “abdest ayeti”nde “kadınlara dokunulmuş ise” abdest alınmasından söz edilir. Ehli Rey (aklı yadsımayan) düşüncenin önde gelenlerinden İmam Ebu Hanife buradaki dokunma/lemese” ifadesinin cinsel ilişkiden kinaye olduğunu söylerken, Ehli Hadis (zahiri) düşüncenin önemli temsilcilerinden İmam Şafii buradaki “dokunma/lemese” ifadesini dokunduğu kişi eşi ve kardeşi de olsa tenin tene değmesi olarak anlar.

Bu son örneği sorunun kadimliği ve nerelere kadar sirayet ettiğinin bir göstergesi olarak verdim. Konu IŞİD ve El-Kaide olunca bu yapıların ortaya çıktığı coğrafya ve bu coğrafyadaki din algıları üzerine yoğunlaşmak gerekir. Bu coğrafya Ehli Hadis düşüncenin, (okuyucunun daha iyi anlaması açısından, Şafii, Selefi/Vehhabi ve Eş'ari mezheplerinin) egemen olduğu bölgedir. Ehli Hadis düşüncenin niçin bu tür aşırılıklara evirilebildiğinin tartışılmasının yeri bu sayfalar olmadığı için bu kadarı ile yetinelim.

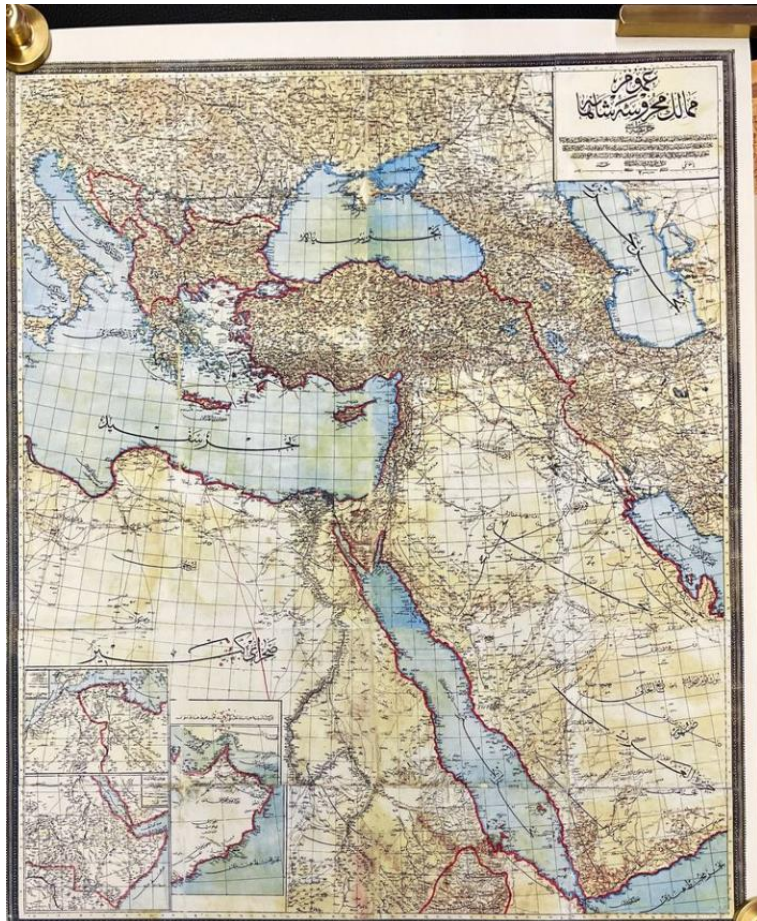
Somut/zahiri dini algılama kozmopolit bir toplum içerisinde her zaman bir sorundur. Ancak bu sadece Müslümanlara özgü bir durum değildir. Her dini düşünce içerisinde bu tür somut algılama biçimleri vardır. Onların da tezahürleri zaman zaman medyaya yansır. Ancak bölgemizde yaşananlar sadece bu düşünme ve inanma algısının ortaya çıkardığı durumlar değildir. Bu durum sadece bir sonuçtur.

Yukarıda ifade ettiğimiz bölgedeki travmanın üç temel nedeni vardır. Somut algı bu travmanın en son nedenidir. Bu nedenle bu yapıları, bölgedeki travmanın tek sorumlusu olarak görmek insafla bağdaşmadığı gibi gerçeklikle de örtüşmez. Asıl önemli olan bölgenin bu hale kimler tarafından getirildiğidir. Bölgeyi bu hale bu grupların getirmediği herkesin malumudur. Bu grupların yaptığı kendilerinin de içinde olduğu bu bataklıktan çıkma çabası veya diğer bölgeleri de bu

bataklığa eklemleme olayıdır.

Öküzü aç bırakırsanız fırın yıkar, kediye sıkıştırırsanız tırmalar. Bu örnekten yola çıkarak söylersek, bu yapılar/örgütler sadece fırını yıkmakla ve sıkıştırıranı tırmalamakla kalmıyor, çevresindeki her yapıyı yıkıp, her canlıyı katlediyorlar. Buradaki sorun bir IŞİD ve El-Kaide sorunu değildir. Böyle bir isimlendirme sorunu örtme ve küresel zalimleri aklama dışında bir işlev görmez. Üstelik bunlar ülke dışından gelmiş üç-beş çapulcu değil, sayıları birkaç milyonu bulan bölgenin asıl sahipleridir.

Lider kadrosundaki ileri gelen bütün isimlerin hemen hemen hepsinin eski rejimin askerleri olmaları yerlilik tartışmasını anlamsız kılıyor. Bu yapıların eylemlerindeki vahşi ve akıldışı boyut elbette sorgulanmalı ama asıl yüzleşme ve mücadele bölge insanına hayatı zehreden ve onların içlerindeki vahşi boyutu ortaya çıkaran küresel zalimlerle olmalıdır.

Bunun en tipik örneğini Müslümanlarca

İKİ DİN BİR DEĞER

AZİZ MAMAS (ŞAMMAS BABA)

DR. ÖĞR. ÜYESİ
MAHMUT ULU

GİRİŞ

Toplumların tarih boyunca kendi dinamikleri çerçevesinde birtakım özel anlam yükledikleri, bir diğer deyişle kutsiyet attettikleri şahıslar ve mekânlar her daim var olagelmıştır. Bu bağlamda, İslam anlayışında Kâbe; (Ünal, 2001) Hristiyanlıkta Meryemana Kilisesi; (Harman, 2004) Yahudilikte Sina Dağı (Gürkan, 2013) kutsal kabul edilen yerlerdendir. Bu kutsiyet meselesi, semâvî denilebilecek dinlerde böyle iken, yerel inançlarda da karşılık bulmaktadır. Örneğin Buda'nın doğum yeri olan Lumbini, (Tümer, 1992) kutsal sayılan mekânlardan bir tanesidir. Dinler için müstakil olarak kutsal sayılan mekânlar olduğu gibi semâvî dinler ekseninde ele alınacak olursa üç din için ortak kutsal mekânlar da vardır. Kudüs bunların en bilinen örneklerindendir.

Toplumların dinsel algı ve inançlarına dayalı olarak önem attettikleri şahsiyetler de vardır. Müslüman toplumlarda evliya, veli zât, ermiş ve yadır gibi kavramlarla karşılığını bulan saygıdeğer kişilikler, İslam'ın geldiği dönemlerden itibaren görülmüştür. Bu kişiler genellikle gerçek bir şahsiyet iken kimi zaman da somut olarak tanınmasa da varlığı kabul edilen suretler şeklinde toplum algısında yerini almıştır. (Uludağ, 2013)

İslam anlayışındaki “velî” kavramına karşılık Hristiyanlıkta “aziz” kavramı yer almakta olup bu kavram, İslam'daki “velî” kavramına benzer manada kullanılmaktadır. (Harman, 1991; Budak, 2012) Bu düşüncede Müslüman kesimlerin evliya zâtlara yükledikleri anlam, azizler üzerine yüklenmiş, aziz olarak nitelen bu şahsiyetler toplumun hürmet ve muhabbetini kesbetmiştir. Bu kişiler zor zamanlarda kendilerine tevessül edilen, uzun bir ömür süren, kerâmet gösteren, zaman ve mekân sınırlarını aşan kişiler olarak kabul edilmiştir. (Fenton, 2007)

Şurası muhakkak ki Müslüman toplumların velî zatları kendileri için kutsal; Hristiyanların azizleri de kendileri için kutsaldır. Bununla birlikte nadir de olsa bir şahıs her iki din müntesiplerince de sahiplenilebilmektedir.

sahiplenilen şahsiyette görmek mümkündür. Böyle ortak sahiplenilen şahsiyetler, her iki din kesimince kendi inançları doğrultusunda isimlendirilmiştir. Tarihen Aziz Mamas olarak anılan şahsiyetin Şammas Baba'ya dönüşmesi bu düşüncenin bir ürünü olsa gerektir.

İslam tasavvuf geleneğinde özellikle Anadolu tasavvuf anlayışında “Baba” kavramına sıklıkla rastlanmıştır. Kaynaklara bakıldığında “Baba” ifadesinin IV/X. asırdan itibaren kullanılmaya başlandığı ve bazı sûfilere verildiği görülecektir. (Uludağ, 1991) Öte yandan bu kavram bir kimsenin yaşı veya yaşlılığıyla ya da çocuk sahibi olmasıyla ilgili değil belki tasavvuftaki şeyhliği veya makamıyla ilgilidir. Bu yönüyle bir sûfiye “baba” denmesi için onun ille de yaşlı olması gerekmez. Genç bir sûfi de eğer sülûkunu tamamlayıp irşad ile vazifelendirilmişse pekâlâ bu isimle anılabilir. Şammas Baba da muhtemelen öteden beri süregelen bu düşüncenin bir sonucu olarak “Baba” olarak adlandırılmıştır. “Baba” kavramının ortaya çıkış tarihine bakıldığında Şammas Baba'nın yaşadığı dönemden çok sonraları olduğu görülür. Buradan anlaşılabileceği üzere, “Baba” ismi Şammas Baba'ya sonradan takılmıştır. Kaldı ki onun genç yaşta öldürüldüğü/şehit edildiği kaydedilmiştir.

Bu çalışma ile hem Hristiyanlarca hem de Müslümanlarca kendisine kutsiyet atfedilen Şammas Baba ya da Aziz Mamas'ın hayatına dair eldeki verilerden ve yerel halk anlatılarından yola çıkarak bir derleme yapılmaya çalışılmıştır. Ancak peşinen belirtmek gerekir ki Şammas Baba veya Aziz Mamas, kaynaklarda adına sıkça rastlanan veya üzerinde çalışılan bir şahsiyet olmadığı için onunla ilgili kesin bilgilere ulaşmak şimdilik mümkün görünmemektedir. Nitekim sınırlı sayıdaki akademik çalışmanın hacimce dar bir alt başlığı şeklinde ele alınmanın yanında tarihî kayıt saymanın mümkün olamayacağı birkaç aktüel dergi yazısı, birkaç gezi rehberi ve çok farklı kurguların sunulduğu oldukça tutarsız birkaç

söylem dışında onunla ilgili bilgi ve belgeye rastlanmaz.

Bununla birlikte, ona ait olduğu her iki kesimince de kabul edilen, bilinen ve bu kabul ve bilgi durumuna bağlı olarak hürmet edilen bir mekânın varlığı, ahali arasında geçmişten beri anlatılagelen şifahî kültürün bir ürünü olan sözlü birikim, belki de eldeki en sağlam dayanak olarak durmaktadır. Bu nedenle Şammas Baba'nın hayatını ele alırken zorunlu olarak bahsi geçen hacimce dar bilgilerin yanında sözlü birikimlere, efsane ve menkıbe türü anlatılara müracaat edilmiştir.

Efsâne, aslı Farsça fesane sözüne dayanmakta olup sözlükte masal, söylenti, asılsız hikâye, olmayacak şey, dillerde dolaşan şey ve tabiatüstü vasıflar taşıyan kişilerin maceralarını anlatan, halkın hayâlinde oluşup yaygınlaşan olağanüstü olaylarla dolu hikâye (Doğan, 2013) olarak tanımlanmıştır. Efsaneler, bir şahıs ve bir yerle ilgili olabileceği gibi bir olayla ilgili de olabilir. Bununla birlikte efsanelerde bir inandırıcılık söz konusu olup bu yönüyle efsane bir bakıma gerçekmiş gibi telakki edilmiştir. Efsanelerin belki de en belirgin özelliği anlatı geleneğine dayalı olup olağanüstü bir yönünün bulunmasıdır. (Sakaoğlu, 1980) Esasen Şammas Baba veya Aziz Mamas tam da bu tanımlama ve efsane unsurlarına paralel bir özellik taşımaktadır.

Menkıbeler ise yine efsaneye benzer şekilde harikulâde olayları konu edinmiştir. Başlangıçta ferdî bir anlatı olan bu tür, zamanla umuma şâmil olarak mâşerî bir hüviyet kazanmıştır. Bununla birlikte menkıbeleri efsaneden ayıran en önemli hususlardan biri menkıbelerin çoğunun kahramanı gerçek kişilerdir ve bu kişilerin yaşadıkları zaman ve mekân bellidir. Menkıbelerden bu yönüyle kişilerin hayat hikâyeleri bulunabildiği gibi yazıldıkları devrin kültürel, sosyal, ilmî ve edebî yönüne dair mühim bilgilere de ulaşılabilir. (Ocak, 2016)

Literatüre bakıldığı zaman Şammas Baba ile ilgili bir çalışmanın İbrahim Hakkı Konyalı tarafından yapıldığı görülür. Ancak bu çalışma müstakil bir Şammas Baba çalışması olmayıp onun kilise veya tekkesine ilişkin bilgilerden ibaret olan ve *Aksaray Tarihi* kitabında yer verdiği birkaç sayfalık yerden ibarettir. Şammas Baba ismine yer veren bir diğer isim Faruk Zeki Perek'tir. Perek, *Büyük Devrim Çağında Aksaray*, isimli çalışmasında Şammas Baba'dan yaklaşık bir sayfa hacminde bahseder. Burada

Şammas Baba'nın hayatından çok tekkesi ve geride bıraktığı etki üzerinde durur. Müstakil bir çalışma şeklinde olmayıp bir gezi-inceleme tarzındaki çalışmasıyla Erdoğan Kaya, Şammas Baba konusuna değinen isimlerdendir.

Kaya, *Aksaray Tarihi* adlı eserinde Şammas Baba'nın kabrinin bulunduğu Gökçe Köyü'nü ele alırken Şammas Baba'ya da kısmen değinmiştir. Eserde Şammas Baba'nın tarihi hayatından çok kilise veya tekkesi ve hakkında anlatılan menkıbe veya efsâneler üzerinde durmuştur. Şammas Baba konusunda en detaylı bilgi Turgay Tuna tarafından derlenmiştir. Tuna, her ne kadar bir gezi dergisinde yayınlansa da *Kapadokyalı Bir Aziz: Saint Mamas* başlıklı bir makale hazırlamış, Şammas Baba'nın hayatının tarihi sürecine ışık tutmuştur. Mehmet Bildirici, *Anadolu'dan Dünyaya Işık Saçmış Bir Aziz Aya Mama 3. Yüzyıl* başlıklı bir derlemeyi Tuna'dan istifade ile hazırlamıştır.

Şammas Baba, sadece tarihi kaynak veya gezi mecmualarına konu olmakla kalmamış kimi akademik kaynakta da zikredilmiştir. Bunlardan biri Dursun Budak tarafında hazırlanan ve *Anadolu'da Yaşamış Aziz ve Azize Hayatlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi* ismini taşıyan yüksek lisans tezidir. Şammas Baba ile ilgili yapılan çalışmalardan biri de Tuğba Aydoğan'a aittir. Aydoğan *Aksaray Efsaneleri* isimli bir yüksek lisans tezi hazırlamış, daha sonra bu tezi aynı adla kitaplaştırmıştır. Aydoğan mezkûr çalışmada Şammas Baba'nın tarihi hayatına temas etmeden hakkında anlatılan efsaneleri derlemiştir.

Bunların yanında birbirine benzer içerikte olmak kaydıyla kimi gezi dergisinde yer alan kısa pasajlar, köşe yazısı şeklinde verilen oldukça niteliksiz yazılar ve haber şeklinde derlenmiş bazı veriler mevcuttur.

1. Eldeki Verilerde Aziz Mamas

Şammas³ Baba ya da Aziz Mamas, Müslümanlarca Şammaz Baba, Pîr Şemmas, Pîr

³ “Şammas” kelimesi “mum yakıcı” anlamına gelen bir kilise tabirinden türemiştir. Bkz.: Faruk Zeki Perek, *Büyük Devrim Çağında Aksaray* (1910-1930), Aksaray, 1998, s. 36; Bunun yanında bu kelimenin Süryanilerde ve Hristiyan Arap'larda rahip yardımcısı, bekçi, gözetici, gözetmek gibi anlamlara geldiği kaydedilmiştir. (Bkz.:<https://www.turkcenedemek.com/kelime/samm>)

Şammas, Pır Şambaz, Şammas Dede gibi aynı ismin çeşitli varyantlarıyla anılırken Hristiyanlarca Aziz Mamas, Aziz Mammes ve Aya Mama gibi isimlerle anılmaktadır. Her iki din müntesiplerince de kutsiyet atfedilen Şammas Baba, rivayetlerin çoğuna göre Aksaray'ın Gökçe Köyü'nde yaşamıştır. Bu gün adı, Gökçe olan köyün eski adı olan Mamasun'un, Şammas Baba'nın adı olduğu kabul edilen Mamas adından mülhem olduğuna inanılmaktadır.

Nakledildiğine göre Aziz Mamas veya Aziz Mammes, İsevîliğin⁴ yasaklandığı bir dönemde III. yüzyılda bu günkü Gökçe Köyü'nde yaşayan çocuk yaşta bir çobandır. (Budak, 2012) Kendisine “Mamas” isminin verilmesiyle alakalı olarak da elde efsaneden öte bilgi bulunmamaktadır. Buna göre putperest Romalılar, Hz. İsa'ya inananlara acımasızca zulüm etmiştir. Rufina ve Theodotus isimli genç bir çift de, zulme uğrayanlardandır. Rufina ve Theodotus, hapse atılmış çeşitli işkenceler görmüşlerdir. Bu işkencelere dayanamayan Theodotus ölürken o sıralar doğum yapan Rufina da kocasının ölümüne dayanamayıp, geride bir bebek bırakarak ölür. Bebeği ise Ammia isimli, zengin ve soylu bir kadın evlat edinir. Çocuk biraz büyüyüp kelimeleri çıkarmaya başlayınca onu besleyen annesine Latince ve Yunancada anne anlamına gelen “mamma” diye seslenir. Bunun üzerine Ammia bebeğe Mamas adını verir.⁵

Akademik değeri sorgulanabilecek kimi kaynaklarda geçen bilgilere göre, Kapadokya'nın Nakida (Niğde) ve Arkhelais (Aksaray) sınırlarına yakın bir yerde, Hasan Dağı'nın yakınlarında yaşamış, keçi, koyun gibi evcil hayvanlar yanında geyik gibi yabanî hayvanları beslemiştir. Kendi geçimini hayvancılıkla sağladığı gibi ürettiği hayvansal ürünleri civarda yaşayan ihtiyaç sahibi İsevîlere ve diğer mahrumlara dağıtmıştır. (Tuna, 1997)

Mamas, Roma İmparatorluğu döneminde 12-13 veya 15 yaşlarında bir çocukken İsevîliği benimser ve bu dini yaymaya başlar. Bunu

öğrenen dönemin pagan hükümdarı, Mamas'ı yaptığından vazgeçirmek için ona türlü işkenceler yapar. Fakat her seferinde Mamas bu işkencelerden mucizevi bir şekilde kurtularak ahalinin gözünde bir kutsallık kazanarak adeta efsaneleşir.⁶ Bununla birlikte dönemin yöneticileri onun peşini bırakmaz ve takibata devam eder. Bunun üzerine Mamas, kaçarak dağlara⁷ sığınır.⁸ Sığındığı dağlarda geyikler tarafından beslenen Aziz Mamas, bir süre sonra yakalanmış karnına mızrak saplamak gibi türlü işkencelerle öldürülmüştür. (Aydoğan, 2020; Bildirici, 2021) Bu şekilde öldürülmesiyle ilgili ikonografik tasvirler delil olarak gösterilmiştir.⁹

Kaynaklarda, genç yaşta Roma imparatoru Aurelien'in emri üzerine yaşadığı topraklardan Cesareia'ya (Kayseri) getirilerek işkenceyle şehit edilen Aziz Mamas'ın mezarının bulunduğu yere Bizanslılar döneminde bir kilise yaptırılmıştır. (Tuna, 1997) Öldürüldükten sonra Kayseri'ye gömüldüğü kayıtlarda yer alan Aziz Mamas'ın, aziz olarak benimsenmesiyle birlikte Bizans döneminde 5. ya da 6. yüzyılda mezarının (kemiklerinin) doğum yeri olduğu düşünülen Mamasun Köyüne (Gökçe Köyü) taşındığı tahmin edilmektedir. Sonradan bulunan mezarı ve kemikleri bu görüşü doğrular niteliktedir. Aziz Mamas'ın, Mamasun köyüne taşınan mezarı üzerine 8. ya da 9. Yüzyıllarda olduğu tahmin edilen küçük bir kilise inşa edilmiştir.

(Budak, 2012) İnşa edildiği nakledilen kilise bu gün mevcudiyetini korumaktadır. Dipte yer alan mihrap, ortadaki iki sıra üçer sütun burasının Bizans döneminde Kapadokyalı Hristiyanlar tarafından kullanılmış bir kilise olduğunu göstermektedir. Nicolas Serrai, Saneti

⁶ <https://haberkibris.com/aziz--mamas--ve--buyuk-yanan-2013-01-06.html> (14.06.2021)

⁷ Burada zikredilen dağın hangi dağ olduğuna dair ne rivayetlerde ne de yerel anlatılarda bir bilgiye rastlamadık. Bununla birlikte civarda Hasan Dağı ve Ekecik Dağı yer almaktadır.

⁸ 270-275 yılları arasında Aurelien (Aurelianus) güneşe tapanların ileri gelenlerinden olup ve bu dinin yayılması için çalışmıştır. Hatta bir ara bu dinî Roma'nın en önemli dinî durumuna sokmak istemiştir. Ortaya koymaya çalıştığı dini düşünce ve sisteme muhalefet eden İsevîlere karşı bir bildiri ile baskı ve yıldırma politikası izlenmiştir. (Bkz.: Budak, Anadolu'da Yaşamış Aziz ve Azize Hayatlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, s. 107.)

⁹ <http://www.cappadociaexplorer.com/detay.php?id=213&cid=69&page=1> (14.06.2021)

as: <https://www.nisanyansozluk.com/?k=sammas> (Erişim: 06.07.2021)

⁴ İsevîlik için bkz.: Kürşat Demirci, “Hristiyanlık”, TDV İslam Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul, 1998, ss. 328-340; Ömer Faruk Harman, “İsâ”, TDV İslam Ansiklopedisi, c. 22, İstanbul, 2000, ss. 465-472.

⁵ <https://haberkibris.com/aziz--mamas--ve--buyuk-yanan-2013-01-06.html> (14.06.2021)

Mamantis Templum Urbi (Nazianzenae) Vicinum'da, kilisenin 11. yüzyılda, belki de daha önce Aziz Mamas için yaptırılmış olduğunu kaydetmiştir. Bu kilise yüzyıllar boyunca Kapadokyalı Hristiyanlar tarafından çok önemli bir ziyaret yeri haline dönüştürülmüştür. Öyle ki Bizanslılar döneminde artan popülerliği, Kapadokya ve Anadolu sınırlarını aşarak Yunanistan, Kıbrıs, Girit gibi Ortodoks âleminin pek çok yerine yayılmıştır. (Tuna, 1997)

Aziz Mamas, Hristiyanlık âleminde ermişlik katına ulaşmış Kapadokyalı azizlerden biri olarak kabul edilmiştir. Bu tanınırlık vesilesiyle olsa gerek ona olan ilgi Avrupa'da, bilhassa Yunanistan, Kıbrıs ve Fransa'da öne çıkmıştır. Onun adı Haute Marne'daki Langres kentinin St. Mamas Katedrali gibi bazı kiliselere, hatta bazı küçük yerleşim bölgelerine verilmiştir. Bunun yanında yukarıda belirttiğimiz gibi Gökçe Köyünün önceki adı olan Mamasun adının ondan mülhem olduğu gibi bu gün İstanbul/Ataköy taraflarındaki Aya Mama Deresi'nin de adını, onun adından aldığı kaydedilmiştir. Şöyle ki Aziz Mamas'ın dünyaya yayılan şöhreti neticesinde bir Aziz Mamas kültü oluşur. Aziz Mamas'ın kemiklerinin bir kısmı İmparator I. Leon'un emri ile İstanbul'a getirilerek gümüşle kaplanır ve üzerine de dualar yazılır. Bu kemikler daha sonra Beşiktaş İhlamur civarında onun adına yaptırılan bir kiliseye konur. (Aydoğan, 2020)

Konuyla ilgili yapılan kimi çalışmalarda Aziz Mamas adına Mamasun'da yaptırılan kilisenin Müslüman toplulukların bölgeye girişiyle zaman içinde terk edildiği ve unutulduğu, bu kilisenin yeniden keşfedilmesinin ise oldukça yakın zamanda gerçekleştiği belirtilmiştir. Buna göre 1800'lerin başlarında köyde samanlık ve ahır olarak kullanılan yapının genişletilme çalışmaları esnasında kilise ve içinde yer alan Aziz Mamas'ın mezarı ortaya çıkarılmıştır. Tesadüfen bulunan bu mezarda Aziz Mamas'ın kemikleri taştan yapılmış bir lahite yerleştirilmiş şekilde bulunmuştur. Anlatıldığına göre kemikler bulunduğu üzerinde gümüş plakalar ile kaplıdır. Ayrıca bu gümüş plakaların bazılarının üzerinde Ermenice dualar yazılıdır. (Budak, 2012)

Mezarının keşfiyle ziyaretçilerin ilgi odağı haline gelen kilisenin 1850'li yıllardan itibaren Müslümanlar tarafından da ibadet yeri ve tekke

olarak kullanıldığı ve halk arasında "Erenler Tekkesi" adıyla anıldığı belirtilmiştir. Erenler tekkesi zaman içerisinde farklı bir fonksiyon üstlenerek adeta insanların şifa aradığı manevî bir hüviyet kazanmıştır. Özellikle akıl hastalarının şifa bulmak için geldikleri bir yer olarak öne çıkan tekkeye getirilen akıl hastaları, tekkenin müstemilatı anlatılırken hakkında bilgi verileceği gibi, burada bir odada duvara sabitlenmiş demir halkalara bağlanıp bir gün boyunca tutulmuşlardır. Daha sonra Şammas Baba'nın kemikleri ve tekke şeyhinin (Konyalı, 1974) eli öptürüldükten sonra şifa buldukları düşünülerek gönderilmişlerdir. (Konyalı, 1974; Budak, 2012; Perek, 1998)

Biz kaynaklarda burada bahsedilen tekkenin şeyhiyle ilgili bir bilgiye rastlamadık. Ancak Konyalı, "*Baba Şemmas Türbesi türbedarına Ali Ağa oğlu Ahmet Ağa para vakfetmiştir.*" bilgisini paylaşır. Buradan hareketle tekkenin en azından bir türbedarının varlığından bahsedilebilir. Bununla birlikte Hasan kızı Gülizar (1900 doğumlu) isimli şahsın torunu Nuri Er (yaş: 56/2021), ninesinin anlattığı kadarıyla ninesi henüz 17-18 yaşlarındayken tekkede üç kişi olduğunu ve bu şahısları gördüğü söylemiş. Bu şahısların sanki yerel halktan birileriymiş gibi Türkçeyi iyi konuştuklarını ancak ibadet ve tekkedeki uygulamalar hususunda farklılıklar olduğunu hatta Gülizar nine bu uygulamalardan pek hoşlanmadıklarını paylaşmış. Tekkeye gelen Hristiyanlar burada bulunan şamdanlarda mum yakıp ayin yaparlarmış.¹⁰ Yine köy halkından olan Eroğlu, büyüklerinden duyduğu kadarıyla tekkeden sorumlu Sadir Baba adında bir şahsın tekkenin bakım ve işleyişini sağladığını ancak o şahsın bir dede mi yoksa sadece bir görevli mi olduğunu bilmediğini belirtti.¹¹

Tapu kayıtlarında yer alan izahlardan anlaşıldığı kadarıyla tekke, eskiden beri bilinmekte, ahali Şammas Baba'yı hürmetli bir kimse olarak tanımaktadır. Bunun bir neticesi olarak da bu tekke pek çok kimse tarafından ziyaret yeri olarak görülmüş ve ziyaret edilmiştir. Tapu kayıtlarında tekke ile ilgili "İktisap Sebebi" başlığı altında şu izahat yer almaktadır: "*Tapuda kaydı bulunamayan bu*

¹⁰ Nuri Er (d. 1965), Görüşme Tarihi: 19.07.2021.

¹¹ Faruk Eroğlu, (d. 1955), Görüşme Tarihi: 31.10.2021; Muzaffer Avan bu ismi daha önce "Sedir Baba" olarak zikretmişti. (Muzaffer Avan, (d. 1946), Çiftçi, Emekli, Görüşme Tarihi: 11.07.2021).

*gayrimenkul devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olup kadimden beri Şammas Baba namıyla maruf bir zatın türbesi olarak kullanıldığı ve her sene binlerce Müslüman tarafından ziyaret edildiği muhtar ve bilirkişilerin müşterek beyanlarından anlaşılacakla maliye hazinesi adına tahdit ve tesbit edildi. 19.10.1959*¹²

Eldeki veriler ve kısıtlı yerel çalışmalarla hayatı hakkında fazla malumatın olmadığı Şammas Baba ile ilgili farklı görüşler de mevcuttur. Bunlardan biri onun Emeviler zamanında yaşamış Müslüman bir kahraman olmasıdır. Buna göre Şemmas Baba, Emeviler Döneminde Anadolu’da yaşamış ulu bir kişidir. Bizans’a karşı yürütülen savaşlar sırasında Hüseyin Gazi ve onun oğlu Battal Gazi’ye yardım etmiştir. Bundan başka onun önceleri bir Hristiyan olduğu, ancak gördüğü bir rüyanın etkisiyle 750 civarında din değiştirerek Müslümanlığı kabul ettiği söylenmektedir. (Budak, 2012; Kaya, 2020)

2. Halk Arasında Şammas Baba (Pîr Şammas)¹³

Konunun başında da ifade edildiği gibi Şammas Baba konusunda belki de eldeki en somut veri, onun ahali arasındaki algısı, ona yüklenen anlam ve onunla ilgili anlatılagelmış olaylar manzumesidir. Buna dair en yetkin isimlerin başında gelen Gökçe Köyü muhtarı Duran Ulu, Hristiyanlar tarafından “Aziz Mamas”, Müslümanlarca da “Şammas Baba” olarak tanınan zâtın gündüzleri Hristiyan çocuklara eğitim verdiğinin, akşamları da ibadetle meşgul olduğunun anlatıldığını söylemiştir.¹⁴

Anlaşıldığı kadarıyla halk arasında eğitimci yönünün olduğu görülen Şammas Baba, gündüzleri eğitim ve terbiye işleriyle meşgul olurken, geceleri kendi dünyasına çekilip zikir ve ibadetle meşgul olmuştur. Anadolu coğrafyasının İslamlaşması sürecinde buna benzer birtakım hadiseleri görmek mümkündür. Örneğin, Hacı Bektâş-i Velî müridlerinden

bazılarının gündüz Hristiyan çocuklarına ve ahaliye eğitim verdiği, gece de İslam inancına göre ibadetlerini yaptığı Velâyetnâme’de anlatılan husustur. (Gölpınarlı, 1995)

Şammas Baba ile ilgili tarihi kronoloji itibariyle mümkün olmayan bilgiler de mevcuttur. Aydoğan’ın (2020) aktardığı kadarıyla köy halkının bir kısmına göre Şammas Baba, Ali Baba ve Hasan Dağına adına veren Hasan Baba kardeşlerdir. (s. 68) Ancak, bu bilgilerin tarihsel olarak doğrulanması mümkün değildir. Çünkü Şammas Baba’nın yaşadığı yıllar henüz Hz. Muhammed’e indirilen İslam gelmeden önce yaşanan dönemdir. Ayrıca, Şammas Baba’nın yaşadığı yıllar yukarı da değinildiği gibi III. asra tarihlenmektedir. Öte yandan Gökçe Köyünde Ali Baba isimli zata ait olduğu söylenen bir türbe bulunmakla birlikte burada geçen Ali Baba, Hasan Baba ile irtibatının varlığı rivayet edilen Ali Baba değildir. Bahsi geçen Ali Baba, Külhanî Ali Baba olarak bilinen zattır. Nitekim menkıbede Hasan Dağında yaşayan Hasan Dede ile Aksaray şehir merkezinde bir hamamda külhânî olan Ali Baba arasında geçen bir olaydan bahsedilir. (Aydoğan, 2020)

Yine köy halkına göre Şammas Baba, bir anlamda şifacı olarak nitelenebilecek bir özellik taşımaktadır. Genellikle ruhsal rahatsızlık yaşayanların sıklıkla gelerek şifa aradığı Şammas Baba, ehl-i kerâmet olarak görülür. Şammas Baba Tekkesi ise bir şifahane olarak telakki edilir. Nitekim pek çok ziyaretçi senenin her mevsiminde bu türbeye gelerek birkaç gün kalmakta, mezarın bulunduğu iç odadan önceki bölümde bulunan yataklarda yatmaktadır.

Köyde inanılan ve anlatılan bir başka menkıbenin konusu Şammas Baba’nın çoban olmasıdır. Esasında çobanlık kadim zamanlardan beri bir kutsiyeti olan uğraşlardanır. Örneğin Hz. Yakup (Yıldırım- Çelik, 2010), Hz. İsmail, (Köksal, 1993) Hz. İshak (Yıldırım- Çelik, 2010), Hz. Musa (Kasas Suresi, 28/22-30) gibi peygamberler çobanlık yapmıştır. Kaldı ki Peygamberimizin küçük yaşlarda amcası Ebu Talib’in develerini güttüğü bilinen bir husustur. Çobanlığın kutsal görülmesinde peygamberlerin bazılarının mesleği olmasının yanında (Zaim, ?) genellikle sessiz ve doğa ile iç içe oluşla bağlantısı nedeniyle kendi içinde bir ulvilik anlamı yüklenmesinin tesiri vardır.

Elbette Aziz Mamas’ın çobanlık işini bahsi geçen ulvilik özelliği nedeniyle yaptığını

¹² Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 25.10.1959 tarihli tapulama tutanağı.

¹³ Mamasın’da bulunan Şammas Baba tekkesi veya türbesinin durumu bu yazının ikinci bölümünde derginin takip eden sayısında ele alınacaktır.

¹⁴ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/Hristiyanlarin-aziz-mamas-i-muslumanlarin-pir-sammas-babasi-7010742> (erişim: 14.01.2021)

söylemek güçtür. Kaldı ki zamanın bir sonucu olarak çobanlığı bir iş ve bir geçimlik olarak yapması daha makuldür. Nitekim o, geçimini çobanlıkla yaptığı gibi bu işlerden elde ettiği gelirle ahaliye yardımında da bulunmuştur. Gerek onun işi ve gerekse çobanlık mesleğinin ilintilendirildiği kimselerin tesiri neticesinde Şammas Baba çoban olarak anlatılmıştır.

Kendisi kutsal kabul edilen Şammas Baba'nın kemiklerinin de kutsal olduğuna inanılmıştır. Bu düşüncenin temelinde şahsına kutsiyet atfedilen bir zatın geride bıraktığı en somut parçasının da aynı şekilde kıymetli kabul edilmesi yanında kemiklerin sağlamlığına dayalı olarak ölen kimselerin ruhlarının veya güçlerinin kemiklerle birlikte yaşamaya devam ettiği dolayısıyla kemiklerin bu güce dayalı bir şifa ögesi olduğu düşüncesi yatıyor olmalıdır. (Peker, 2015) Bundan olsa gerek, türbeyi ziyarete gelenler, Şammas Baba'nın kemikleri olarak bilinen kemiklere dokunmayı ve hatta o kemikleri rahatsız olduğu uzvuna sürmeyi istemiştir. Konyalı, bu tekkeyi ziyaret etmiş, kemikleri incelediği esnada orada bulunanların kemikleri kapışırmasına aldığını, yüzlerine, gözlerine sürdüklerini ve öptüklerini kaydetmiştir. (Konyalı, 1974)

Halk arasında kemiklerinin kutsal kabul edilmesi bu kemiklere bir takım olağanüstü güçler bulunduğuna inanılması sonucunu beraberinde getirmiştir. İnanişâ göre bu kemikler, şifa kaynağı olmasının yanında kendi kendini koruma özelliğine de sahiptir. Kemiklere herhangi bir surette ilişkinler Şammas Baba'nın ruhu tarafından rahatsız edilerek kemikler adeta Şammas Baba tarafından korunur. Anlatıldığına göre zamanın kaymakamı, o kemikleri mezardan alarak Aksaray'a götürür. Ancak Şammas Baba'nın ruhu, bu kaymakamı rahat bırakmaz ve sabaha kadar rahatsız eder. Bunun üzerine kaymakam sabah olunca hemen kemikleri gümüşleterek tekrar tekkeye getirip yerine bırakır. (Aydoğan, 2020)

Peker, konuyla ilgili yaptığı çalışmalarda kemikleri 2005 yılında gördüğünü ancak, 2015 yılında yaptığı yeni bir ziyarette bu kemiklerin olmadığı tespitini kaydetmiştir. Kemiklerin 1923-24 yıllarındaki mübadele esnasında göç ettirilen kimselerin araştırmayı yaptığı zamanlara yakın zamanlarda Güzelyurt'ta (Gelveri) tertip edilen şölenlere katıldıklarını ve bu esnada Şammas Baba türbesini de ziyaret

ettiklerini belirttikten sonra kemiklerin bu ziyaretçiler tarafından Yunanistan'a götürülmüş olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca şifa bulmak isteyenlerin de kemikleri almış olabileceği ihtimalini göz ardı etmemiştir. (Peker, 2015)

Bununla birlikte yukarıda belirtildiği gibi Şammas Baba'nın kalıntılarının bulunduğu gümüş kutu kemiklerin üzerindeki kaplamalarla birlikte mezarın bulunduğu 1800'lü yıllarda kaybolduğu, bu gün Pir Şemmas tekkesi olarak da tanınan yapıdaki kemiklerin kime ait olduğunun bilinmediği de iddialar arasındadır. Buna göre 1800'lerin sonlarında burayı ziyaret eden Camoy ve Nicolaidis isimli araştırmacılar röliklerin Aziz Mamas'a ait olduğunu belirtse de, Lebides ve Hasluck, Aziz Mamas'ın Kayseri'de gömüldüğünü söyleyerek bu görüşü reddetmişlerdir. (Budak, 2012) Ancak bugüne kadar, Aziz Mamas'ın mezarının veya ona ait bir inancın izine dair Kayseri'de somut hiçbir bulgunun olmaması Lebides ve Hasluck'ın görüşlerini çürütür niteliktedir.

Esasında bu satırların yazarı olarak şahsım, Gökçe Köyünden olmakla Şammas Baba'ya dair anlatılanları ve hakkında söylenenleri birincil ağızlardan duyma imkânı buldum. Diğer yandan onun geriye kalan en canlı miraslarından biri sayılan ve kutsal görülen kemiklerini gördüm. Yıl olarak hatırlayamamakla birlikte ortaokul zamanlarımızda olduğunu zannettiğim vakitlerde ara sıra Şammas Baba türbesine giderdik.

Bugün dahi çok net olarak hatırlıyorum ki kayaya oyma mezarın önüne demir parmaklıklarla korkuluk yapılmış, yine mezarın üzerine yeşil bir örtü gerilerek, tepeye bir lamba takılmıştı. Bu lamba sürekli yanarak yeşil örtüyle bütünleşen ışık mekâna adeta manevi bir hava katmıştı. En azından biz böyle hissederdik. Ayrıca kabrin orta yerinde üç kemik ve bir geyik boynuzu diye bildiğimiz uzunca bir boynuz vardı. Bu boynuzun iki ucunda gümüş halka mevcuttu. Kemiklerin ve geyik boynuzunun yüzeyi sanki vernikli gibi parlak ve pürüzsüzdü. Aradan geçen zaman içinde kemikler kaybolmuş, bununla ilgili kemiklerin çalındığı ve Kıbrıslı birkaç kişiye satıldığı yönünde güçlü iddialar mevcuttur.

Kimi kaynaklarda bugün Kıbrıs'ın Güzelyurt ilçesi, Yunanistan, Girit ve Fransa gibi bazı ülkelerde Aziz Mamas adına yaptırılmış kiliseler ve bu kiliselerde Aziz Mamas'a ait olduğu söylenen kemikler bulunmaktadır. Bu kemiklerin Bizans

döneminde İstanbul'daki Aziz Mamas Kilisesi'nden yağmalanan eserler olduğu tahmin edilmektedir. (Budak, 2012) Ancak, yukarıda değinilen kemiklerin çalındığı ve Kıbrıslı birkaç kişiye satıldığı yönündeki iddiaları da es geçmemek gerekir.

Konuyla ilgili bir makale yayınlayan Turgay Tuna, çalışmasında Aziz Mamas'ın farklı ülkelerde bulunduğu iddia edilen kemiklerinden ve bu kemiklerin hikâyelerinden bahseder. Turgay Tuna (1997) konuyu şu şekilde ele almıştır: “Günümüzde Kıbrıs, Yunanistan ve Fransa gibi bazı ülkelerde Aziz Mamas’a ithaf edilmiş kiliseler ve bu kiliselerde Aziz Mamas’a ait olduğu iddia edilen bazı röliker kemik parçaları bulunmaktadır. Muhakkak ki, röliker olarak adlandırılan bütün bu kemik parçalarının sözünü ettiğimiz Aziz’e ait olması mümkün değildir. Kiliselere geliş ve giriş biçimleri yalnızca birtakım efsanelere ve hikâyelere dayanmaktadır.

Ancak, bu kiliseler arasında; Fransa'nın Langres kentinde bulunan Aziz Mamas Katedrali'ndeki rölikerlerin geliş biçimi oldukça ilginç olup, tarihi kaynaklara ve kilise arşivlerine geçmiştir. Bugün Langres Katedrali'nin hazinesinde Aziz Mamas'a ait üç ayrı röliker parçası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Aziz'in omuriliğine ait olan parçadır ve kiliseye 8. yüzyılda Bizans'tan getirilmiştir. Aziz Mamas'a ait olduğu sanılan ikinci röliker ise bir kol kemiği olup 11. yüzyılda Bar-Sur-Seine Kont'u Renard de Bar tarafından gene Bizans'tan alınıp getirilmiştir. Kilise arşivleri; bu kemiğin Kont'a 1076 yılında Jerusalem'e yaptığı seyahat dönüşünde Constantinopolis'ten geçerken Bizans imparatoru tarafından hediye olarak verildiğini yazmaktadır.

Langres Katedrali'nde bulunan üçüncü parça ise rölikerlerin en önemlisi olup Aziz Mamas'ın kafatasına aittir. Kilise kaynaklarına göre 1204 yılında 4. Haçlı Seferi sırasında Constantinopolis'teki ünlü Aziz Mamas kilisesinden alınıp getirilmiştir. Aziz Mamas'ın şehit edilip Kayseri'deki mezarına gömüldüğünü yazan bazı kaynaklar, kemiklerinin 6. yüzyılda Kayseri'den alınıp Constantinopolis'e getirildiğini de nakletmektedirler. Bizans döneminde Constantinopolis'in liman ve sahil semti olan Diplokionion'da (bugünkü Beşiktaş) Aziz Mamas adına yaptırılan büyük kilise ve imparator sarayı yukarıda sözü edilen büyük kilise ile ilgili olmalıdır. Ancak bugüne kadar

Beşiktaş ve çevresinde bu kiliseye ait somut buluntular ortaya çıkartılamamıştır.”

Şammas Baba öldükten sonra tasarrufu devam eden zatlardan kabul edilir. Efsaneye göre Şammas Baba, savaş zamanlarında adeta kabrinden kalkmakta ve türbesinin önüne gökten inen atlara binerek savaşa katılmaktadır. Köy halkından olan Muzaffer Avan, Şammas Baba'nın devam eden tasarrufuna örneklik teşkil edecek bu hadiseden şöyle bahsetmiştir: “Büyüklüğümüz şöyle anlatırdı: Yunan ordusunun Haymana'ya geldiğinde Şammas Baba'nın tekkesine yeşil sarıklı bir sürü zat gelmiş. Bunlar civarda bulunan erenler ve evliya imiş. Bunlar arasında Somuncu Baba'da varmış.¹⁵ Gelen atlılar Şammas Baba'ya hitaben “Ne duruyorsun ey Şammas? Haydi, cenke gidiyoruz.” demişler. Şammas Baba onları içeri buyur etmiş.

Tekkede toplanan bu yeşil sarıklılar içerde toplantı yaptıktan sonra atlarına binerek tekkenin içindeki kayadan oyma pencereden¹⁶ çıkıp gitmişler, düşmana karşı cenk etmişler. Savaş esnasında düşman askerlerinin kaçıştığını gören düşman generalin askerleriyle aralarında şöyle bir konuşma geçer: “Karşınızda bir avuç er var. Neden kaçıyorsunuz? Askerler: “Erlerin önünde bir sürü başı yeşil sarıklı iri cüsseli adam var. Biz onlardan korktuk.” Böylece Haymana'yı kurtarırlar.” Avan, bu olayı dedelerinden dinlediğini ve bu yeşil sarıklıları o zamanlar tekkenin bekçiliğini yapan Sedir Baba adında bir zatın gördüğünü nakletmiştir.¹⁷

Şammas Baba'nın tasarrufu onunla ilgili bir adağın yerine getirilmemesi durumunda yine devreye girer ve o, adak sahibini bu adağını yerine getirmeye zorlar. Muzaffer Avan'ın

¹⁵ Somuncu Baba'nın hayatı için bkz: Mahmut Ulu, Şeyh Hamîd-i Velî Somuncu Baba, Hayatı ve Eserleri, 40. Baskı, Manolya Yayınları, Konya, 2020.

¹⁶ Halihazırda tekke içinde Şammas Baba'nın kabrinin solunda bulunan küçük odanın tepeye açılan geniş bir çıkışı bulunmaktadır. Bu oyma çıkışın duvarında nal izlerine benzeyen yerler, el tutacak veya ayak basmaya yaradığı belli olan çukurlar bulunmaktadır. Bu çıkışla ilgili bir anlatı yukarıdaki gibi iken bir diğer anlatı, Şammas Baba'nın atına binerek kendisini öldürmeye gelen putperest Roma askerlerinden kaçtığı ve bu kaçış sırasında atın ayak izlerinin kayaya oyuk açtığı şeklindedir.

¹⁷ Muzaffer Avan, (d. 1946), Çiftçi, Emekli, Görüşme Tarihi: 11.07.2021.

“Büyüklerimizden duyduğumuz kadarıyla”¹⁸ diyerek başladığı olaya göre çocuğu olmayan bir şahıs, tekkeye gelerek dua eder ve dilek diler. “Eğer çocuğum olursa evdeki danayı kurban edeceğim.” diye adakta bulunur. Aradan bir müddet geçtikten sonra şahsın bir çocuğu olur. Şahıs, adağını yerine getirmesi gerektiğinin farkındadır.

Ancak evdeki dana oldukça iyi geliştiği ve tarla sürme işlerinde kullanmaya uygun olduğu için şahsın, bu hayvanı kesmeye gönlü elvermez. Bunun yerine bir koyun kesmeyi düşünür. Nihayet tekkeye gelerek koyunu kurban edeceği sırada tarlayı süren o boğa başına musallat olan bir sinekten kaçarak tekkeye kadar gelir ve tekkenin tepesindeki geniş açıklıktan aşağıya kendini atar. Düştüğü yer tam da şahsın koyunu kestiği yerdir. Boğanın gelmesiyle koyunu kesmekten vazgeçerler.¹⁹

Burada iki husus öne çıkmaktadır. Birincisi veli zatların öldükten sonra tasarruflarının devam etmesi hususu, diğeri gökten indiğine inanılan atlar hususudur. Esasında İslam tasavvufunda öldükten sonra devam eden tasarrufa ait veriler mevcuttur. Kaynaklarda²⁰ yer alan menkıbelerin yanında başlı başına tasavvufun konularından biri olan ricâlü’l-gayb meselesi bunun bariz göstergesidir. (Uludağ, 2008)

Türk mitolojisinden at, en kuvvetli kültü olan, destanlarda çok yer tutan bir binektir. Şaman geleneklere sahip Türklerle Moğollar, atın gökten indiğine inanırken Yakut Türkleri atın güneş âleminde geldiğine inanmaktadır. Bazı Türk boylarına göre atların Apsatı adında bir tanrısı vardır. Atın gökten indiği inancının temelini bir efsane oluşturmaktadır. Buna göre

¹⁸ Avan, eskiden köy odalarında bu tür olayların veya hikâyelerin çok anlatıldığını ve şu an Şammas Baba hususunda bildiklerinin çoğunu oradan öğrendiğini belirtmiştir.

¹⁹ Muzaffer Avan, (d. 1946), Çiftçi, Emekli, Görüşme Tarihi: 11.07.2021; Aynı olayı Faruk Eroğlu da anlattı. (Faruk Eroğlu (d. 1955), Çiftçi, Görüşme Tarihi: 04.09.2021.

²⁰ Birkaç örnek için bkz.: Feridüddin Attar, Evliyâ Tezkireleri, Çev.: Süleyman Uludağ, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2012; İsmâuddîn Ebu’l- Hayr Ahmed Efendi Taşköprülüzâde, eş- Şakâiku’n-Nu’mâniyye fi ulemâi’d- Devleti’l- Osmâniyye, Lidâr’al Kitâbu’l- Arabî, Beyrut, 1975; Osmânzâde Hüseyin Vassâf, Sefine-i Evliyâ (1-5. Ciltler), Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006.

Hızır (a.s.) ölüme çare ararken²¹ efsanevî Kaf Dağı’nın altındaki Süt Gölü’nde hem uçabilen hem de yüzebilen atlara rastlar.

Bu atları yakalamak istese de yakalayamaz. Bunun üzerine süt gölüne bir miktar şarap dökerek atları sarhoş eder. Böylece atlardan bir çiftini kolayca yakalar. Yakaladığı atların kanadını kopararak onları çiftleştirir ve günümüzdeki at neslinin başlamasını sağlar. Bununla ilgili bir diğerefsane, Hz. Âdem’in cennetten gelirken bindiğine inanılan atla ilgilidir. Buna göre Hz. Âdem cennetten dünyaya gelirken kanatlı bir ata binmiş, dünyaya gelince, at tekrar cennete uçup gitmesin diye atın kanatlarını kırmıştır. Böylece atın kanatlarındaki gücü de bacaklarına geçmiştir. (Uraz, 1994) Muhtemeldir ki yerel inanıştaki Şammas Baba’nın gökten indiğine inanılan atı, efsanelerdeki at unsuruyla ilintilendirilmiştir.

Yerel inanışa göre, henüz çocuk yaşta iken anne ve babasını kaybeden Şammas Baba’yı geyikler emzirmiştir. Anne ve babası hapiste işkenceyle ölünce, henüz çocuk olan Şammas Baba, bir vesileyle hapisten kurtulmuş²² ve dağlara sığınmıştır. Burada kendisini bir geyik emzirilmiş, böylece hayatta kalmayı başarmıştır. Ayrıca Şammas Baba bu yakınlıktan olsa gerek dağdaki geyikleri ehilleştirmiş ve onların sütlerinden istifade ile ahaliye yardımda bulunmuştur. Faruk Eroğlu yaklaşık 30 yaşlarındayken köye gelen yaşlı bir profesörün²³ anlattıklarına şahitlik ettiğini söylemiştir. Bahsi geçen profesörün anlattığına göre profesörün,

²¹ Ölüme çare arayan zatın Lokman peygamber olduğu düşüncesi daha yaygındır. (Bkz.: Nazım İntepe, Fahrettin Er, “Lokman Hekim Gerçek Kişi midir Kültür müdür?” Lokman Hekim Journal, 2014, (4)/2, s. 30- ss. 27-31) Burada Hızır aleyhisselamın geçmesi, onun Türk destanlarına, menkıbe, masal, efsane ve edebî türlerle konu olmasına dayalı bir Türk olabileceği inancından kaynaklı olması muhtemeldir. (Hızır as ile ilgili detaylı bilgi için bkz.: İlyas Çelebi, “Hızır”, TDV İslam Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul, 1998, ss. 406-409; Cemal Kurnaz, “Hızır”, TDV İslam Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul, 1998, ss. 411-412)

²² Bir önceki başlıkta Şammas Baba’yı Ammia isimli, zengin ve soylu bir kadının evlat edinerek onu büyüttüğünden bahsedilmişti.

²³ Faruk Eroğlu’nun tahminine göre 70 ve üstü yaşlarda ve uzun boylu olduğunu hatırlıyor. Profesör, uzun yıllar bu kabri Kayseri tarafında aradığını ve sonunda burada bulunduğunu söylemiş.

Şammas Baba'nın hayatına dair şu bilgileri paylaşmıştır: “Sizin Şammas Baba dediğiniz zat, aslında Aziz Mamas'tır. Aziz Mamas, orman olan bu bölgede geyikleri evcilleştirip yetiştirmiştir. Ayrıca o, bu geyiklerden elde ettiği sütü ve diğer mamulleri civardaki ahaliye dağıtmıştır. Sonra bir topluluk gelerek Aziz Mamas'ı bu uygulamasından vazgeçmesi konusunda uyarmıştır. Ancak Aziz Mamas, ahaliye olan yardım ve ilgisinden vazgeçmeyeceğini söyleyince o topluluk (muhtemelen askerler) Aziz Mamas'ı öldürmüştür. Bu mezar bizzat Aziz Mamas'a aittir ve sizin köyünüzün adı ondan gelmektedir.”²⁴

Görüldüğü gibi onun hayatında bir diğer hayvan olan geyik unsuru ortaya çıkmaktadır. Geyik, Türk mitolojisinde yer alan efsanelerde sıklıkla rastlanan bir hayvandır. Buğu, Maral, Guva gibi adlarla anılan geyik güzelliği, inceliği, fedakârlığı, merhameti temsil eder ve bu yönüyle sıcak ve sevimli bir hayvandır. Bununla birlikte geyik, yol gösterici ve kurtarıcı gibi vasıflarla tavsif edilmiştir. Moğol ve Tatarlarda kurtarıcı olarak tezahür eden geyik, Ergenekon'a girişte yol gösterici olarak karşımıza çıkar. Bütün bu özelliklerinden olsa gerek geyik, bir totem olarak kabul edilmiştir. (Uraz, 1994)

Geyik esasen eski Türk mitolojisinde yer aldığı gibi İslam tasavvuf anlayışında da zaman zaman rastlanan bir figürdür. Hacı Bektâş-i Velî'nin tasvirinde yer alan geyik motifi (Güzel, 2009), özellikle bir sûfinin adı bile olabilecek kadar etkindir. Geyikli Baba, Osmanlı Devletinin kuruluş zamanlarında gazi-derviş tipinin en belirgin temsilcilerinden biridir. Onun asıl adının Yunus Emre'nin bir şiirine dayanarak Hasan olduğu nakledilmekle birlikte (Ocak, 1996) dağlarda bir geyiğin onun emrine verildiği ve bu geyiğe binip geyiklerle dolaştığı için “Geyikli Baba” şeklinde adlandırılmıştır. (Taşköprülüzâde, 2007)

Anlaşılabileceği üzere gerek mitolojide ve gerekse tasavvuf düşüncesinde geyik motifine rastlanmaktadır. Halk arasında bir veli olarak nitelenen Şammas Baba'nın da böyle bir kutsiyet atfedilen canlıyla ilişkilendirilmiş olması muhtemeldir.

Şammas Baba, köy halkının saygı duyduğu ve ihtiram gösterdiği bir şahsiyettir. Köy halkı

onu bir evliya olarak kabul etmektedir. Nitekim Şammas Baba'nın manevi tasarrufunun devam ettiğine inanıldığı gibi onun mahallinde gerçekleşecek bir olumsuz tavır, onu rahatsız eder düşüncesiyle köy halkı tarafından reddedilmiştir. Bunun en bariz örneği bir düğün esnasında yaşanmıştır. Muzaffer Avan'ın anlattığına göre tekkenin önünde bir düğün kurulur.²⁵ Bu düğünde hem çalgı-çengi hem de alkol tüketimi (içki) vardır. Köy halkı “Bir evliyanın huzurunda nasıl çalgılar çalınır ve içki içilir?” diye düğün sahibine tepki gösterir.²⁶

SONUÇ

Şammas Baba, hem Hristiyanlarca hem de Müslümanlarca önemli görülen ve saygı duyulan bir zattır. Bu yönüyle o, Hristiyanlar tarafından aziz, Müslümanlar tarafından evliya olarak kabul edilmektedir.

Şammas Baba'ya ilişkin elde somut veriler yoktur. Hayatı, büyük oranda söylenti ve efsanevi anlatılardan ibarettir. Bununla birlikte, hâlihazırda kilise veya tekke formunda bina olarak sağlam bir yapının varlığı ve yerel halk arasında nesilden nesile aktarılan sözlü kültür, eldeki en somut veriler olarak mevcudiyetini korumaktadır.

Şammas Baba, Hz. İsa'ya inanan bir kimsedir. Bu yönüyle o, bir aziz ya da rahip değil, İsevidir. Zira dar kapsamlı da olsa anlatı ve ulaşılan verilerin mümkün kıldığı ortak söylemden hâsıl olan kanaate göre, Şammas Baba'nın Hz. İsa'ya inandığı, onun getirdiği dini tebliğ için mücadele ettiği ve bu mücadelesi nedeniyle tahkikata uğradığı açıktır. Hatta dönemin putperest Roma yönetimi onu bu tebliğci yönü nedeniyle öldürmeye çalışmış ve sonuçta işkence ile öldürmüştür. Bunun yanında o, bu gün yerel halk tarafından nitelendiği gibi bir “evliya”, “yatır” ya da “baba” da değildir. Zira yaşadığı dönemde henüz İslam'ın son hali gelmemiş, dolayısıyla İslam tasavvufunun kavramları olan evliyalık, ya da bazı sûfiler için kullanılan “baba-dede” kavramı henüz tesis edilmiş değildir.

²⁴ Faruk Eroğlu, (d. 1955), Çiftçi, Görüşme Tarihi: 31.10.2021.

²⁵ Düğünün kime ait olduğu söylendi. Ancak olumsuz örnek oluşturacak davranışlar yer aldığından düğünün kime ait olduğunu paylaşmayı uygun görmedik.

²⁶ Muzaffer Avan, (d. 1946), Çiftçi, Emekli, Görüşme Tarihi: 11.07.2021.

Kaynakça

- ATTAR, F. (2012). *Evliyâ Tezkireleri*, Çev.: Süleyman Uludağ, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- AYDOĞAN, T. (2020). *Aksaray Efsaneleri*, Aksaray: Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- BUDAK, D. (2012). *Anadolu'da Yaşamış Aziz ve Azize Hayatlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- ÇELEBİ, İ. (1998). "Hızır", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 406-409.
- DEMİRCİ, K. (1998). "Hristiyanlık", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 328-340.
- DOĞAN, D. M. (2013). *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Yazar Yayınları.
- FENTON, P. B. (2007). "Yahudi Mistisizmi ve İslam Tasavvufunda Evliyâ Hiyerarşisi", Çev. Salih Çift, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 16, sy. 2, ss. 369-391.
- GÖLPINARLI, A. (1995). *Vilâyet-Nâme Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli*, İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- GÜRKAN, S. L. (2013). "Yahudilik", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 43, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 187-197.
- GÜZEL, A. (2009). "Hacı Bektaş Veli'nin Tarihî Kişiliği ve Türk Kültürü Üzerindeki Etkileri", Ed.: Gıyasettin Aytaş vd., III. Uluslararası Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu, 30-31 Ekim, Üsküp, ss. 27-44.
- HARMAN, Ö. F. (1991). "Aziz", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 4, İstanbul: TDV Yayınları, s. 332.
- _____. (2000). "İsâ", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 22, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 465-472.
- _____. (2004). "Meryem", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 29, Ankara: TDV Yayınları, ss. 236-242.
- <https://www.festtravel.com/kapadokya-bir-aziz-saint-mamas> (Turgay Tuna, Kapadokyalı Bir Aziz: Saint Mamas) (erişim: 14.06.2021)
- <http://www.cappadociaexplorer.com/detay.php?id=213&cid=69&page=1> (14.06.2021)
- <https://www.mugladevrim.com.tr/kose-yazarlari/mehmet-bildirici-anadolu-dan-dunyaya-isik-sacmis-bir-aziz-aya-mama-3-yuzyil-> (erişim: 14.06.2021)
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/Hristiyanlarin-aziz-mamasi-muslumanlarin-pir-sammas-babasi-7010742> (erişim: 14.01.2021)
- <https://haberkibris.com/aziz--mamas--ve--buyuk-yalan-2013-01-06.html> (14.06.2021)
- <https://www.turkcenedemek.com/kelime/sammas> (Erişim: 06.07.2021)
- <https://www.nisanyansozluk.com/?k=sammas> (Erişim: 06.07.2021)
- İNTEPE, N. – F. Er (2014). "Lokman Hekim Gerçek Kişi midir Kültür müdür?" Lokman Hekim Journal. (4)/2, s. 30- ss. 27-31.
- KAYA, E. (2020). *Tarihten Günümüze Aksaray*, Aksaray: Yeni Aksaray Basın Yay.
- KONYALI, İ. H. (1974). *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, c. 2, İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- KÖKSAL, A. (1993). *Peygamberler Tarihi*, Ankara: TDV Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim. (2018). Haz.: Hayreddin Karaman vd. Ankara: TDV Yay.
- KURNAZ, C. (1998). "Hızır", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 411-412.
- OCAK, A. Y. (1996). "Geyikli Baba", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 14, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 45-47.
- _____. (2016). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*, 5. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- PEKER, S. (2015). *Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış*, Konya: Kömen Yay.
- SAKAOĞLU, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TAŞKÖPRÜLÜZÂDE İsmâuddîn Ebu'l- Hayr Ahmed Efendi. (1975) *eş- Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî ulemâi'd-Devleti'l- Osmâniyye*, Beyrut: Lidâr'al Kitâbu'l-Arabî.
- TÜMER, G. (1992). "Budizm", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 6, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 352-360.
- ULU, M. (2021). *IX/XV. Asır Osmanlı Toplumunda Halvetilik ve Halvetiler*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- _____. (2020). *Şeyh Hamîd-i Velî Somuncu Baba Hayatı ve Eserleri*, 40. Baskı, Konya: Manolya Yayınları.
- ULUDAĞ, S. (1991). "Baba", c. 4, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, TDV Yayınları, s. 365-366.
- _____. (1994). "Dede", c. 9, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, s. 76.
- _____. (2008). "Ricâlü'l-Gayb", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 35, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 81-83.
- _____. (2013) "Velî", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 43, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 25-28.
- PEREK, F. Z. (1998). *Büyük Devrim Çağında Aksaray (1910-1930)*, Aksaray: ?.
- URAZ, M. (1994). *Türk Mitolojisi*, İstanbul: Düşünen Adam Yayınları,
- ÜNAL, S. (2001). "Kâbe", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 24, İstanbul, TDV Yayınları, ss. 14-21.
- VASSÂF, O. H. (2006). *Sefîne-i Evliyâ (1-5. Ciltler)*, Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- VİCDÂNÎ, S. (1995). *Tomâr-ı Turûk-ı 'Aliyye*, Haz.: İrfan Gündüz, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- YILDIRIM, M. –S. Çelik. (2010). "Peygamberlerin Sanatsal Faaliyetleri Üzerine", SÜİFD, 29.
- ZAIM, S. (?). *İslam Ekonomisinin Temelleri*, (Haz.: Adem Esen, Turan Koç, Mustafa Yavuz Çakır)İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, Tarihsiz.

TANPINAR'A GÖRE BUGÜNKÜ HECE ŞAİRLERİ*Şiir üzerine...***Uyanma**

*Bu akşam, bu تنها saati ömrün,
Uzak servilerin arkasında gün.*

*Bu güneş döşenmiş bahar bahçesi,
Suyun uzaklaşan, yaklaşan sesi.*

*Ve yanık türküsü dalda bülbülün
Ateşten çemberi üstünde gülün.*

Deniz Ufkunda

*Deniz ufkunda batan güneş
Ve keskin çığlığı kuşların;
Rabbim bu uğultu, bu ateş
Ve ümitsiz uçuşların
Doldurduğu akşam havası,
Akşamın mercan dallar gibi
Suda olgunlaşan rüyası...*

Zaman Kırıntıları

Biz, zaman kırıntıları,

*Zaman sinekleri,
Tozlu camlarında günlerin sessiz kanat
çırpanlar
Ve lüzumsuz görenler artık
Bu aydınlıkta kendi gölgelerini!*

*Sanki siyah, simsiyah taşlar içinde
Siyah, simsiyah kovuklarda yaşadık biz,
Sanki hiç görmedik birbirimizi,
Sanki hiç tanışmadık!*

Dünya bize öyle kapattı kendisini...

*Neye yarar hatırlamak,
Neye yarar bu cılız ışıklı bahçelerde
Hatırlamak geçmiş şeyleri,
Bu beyhude akşam bahçesinde
Kapanırken üstümüze böyle
Zaman çemberi
Hatırlıyor yetmez mi
Güneşe uzanan ellerimiz?
Aynalar sonsuz boşluğa
Çoktan salıverdi çehremizi,
Yüzüyoruz,*

**ŞABAN
KUMCU**

*İpi kopmuş uçurtmalar gibi,
Bir uzak seyircisi bu aydınlık oyunun,
Birdenbire bulanlar içlerinde
Gülücün sırrını,
Ne kadar benziyoruz şimdi,
Aynı tezgâhtan çıkmış testilere
Bir şey, bir şey kaldırdı bütün ayrılıkları!*

*Baksak aynalara
Tanır mıyız kendimizi,
Bu zalim inkarın arasından
Sevdiklerimizi.*

*.....
Ne kadar uzak, uzak
Yollardan gelir bize
Ve çok yabancı bir şey gibi sevinçlerimiz,
Keder durmadan çiçek açar içimizde,
Ne çıkar unuttuk hepsini!*

*Biz ki boş yere gerilmişiz anladık artık,
Yıldızların amansız çarkına
Ve boş yere sızlamış kemiklerimiz,*

*Bilmiyoruz şimdi, mevsim yaz mı, bahar mı?
Bahçelerde hala güller açar mı?*

.....

Ahmet Hamdi Tanpınar

Ahmet Hamdi Tanpınar, hikâye, roman, deneme, tenkit ve edebiyat tarihi gibi nesir türlerinde çok eserler vermiştir. Buna karşılık, vefatından önce bastırmış olduğu “Şiirler” adlı

kitabında otuz yedi şiir vardır. Bu, onun şiir sanatına daha az önem vermiş olmasından değil, bilakis en yüksek sanat kabul ettiği şiir sahasında, son derece titiz olmasından ve “mükemmeliyet” arayışından ileri gelir. *Tanpınar şiiri, hayatının en büyük ihtirası ve meşguliyeti yapmış bir insandır. Onu nesir yazmaya sevkeden sebeplerden biri de şiirde “mükemmeliyete” ulaşmak için kendisini mecbur hissettiği, “dar şekil” sıkıştırmamasından kurtulmaktır. Tanpınar’ın nesirleri zengin duyular ve hayallerle doludur.*

Tanpınar’ın şiirleriyle nesirleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Nesirlerinde şiir estetiğini aydınlatan birçok malzeme bulunduğu gibi, bunlar ayrıca çok kuvvetli bir şiir duygusunu içinde bulundurlar. Tanpınar, dokunduğu her şeyi kendi ruhunun ışığıyla değiştiren, onlarda hiç kimsenin göremediği noktaları gören bir sanatkardır. Objektif düşüncüyü ortaya koyan sıradan nesirden hiç hoşlanmazdı. Bir gün, Halide Edip’in Shakespeare üzerine verdiği derslere katılan Mehmet Kaplan’a, derslerle ilgili fikrini sorar. Mehmet Fuat Köprülü’nün talebesi olan Kaplan, eserdeki “sağlamlığı” beğendiğini söyleyince Tanpınar; “sağlam olabilir ama, Shakespeare üzerine rüya görmez” der.

Ahmet Hamdi Tanpınar, rüyaya büyük önem verir. Rüneyi estetiğinin ve hayat görüşünün temeli yapar. Ona göre rüya, tıpkı akıl gibi fakat akıldan daha üstün ve daha derin bir bilme vasıtasıdır. Varlık sırlarını rüyalarla açığa çıkarır. Rüya ayrıca sanatın da bir kaynağıdır. Paul Valery’yi tanıdıktan sonra zekâ ve şuurlu çalışmanın önemini de anlamıştır. Antalyalı genç kıza yazdığı mektubunda bu düşüncesini şöyle açıklar: “Bu estetiği veya şiir anlayışını “rüya” kelimesi ve şuurlu çalışma fikirleri etrafında toplamak mümkündür. Yahut da “musiki ve rüya” Valery’nin “velev ki rüyalarını yazmak isteyen adam bile azami şekilde uyanık olmalıdır” cümlesini, “en uyanık bir gayret ve çalışma ile dilde rüya halini kurmak” şeklinde değiştirin, benim şiir anlayışım çıkar diye yazar.

Tanpınar, mizaç ve kültürü bakımından Türk Edebiyatı’nın en kompleks şahsiyetlerinden birisidir. Kendi kendisine güven duygusunu kazanması, hayat şartları ve erken ölümü, sahip olduğu zengin duygu ve düşüncelerini her cephede ifade etmesine imkân bırakmamıştır. Mehmet Kaplan, “Tanpınar’ın Şiir Dünyası” kitabında, İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi İhsan Özücü’nün Tanpınar’la ilgili bir küçük şahitliğine yer verir. “Bir Ramazan gecesi, Tanpınar’ı Sultanahmet Camii pencerelerinden adeta başkaları tarafından tanınmaktan sakınarak içeri bakarken ve ağlarken gördüm.” Tanpınar’ın iç dünyasını ve derin “mistik” hayatını özetleyen bu kısa karşılaşma; onun ruhunun derinliklerini bir projektör aydınlığı içinde göstermektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, “Hep Aynı Boşluk” kitabında, “Bugünkü Hece Şairleri” başlıklı denemesinde, yeni şiirden ve genç şairlerden bahseder. Onların şiir anlayışları üzerinde durur. Genç şairlerin şiirlerini eleştirirken, kendi şiir anlayışını ve nesre bakışını anlatır. Zarif bir üslupla yaptığı bu değerlendirmeler; Tanpınar’ın şiirle ilgili “poetikasının ” bir izahı, şiire ve nesre dair “manifestosudur.”

“Masamın üstünde sekiz, on cilt kitap var. Hepsi şiir kitabı, hepsi taze ve yeni. Ve hepsinin az çok itina ile basılmış kitaplarında, cazip adlardan gelen büyük vaatler var. Bunlar titiz bir dikkatle seçilmiş, beğenilmiş kelimeler veya cümlelerdir ki kulağınızın dibinde ilk çırpınışları bile, size o zamana kadar tatmadığınız ve tanımadığınız hayal ve his alemleri müjdelir.

Fakat hepsini hayret ve üzüntüyle bitirdim. Çünkü hemen hepsi eksik, yarım ve hastalıklıydı. İçindekiler garip bir şekilde yolda kalmış bir nesri andırıyordu. Hiçbirinde şiire mahsus, bize bir hiçten alem yaratan o derin hamleyi, o geniş kanat vuruşu görmek mümkün değildi. Hepsi kaba toprakta yolunu çizen bir yağmur suyu tevazusuyla sessiz ve sedasız akıp gidiyordu. Hemen her defasında kendi kendime sordum: “Acaba hangi esrarlı cevherin eksikliği, üzerinde en temiz ihtirasın çalıştığı bu ruh ve fikir külçelerini, böyle lüzumsuz bir yığın haline getiriyor.”

Bu eksiklik fikir, his, hayal gibi unsurlara ait olmasa gerekti. Genç şairlerimiz ne duygu ve ne de görüş itibarıyla fakir değiller. Ayı, güneşi etrafındaki eşyayı birbirine benzetmekte hiçbir kusurları yok. Pekâlâ şiire elverişli addettikleri bir düşünce veya tasavvuru derleyip, toplayıp muayyen bir veznin

çerçeve

sine sıkıştırıyorlar. İçlerinde zengin kafiyelerin trapezleri üstünde oldukça tehlikeli hayal oyunları yapanlar bile var.

Hakikat şu ki şiir her şeyden evvel bir nizam, meselesidir. Genç şairler, şiir yazmadan önce birtakım meseleleri halletmek gerektiğinin farkında değiller. Söze mermer veya tuncun sağlamlığını verecek, ruhun geçici (insani) anını, sürekli olarak realiteye dönüştürecek yerde; zihne ilk gelenle, tesadüfün kendilerine verdiği ilk hediyeği gerçek şiire tercih ediyorlar. Onlar için şiir, heyhat! boş saatlerin tatlı ve kolay bir eğlencesi olmuş, yalnız kendilerine saklamaları veya hiç olmazsa çok özel tartışma, münakaşa ve mücadelelerinde dışarıya çıkartmamaları gereken hislerinin, daha etkili (!) bir ifadesi olduğunu düşünmektedirler.

Genç şairlerimizin, **vezni** gelişigüzel sözün döküleceği bir kalıp, **kafiye**yi ise lüzumsuz bir gevezeliği uzatmak için en uygun bir vesile olarak anlamakta hakikaten parmak ısırılacak bir ısrarları var. Onun içindir ki şiirleri, güneş altında renkli kağıtlardan yapılmış tozlu çelenkler gibi hazin bir manzara alıyor. **Hiçbiri kendi üzerine katlanmış bir sukutun lezzetini tatmamış ve bir fikri sonuna kadar derinleştirmenin manasını anlamamıştır.** Okumaktan bahsetmiyorum. Bu ihtiyaç henüz cemiyetimizin ulaşamadığı bir şey. *Bugünkü manzumelerin hemen hepsi nesri andırıyor.* Bu manzumelerde mısra dediğimiz *mükemmeliyetin* yokluğu kesindir. Bu manzumeler hakikatte nesir de olamazlar. Nesir olabilmeleri için her şeyden evvel fikrin olması gerekir. Nesrin de kendisine mahsus bir düzeni, bir çeşit ritmi olması gerekir. Nesir de yorgunluklar, uzun ızdıraplar ister. Düz yazının büyük ustalarının hemen hepsi, beyaz sayfanın üstüne saatlerce alın teri dökmesini bilenlerdir...

A

hmet Hamdi Tanpınar, bu konuya “Edebiyat Üzerine Makaleler” kitabında da devam eder. **M. Brémond**, *saf şiire dair* akademide yaptığı bir konuşmasında; “**şiir, duanın dilidir**” der. *Kabulü güç de olsa, bu iddia da şiir dilinin sıradan konuşma ve nesir dilinden farklı olması gibi büyük bir gerçek vardır. Şiirin daima kendisinden uzak tuttuğu kelimeler vardır. Bunlar mesleklerin teferruatına, özelliklerine veya insan hayatının en asli ihtiyaçlarına ait kelimelerdir.*

Nesirde anlamlarıyla uzak veya yakın yol gösteren, kılavuzluk eden **kelimeler**; şiire büsbütün başka özellikleriyle girer. *O artık şiirde ve sadece sözlükte var olan, falanın filanın sahiplendiği bir kelime değil, bir ruh halini yansıtan bir sanat malzemesidir. İçine gireceği terkipte (yeni karışım) nicelikle beraber niteliğini de kullanacaktır. **Kelimeler, ahengi öğretme gücünü, ses şeklini belirler.*** Rengiyle de o sanatın düzeninde bazen bir ham boya parçası, bazen renkli bir mozaik taşı, bazen bir ses; çok defa da bütün bunların hepsi birden olacaktır.

Aynı zamanda konuşmaya ve nesre yöntemini veren, dilin bütün sanatını düzenleyen, mananın hükmünü ortaya koyan cümleler ; şiirde çok defa tanımadığı bir oluşuma seyirci durumunda kalır. Çünkü şiirde değişmeyen, sadece dilin açıklık ve netlik ihtiyacından doğan, bir sıraya göre dizilen kelimelerin dünyasından çıkarız. *Şiirde tamamıyla başka bir düzenin yan yana geldiği, gizli kıymetleri birbirini tamamlayan parçalar alemine gireriz. **Şiir aleminde**;* konuşmanın girintili çıkıntılı serpintiler halinde çağrışımlarının seyrini takip etmeyiz. İstedikini elde etmek için jestlerden, ses değişikliklerinden, yüz ifadelerinden faydalanmaya mecbur kaldığımız,

tamamlanmamış parçalara da ihtiyaç yoktur. Şiirde, nesrin gittikçe genişleyen ve birden çok kollar halinde bir kıta gibi belli bir neticeye yürüyen gelişimi de görülmez.

Bu birbirine kilitlenmiş Roma Lejyonu; (Roma ordusunda ağır piyade birliği) tesadüflerin karanlığıyla doğuşe doğuşe ilerleyen ve bütünüyle bozulmayan düzenini, hareketini, sakinliğini ve mutlak sükûnetini bir hareket gibi gösterir. Bu sistemde, her şey müsait hareketlerle bir tek gayeye varmak ister. O da başka sanatların çizgi, hacim veya sesle elde ettikleri faydasız alakayı uyandırmaktır. Bu alakada aklın, hikmetin, büyük ideallerin ve küçük insani zaafıların hiçbir hakkı yoktur. O hepimizin tabii olarak mücehhez bulunduğumuz teessür (acı, ızdırap) cihazını tahrik etmeyi de düşünmez. *Onun içindir ki şiir, tesirini konuşmayla ve nesir gibi "kaba anlamıyla" mana, açıklık ve berraklıkla yapamaz.*

*Bununla beraber şurasını açıkça belirtelim ki bu sözlerle şiirde mana yoktur demek istemiyoruz. Sanatta sözü sadece bir musiki kıymeti gibi kullanmak belki bir hayal olarak birkaç müstesna yaratılışlı insanı bir an için okşamıştır. Fakat onların tecrübeleri bize bu arzuyu nasıl bir imkansızlığın karşıladığını daha pek yakın zamanlarda gösterdi. **Şiirde mana vardır.** Fakat bu anlam, nesrin ve konuşmanın manası değildir. Asıl kıymet, şiirin manevi benliğini yapan havasındadır. Birbiriyle irtibatı olmayan görüş ve düşünce parçalarını ve hissin, hayalin bütün dağınık unsurlarını kendi içinde, bir birlik halinde toplayan şey, onun asıl havasıdır. **Anlam bu havaya, tıpkı sesle melodi gibi refakat eder.** Aksini nasıl kabul edebiliriz ki. Şiirdeki anlam, söz ve nesirde ikinci derecede, önemlidir.*

*Şiire asıl sihrini veren bu bahsettiğimiz havadır. Buna istersek şiirin musikisi de diyebiliriz. Yalnız bu tabiri kullanırsak, bir ruh halinin gölgeli havasının dile naklinden ibaret olan ve kolaylıkla hiçbir asla döndürülemeyen bu akıcı karışımı, hiç olmazsa görünen özelliği olan bir kelimeyle tayin etmek tehlikesi vardır. **Bütün kuvvetini ve tesir kabiliyetini velhasıl mükemmeliyetini doğuran her şeyi sanatın dilinden alan bu havanın; kelimeyle, imajla olan münasebeti bir peyzajın veya bir odanın ışıkla***

olan münasebeti gibidir. Nasıl bir odanın içindeki eşya, ayna, dolaplar, sedir, kitaplar her şey ruhumuza alışkanlıklarını veren asıl bağıntısını, (göreceli olarak varlıklarını) , perdelerden süzülen veya lambadan dökülen ışıktaki bulursa; bütün bu kapalı, gizli mahremiyet, o aydınlığın durumuna, kuvvetine ve cinsine göre ruhumuzun manzarasını değiştirecektir. Söz ve fikrin unsurları, (öğeleri) bu havanın tercihine bağlıdır.

*Küçük bir ılık değişikliği bir eşyayı nasıl bir vehim, bir gölge ve bazen bir yersiz korku haline döndürüp ölçüleri değiştirirse; bu hava da kelimelerin ve imajların üzerine öylece tesir eder. Işığı büsbütün kaldırın, o zaman alışkanlıkların kapalı zarfı olan odanın yerini tek başına ve dağınık yaşayan eşyalar alır. **Bütün bu değişikliklere sebep küçücük bir zarf içinde yanan esansın yokluğu veya derecesidir.** Çünkü o, bu ayrı ayrı parçaları içinde birleştiren ve bir bütün halinde toplayan ilgi, istek, alaka; uzaklığı, yakınlığı ve bin türlü göreceliği hep o ışıktan geliyordu. Işığı kaldırıncı, bu birleşen şekillerin yeni kompozisyonu, en canlı noktalardan bağlarını koparır. O kompozisyonun yerini teker teker ve ancak aramakla bulunacak eşyalar alır.*

***Şiirde böyledir.** Onu yapan havayı kaldırınız, elinizde sözlükte iadesini bekleyen bir yığın kelimeyle birkaç hayal kırıntısı kalır. Asıl olan bu hava, sanatkardaki ruh hallerinin dile naklinden başka bir şey değildir. Bunu yapan da sanatın düzeni ve sanatkarın çalışma kudretidir. **Onun için bir şiirin mucizesini onun dışında aramak, bir organı canlı kılan sebebi kendi haricinde aramaya benzer.** Yaşıyorsam, organizmamı oluşturan parçalar arasında tam bir irtibat ve ahenk mevcut olduğu içindir. Benim hayatımı devam ettiren vücut dediğimiz bu makinede, her parça birbirini yalanlamadan, birbirini kaybetmeden ve bir an için kendi geleceklerini düşünmeden çalışmaktadır. Beni yaşatan budur.*

***Niçin benim eserim benden ayrı olacak.** Bu yayılan hava, bu akışkan ruh, vücudum gibi birbirini tutan, birbirini tamamlayan ve hakiki varlıklarını, güzelliklerini birbirinde bulan parçaların yaptığı mükemmeliyet; bir anlamın ortaya çıkışıdır. Bu şekli kırın, bu nizamı bozun,*

hatta sadece mısraları yan yana getirip, kelime ve cümle bilgisini de gözeterek, manayı anlaşılır bir hale getirin... İşte o zaman şiirin cazibesi (çekiciliği) ve sihri ölür....

Eşik

.....
-Boş....

Boş ve ümitsizdir akşamın hüznü
Bu تنها çeşmede bir an yüzünü
Seyredenler altın sazlar içinde
Ruh muammasının ürperişinde
Kaybolmuş sanırlar kendilerini...
Bırak bu tesadüf bahçelerini...
Hakikat çok uzak, karanlık, derin
Bu dille konuşur, büyük köklerin
Toprakla ezelden karışmış dili!
Geceyle ölümdür asıl sevgili
Bu ikiz aynada toplanır yollar
Karanlık yaratır, ölüm tamamlar.
Kaçalım seninle biz de geceye
Ölümün kardeşi saf düşünceye...
Yeter büyüüne aldandığımız
Güneşin...Biraz da yalnızlığımız
Kendi aynasında gülsün, gerinsin
Güvercin topuklu sükût gezinsin.

Kaynaklar: Ahmet Hamdi Tanpınar, Hep Aynı Boşluk, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2023.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.
Mehmet Kaplan, Tanpınar'ın Şiir Dünyası, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2020.

Devam edecek